

U pogledu ishrane s terena upozorava se na propi-
se kojd su dati putem pozadinskog odeljenja divizije.

Za štab divizije (Ic):
zastupa:
¹⁸
poručnik

BR. 57

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA 1 KOMANDANTA U SRBIJI OD 20. APRILA 1942. KOMAN- DANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO -POLITIČKOJ SITUACIJI, AKTIVNOSTI PARTIZANA I OBOSTRANIM GUBICIMA U SRBIJI I U BOSNI¹

WB-841 a²

KTB³

Prilog 56⁴

H.Qu. 20. 4. 42.

Komandujući general i
komandant u Srbiji
Odelj. Ia, br. 3198/42 pov.

Poverljivo!

Predmet: Desetodnevni izveštaj
2 priloga (samo komandantu oružanih snaga na Jugoistoku)

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

1. Opšti podaci

Na području Srbije, sem pojedinačnih prepada, uglav-
nom je mirno.

Prodor hrvatskog, ustaškog potpukovnika Francetića
do Drine pretvorio se u uništavajući udarac protiv glavnih
snaga Dangićeve grupe.⁵ Situacija na sirpsko-hrvatskoj grani-
ci je i dalje nejasna i napeta, jer partizani se bore samo pro-
tiv Dangićevih pristalica, a ne i protiv ustaša. Prema raspo-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247,
s. 1163–6.

³ i ⁴ Dopisano rukom.

⁵ i ⁴ Vidi dok. br. 50, nap. 5 i 13.

loživim izveštajima ustaše su se, navodno, s hrvatskim ko-
munistima borili protiv Dangića.⁶ Izgleda da zbog toga komu-
nistički nastrojani elementi među Dangićevim pristalicama
i dalje prelaze na protivničku stranu.

Prelazak srpskih izbeglica, skoro isključivo žena i de-
ce, preko Drine u Srbiju nije se delimično mogao sprečiti
zbog slabo posednute granice na Drini. Hrvatske ustaške i
milicijske jedinice poklade su velik broj izbeglica koji su hr-
lili ka Drini, a delimično ih pobacale u reku. Među onima
kojd su pobegli u Srbiju hara glad i pegavi tifus.

Javlja se o formiranju jakog žarišta nemira na prostoru
Srpskog Kolašina⁷ (zapadno-severozapadno od Kosovske Mi-
trovice) na italijanskom okupacionom području uz srpsku
v granicu. Izgleda da na ovaj pokret snažno utiče Mihailović, za
koga se u poslednje vreme slutilo da je u jugozapadnoj Srbiji,
ali koji do sada nije mogao biti uhvaćen.

- 2. Srbija

U Beogradu mirno. Planirano hvatanje komunista i lica
koja su bliska ustanicima dovelo je do daljih hapšenja,
j, Podunavlje je i dalje ostalo mirno. Izviđanjem je usta-
novljeno da u području Đerdapa nema neprijatelja. Kod Go-
, kupca i u Homoljskim planinama manje bande.

U *Sorljiškim planinama* istočno od Niša ponovo potvr-
đeno postojanje veće bande. Njena jačina ceni se na oko 500
, ljudi. Pojedine grupe ove bande upadaju na područje Bele
Palanke i Niša.

Na području *Jastrepca i Pasjače*, prilikom izviđačkih po-
duhvata, došlo je do sukoba sa ostacima razbijenih bandi/

Na području *Gornjeg Milanovca* opaža se pojačana aktiv-
s, nost Mihailovića, gde on, navodno, vrbuje. U Ostatiji (20 km
' severozapadno od Raške) jedna Mihailovićeve grupa jačine
oko 150 ljudi, pod komandom oficira, napala četnički odred
veran vladi.

U okolini *Nove Varoši* i na području između Nove Va-
Tošii i Užica javljeno da se prikupljaju ustanici.

3. *Srpsko-hrvatsko granično područje.* Zbog povlačenja crno-
gorskih proleterskih brigada iz istočne Bosne,⁹ ne može se do-
biti jasna predstava o neprijatelju. Nije jasno da li se pri upa-
- du crnogorskih proleterskih brigada u istočnu Bosnu radilo
. o podizanju ustanka ili samo o zadobijanju plena. I dalje po-
stoji opasnost za srpske oblasti koje se graniče sa Crnom

⁷ Odnosi se na Stari Kolašin, predeo kod Kosovske Mitrovice.

³ i ⁰ Vidi dok. br. 53.

¹ Vidi dok. br. 58, nap. 5.

Gorom, jer se mora računati s tim da će proleterske brigade iznenada prodrati u Srbiju.

Zbog izbeglica koji su hrlili preko Drine u Srbiju, na srpsko-hrvatskoj granici došlo je do pojedinačnih sukoba. Hrvatske milicijske jedinice otvorile su u više navrata vatru na nemačke oružane snage, ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata i civilna lica. Nemačke jedinice, koje su na vatru odmah odgovorile, razjurile su mi/licijske jedinice.

4. *Sabotaže i prepadi.* Ukupan broj 54. U Srbiji se pretežno radi o prepadima partizanskih bandi na opštine, pri čemu se spaljuje arhiva i pljačkaju namirnice.

U Hrvatskoj se sabotaže o ikojima je javljeno izvode pretežno na železničkim prugama i postrojenjima.

II. AKTIVNOST SOPSTVENIH TRUPA

714. *pd*

Brojsni izviđački poduhvati na području Đerdapa i na području istočno od Požarevca. 447. laindesšicen-bataljon, kao i pomoćna policija iz Kučeva sukobljavali su se s manjim bandama. Neprijatelj imao 8 mrtvih.

11. 4. u uspešnoj borbi protiv ustanika na mostobranu Zvornik sopstveni gubici iznosili: 1 mrtav, 3 ranjena. Neprijatelj imao 14 mrtvih. Delovi 714. pd i carinska granična zaštita, koliko je to bilo moguće, zatvorili su istočnu obalu Drine za reku izbeglica koja je tekla iz Hrvatske. Dva bataljona i Stab 721. pp premešteni su za sada na područje 717. pd da bi smeni'li 737. puik, koji je sada aingazovan u Hrvatskoj.

717. *pd*

Izviđački poduhvati u dolini Ibra pokazali su da tu vlada potpuni mir. Potere za Mihailovićem na području 30 km jugozapadno od Kraljeva ostale su bezuspešne. Ustanovljeno je samo da se Mihailović na tome području kraće vreme zadržao. 737. pp, sa svoja dva bataljona, učestvuje u predstojećem poduhvatu u istočnoj Bosni. III/737. pp sa inženjerskom četom 717. divizije prelazi Drinu ikod Slapa severozapadno od Višegrada. II bataljon je na maršu u rejon prikupljanja oko Višegrada. I bataljon biće raspoređen za borbu istočno od Višegrada.

718. *pd*

Sada je u borbi i na maršu u rejon prikupljanja.

Bugarski okupacioni korpus

Izveo je više akcija čišćenja u okolini Prokuplja i na pruzi Niš — Sofija. Kod Mrljka i Bele Palanke, kao i seve-

309

rozapadno od Prokuplja ubijeni su mnogi neprijatelji i zaplenjeno je oružje i oprema.¹⁰

Grupa nemačke Dunavske flotile

Angažovana je na Dunavu za patroliranje. Do sada nije bilo dodira s neprijateljem. Saobraćaj Dunavom teče nesmetano. Ustave u Đerdapu, koje je visoka voda oštetila, ponovo su osposobljene.

Dežurna avijacija je u više mahova bila iskorišćena za izviđanje i snimanje iz vazduha, kao i za hitne kurirske potrebe.

III. VAŽNIJI DOGAĐAJI

Ziva aktivnost neprijatelja u vazduhu, pomenuta u poslednjem izveštaju o situaciji, primećena je i u ovom periodu za koji se izveštava. Kod Lebane i Kosovske Mitrovice bačeni su leci komunističkog sadržaja s pozivom da se uzme učešće u ustanku, a isto tako bačeno je i oružje, municija i oprema. Italijani su se domogli i opreme. Još 7 vazdušnih balona¹¹, za koje je javljeno u poslednjem desetodnevnom izveštaju, oboreno je ili se spustilo.

U Prokuplju je među građanima zabeleženo 5 slučajeva Jipegavog tifusa.

I *Železnički saobraćaj Ušće — Slatina (Ibarska dolina)*

'Uspostavljen je počev od 19. 4. u probne svrhe.

IV. RUSKE JEDINICE ZA ZAŠTITU PRIVREDNIH OBJEKATA

Na području 714. pd jedinice su upotrebijene za zatvaranje Drine i izviđačke poduhvate. II bataljon 3. odreda za zaštitu privrednih objekata se prevozi železnicom u Kosovski Mitrovicu da bi čuvao rudnik Trepču. Jačina 3. odreda dan 18. 4. je 1251 čovek.

V. SNABDEVANJE

Situacija u pogledu snabdevanja je normalna. U trofejnom skladištu u Smederevu radovi su od 9. do 19. 4. 42. morali biti obustavljeni zbog visoke vode.

VI. GUBICI I PLEN

za period od 6. do 15. 4. 42."

Srbiji: 343 ubijena neprijatelja

Beogradu: 201 hapšenje

Heissluftballon
i¹⁵ Vidi dok. br. 64.

plen: 3 pištolja, 10 puškomitraljeza, 67 pušaka i municija. Na mostobranu Zvornik 714. pd imala jednog mrtvog i 3 ranjena.

VII. PODRUČJE VOJNE UPRAVE

Načelnik vojne uprave državni sekretar dr Turner¹³, u pratnji višeg savetnika vojne uprave i srpskog ministra unutrašnjih poslova Aćimovića,¹⁴ bio je na inspekcijskom putovanju. Izvršen obilazak područja Feldkomandanture Vrnjačka Banja, sa izuzetkom područja Krajskomandanture Kosovska Mitrovica. Rezultati su bili zadovoljavajući. Saradnja između komandantura, trupa i srpske uprave je dobra, a isto tako i saradnja između komandantura i bugarskih trupnih delova.

U niskom okrugu je došlo do velikih poplava, koje su osobito teško pogodile područje Aleksinca i Pomoravlje. Nastala materijalna šteta službeno se procenjuje na 10—11 miliona dinara.

U koncentracionim logorima nalaze se 182 taoca, 3266 uhapšenih radi odmazde i 4005 Jevreja.

U Beogradu je popisana ruska emigracija.

VIII. SRPSKA DRŽAVNA STRAŽA¹⁵

Jačina: angažovano i raspoređeno po okruzima: 562 oficira i 12.081 vojnik i podoficir.

Ukupna jačina 13.566.

Državna policijska škola

Beograd:	7 oficira	28 ljudi	ukupno	35
Kragujevac:	5 „	50 „	„	55
Niš:	6 „	265 „	„	271
Ukupno:	18 „	343 „	„	361

Dosadašnje okružne škole Srpske državne straže biće ukinute kada ispune svoje zadatke. Od 1.4.42. postoje još samo državne policijske škole u Beogradu, Nišu i Kragujevcu.

Folksdojčerska policija u Banatu

Jačina Srpske državne straže (folksdojčerske policije) u Banatu iznosi trenutno: 20 oficira i 876 ljudi. Od toga broja

³ Harold

¹⁴ Milana

se sada 41 čovek obučava za službu veze u 64. rezervnom policijskom bataljonu u Beogradu.

Za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji
načelnik štaba
Keviš
generalštabni pukovnik

Dostavljeno:

'kao desetodnevni izveštaj od 10.4.42.¹⁶

BR. 58

IZVEŠTAJ KOMANDANTA BORBENE GRUPE »BADER« OD 20. APRILA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI PRE POČETKA OPERACIJE »TRIO«, SADEJSTVU NEMACKO-ITALIJANSKO-USTAŠKIH SNAGA I MERAMA KOJE CE SE PREDUZETI U ISTOČNOJ BOSNI¹

Operativni štab Borbene grupe

»General Bader«

Ia, br. 319/42 pov.

O.U., 20.4.1942.

ZPredmet: Operacija »Trio I«.²

JPrilozi: •/.

279

Komandujući general i komandant
u Srbiji

Prim. 24.4.42, br. gl. Del. 2911/42 pov.

Odelj. Ia, Del. br. 3244/42 pov.

i Prim. 1 j Prilog: ./.

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU (KOMANDI 12. ARMIIJE)

i.) Iz dosadašnjih saopštenja italijanske AOK-2, koja je prikupljena prema prilogu 1⁴, može se videti da se Italijani

¹⁶ Vidi dok. br. 53.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, 339—41.

Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 18: Dislokacija potčinjenih komandi i jedinica italijanske 2. armije.

Stambilj primaoca.

Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

nisu mogli držati predviđenog početka operacije »Trio I« za 15.4. a kasnije za 25.4.

Neki znakovi nagoveštavanja da od strane italijanske AOK-2 nema uopšte ili vrlo malo interesovanja za vojni deo akcije i da samo politička strana — italijansko zaposedanje Sarajeva i istočne Bosne — predstavlja stimulans za njihovo dosadašnje držanje. Ovakvo mišljenje zastupa i pukovnik Rorbah, D.V.K. 2, na osnovu svojih opažanja kod italijanske AOK-2.

2.) U detaljima je utvrđeno sledeće:

a) *Divizija »Pusterija«* će, navodno, po naređenju Komando Supremo učestvovati u akciji samo s 4 bataljona, iako u sadašnje vreme raspolaže sa 3 alpska i 1 pešadijskiim *pukom*. »Ukoliko ne budu sprečeni usled borbi«, 4 bataljona mogu da do 25.4. budu na Drini.

b) *Divizija »Kačatori«* može najranije 8. ili 9.5. da bude u rejonu Kalinovika, »pod pretpostavkom da se nastupanje ne oduži usled borbi«.

c) *Divizija »Taurinenze«* treba da po italijanskim podacima do 25.4. marševanjeim i železnicom stigne u određeni polazni položaj. Do sada niti je stigao neki transport, niti je šta javljeno o nekom odlasku jedinica iz Mostara koje bi trebalo da su na putu ovamo. Pošto žel. pruga Mostar — Sarajevo ima dnevni učinak od najviše 6 vozova za vojne svrhe, to po, ovdšnjem proračunu, s koncentracijom divizije na naređenom području ne može se računati pre početka maja.

3.) Pripreme za akciju »Trio I« nisu ostale sakrivene za neprijatelja. Sredinom aprila su već crnogorske komunističke brigade, poteravši sa sobom krda stoke i druge opljačkane stvari, neometano od itaiijanskih trupa odstupile za Crnu Goru.⁵ S jednim daljim neometanim odlaskom ustanika moralo se računati pri ponovljenom odlaganju akcija. U međuvremenu je postala izvanredno te-

⁵ Vrhovni štab NOP i DV Jugoslavije je izvukao proleTERSKE brigade iz istočne Bosne, ispred udara snaga koje su nastupale u operaciji »Trio I«, i uputio ih da pojačaju dejstvo partizanskih jedinica u Crnoj Gori i u Hercegovini.

ška i situacija hrvatske posade Rogatice, koja je od 10.3. opkoljena i jako oslabljena usled gladi, bolesti i nedostatka municije.⁶ To tim više što je loše vreme često onemogućavalo snabdevanje koje je, za nuždu, vršeno iz aviona.

4.) Ta situacija i naređenje komandanta oružanih snaga na Jugoistoku da se prodor potpukovnika Francetića u luk r. Drina — Vlaseniica — Srebrenica iskoristi za prečišćavanje situacije u istočnoj Bosni doveli su do zaključka da 718. pd i njoj potčinjene hrvatske jedinice, po stizanju u rejon Prača — Sokolac — Han-Pijesak — ušće Žepe, neodložno počnu s čišćenjem obruča Rogatice do Prače i Drine i deblokiraju Rogaticu.⁷

19.4. je ta namera saopštena italijanskoj AOK-2, koja je zamoljena da raspoređivanjem snaga na demarkacionoj liniji spreči odstupanje ustanika na italijansko okupaciono područje.

Posle čišćenja obruča Rogatice, postavljanjem obezbeđenja na Prači i Drini sprečiće se prelaženje ustanika iz italijanskog Okupacionog područja, a očišćeno područje će biti putem posada umireno.

5.) Posle izvršenja te akcije, zatvaranje granice na Drini prema Srbiji i na Prači prema italijanskom Okupacionom području, koje će biti izvršeno dovoljnim hrvatskim snagama, predstavljaće neophodno potrebnu pretpostavku za dalje umirenje istočne Bosne.

Čim bude efikasno sprečeno prelaženje ustanika iz italijanskog okupacionog područja i iz Srbije, može se prići daljem sprovođenju akcija čišćenja u istočnoj Bosni u cilju održavanja pogona u industrijskim preduzećima vojnoprivrednog karaktera.

Ovo stanovište je zastupano u dogovoru koji je održan 19.4.⁸ a na kojem su bila prisutna sledeća gospoda: nemački general u Zagrebu (general fon Glez), ministar spoljnih poslova Hrvatske (Lorković), državni sekretar za policiju (Kvaternik), glavnik Glavnog stožera u Glavn-

⁶ i ⁷ Blokadu Rogatice su držale jedinice 1. i 2. proleTERSKE NOU brigade, a bezuspešan napad 7/8. aprila 1942. vršili su delovi 2. proleTERSKE brigade i Drinski NOP odred (Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 114 i 124).

⁸ Reč je o sastanku u Sarajevu 19. i 20. aprila 1942 (dok. br. 60).

rtom stanu poglavnika (general Prpić).⁹ Oni su obećali punu podršku.

- 6.) Nemačke i hrvatske snage koje stoje na raspolaganju izgledaju dovoljne za izvršenje tih daljih akcija. Privlačenje italijanskih trupa u istočnu Bosnu, kad se zna kakvo je njihovo držanje prema ustanicama, ne bi ništa ubrzalo čišćenje istočne Bosne. Verovatno bi se moralo računati s daljim teškoćama, naročito u privrednom pogledu.
- 7.) Zbog toga se predlaže da se posle očišćenja obruča Rogatice prekinu predviđene nemačko-italijansko-hrvatske akcije u istočnoj Bosni i da se Italijanima sugeriše temeljito čišćenje sopstvenog okupacionog područja, kao pretpostavka za kompletno umirenje situacije u istočnoj Bosni.
Dosadašnji italijanski pokušaji infiltriranja u Sarajevu mogu se onda još opozvati.
- 8.) Pošto po ovdašnjem gledištu neće više doći do sprovođenja zajedničkih nemačko-italijanskih akcija u istočnoj Bosni, to se predlaže da se po završetku čišćenja rejonu oko Rogatice i posle izgradnje obezbeđenja granice na Drini rasformira štab Borbene grupe »Bader«.¹⁰ Taj zadatak će biti predvidljivo ispunjen 15. maja.

Bader

Kao obavest: komandantu u Srbiji
nemačkom generalu u Zagrebu
718. pd
pukovniku Rorbahu (DVK2)

U štabu: Ia, koncept za KTB.

276 ⁹ Ivan, glavar Glavnog stožera domobranstva NDH i zapovjednik u Glavnom stanu poglavnika.

¹⁰ U dopunskom naređenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku naređeno je da se Borbena grupa »General Bader« rasformira do 28. maja 1942. (dok. br. 80, nap. 3).

BR. 53

IZVEŠTAJ NEMAČKOG GENERALA U ZAGREBU OD 21. APRILA 1942. GENERALŠTABU VRHOVNE KOMANDE VERMAHTA O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI U ISTOČNOJ BOSNI I DOLASKU ITALIJANSKIH JEDINICA U SARAJEVO¹

r Telegram²

r GWAGN 1049

i Poslat: 21.4.1942. u 20,00 č, primljen: 22.4.1942. u 03,05 č.

' Strogo poverljivo.

Od nemačkog generala u Zagrebu

OKW/W.F.St.

Situacija u istočnoj Bosni (Procena posle dvodnevno boravka u Sarajevu):

Duž pruge između Doboja i Maglaja skoro su sva mesta razorena, a talkode i glavno ustaničko područje Ozren, gde se između četnika i partizana zbivaju žestoka razračunavanja,¹ i gde su četnici voljni za mir. Duž pruge i po brdskim „grebenima, a prema naređenju, posoli su hrvatski vojnici mnogo, grobne zemljane i drvene bunkere. Od Maglaja do Sarajeva vlada mir, retko je koja kuća razorena, seljaci rade (većinom Muslimani) i stoka je na paši (krave i ovce). Sarajevo je potpuno mirno, siromašno stanovništvo pati, velika beda Vlada među skoro 20.000 većinom muslimanskih izbeglica (pegavi tifus). Juče je hrvatski ministar inostranih poslova bez teškoća prošao kolima cestu Sarajevo — Zvornik. Ovde kao i u rejonu Srebrenice, zahvaljujući ustaškoj grupi Francetića,⁴ ustanički pokret je jako razdobljen, tako da, prema shvatanju generala Badera, nisu više nužni krupniji poduhvati. Naprednih dana će 718. pd, dva nemačka bataljona iz Srbije i -hrvatski bataljoni očistiti ustanički predeo Rogaticu;⁵ od sa-

•V ¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. ; 268, s. 2, 429—30.

v ² Iz popunjenog zaglavlja telegrama objavljeni su samo najhitniji -podaci.

³ Četnici u sastavu Ozrenskog NOP odreda su 18. aprila 1942. izvršili puč i pri napadu na 1. istočnobosanski proleterski bataljon razbili njegovu 4. četu. Pod pritiskom četnika, ovaj bataljon je napustio Ozren i prebacio se na teritoriju Zeničkog NOP odreda. Vidi Zbornik, ⁴ tom IV, knj. 118 i 122, knj. 5, dok. br. 133, knj. 6, dok. br. 92; R. Petrovar, šesta proleterska istočnobosanska brigada, VII, Beograd, 1951, str. 20—21.

⁵ Reč je o prodoru ustaške Crne legije Jure Francetića u istočnu Bosnu (dok. br. 33 i 60).

< Vidi dok. br. 55 i 56.

dejstva Italijana će se odustati, utoliko pre što je ono veoma problematično i što se jugozapadno od Sarajeva iskrcana divizija »Taurinenze« (vidi izveštaj iz Sarajeva)⁶ teško može tako brzo pokrenuti, a i inače, za neodređeno vreme, može se angažovati samo četiri njihova bataljona. U rejonu severoistočno od Sarajeva povratak kućama i razoružanje borbom iznurenih četnika otpočeli su uz sudelovanje nemačkih komandi. Za najvažniji zadatak, zaprečavanje Drine na zapadnoj obali, treba da se pobrinu Hrvati, jer je Srpska granična straža na istočnoj obali nepouzdana; to isto važi i za vojno zaposedanije rejona. Velika je oskudica u polioijiskim i upravnim organima. Dolina Spreče i planina Majevica još uvek su čvrsto u rukama ustanika, svuda pretežno komunisti (partizana).

Opšta slika: Istočnobosanski ustanak je znatno razdrobljen i do daljega jedva da bi bile potrebne ili svrsishodne veće operacije, ali zato stoji problem za garnizone i policiju da neprestano uzmemiravaju ustanička gnezda i rejone. Divizija »Taurinenze«, koja se iskrcala u jednom mestu neposredno ispred Sarajeva, sastoji se iz dva puka bersaljera sa po tri bataljona i brdske artiljerije. Dok se najveći deo prevozi od Mostara, dotle — a o čemu me Oksilija nije obavestio — od Ljubljane, preko Zagreba i Broda, stiže u Sarajevo 6 vozova (komora i mazge). Pojava Italijana pred Sarajevom bila je potpuno iznenađujuća i za nemačkog komandanta, kao da se radilo o potezu protiv neprijateljskog grada. Italijanski oficir za vezu pojavio se u Banjoj Luci, koju Talijani, prema različitim glasovima, hoće da zaposednu kao sledeći veći grad teritorije koju su zaposeli Nemci.

Prekjuče i juče je general art. Bader razgovarao sa mnom, zatim s ministrom inostranih poslova Lorkovićem, šefom policije Kvateroikom⁷ i generalom Prpićem, sve u mom prisustvu.⁸ Danas se general Bader sastaje u Mostaru sa generalom Roatom. Roata se privremeno smestio u Dubrovniku.

Nemački general u Zagrebu
Ia, br. 25/42, str. pov.
Zagreb, 21.04.1942.

3 primerka:

1. primerak: original
2. primerak: generalu
3. primerak: načelniku štaba

⁶ Redakcija nije mogla utvrditi o kojem je izveštaju reč.

⁷ Eugenom Didom

⁸ Vidi dok. br. 60.

BR. 63

ZABELEŠKA NAČELNIKA OPERATIVNOG ŠTABA BORBENE GRUPE »BADER« OD 22. APRILA 1942. SA SAVETOVANJA NEMAČKIH I USTAŠKIH PREDSTAVNIKA 19. I 20. APRILA 1942. U SARAJEVU O SPROVOĐENJU OPERACIJE »TRIO« PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE U ISTOČNOJ BOSNI¹

Poverljivo!

Operativni štab Borbene
grupe general »Bader«
Br. 354/42 pov!

O.U., 22.4.42.

Komandujući general i komandant u Srbiji
Primljeno: 24.4.42. br. glav. Del. 2912/42. pov.
Odelj. IaT ~ ~ Del, br. Ia, 5273/42"pov.
Broj primeraka: 1 j Prilog: 1

Komandantu oružanih snaga na Jugoistoku
Nemačkom generalu u Zagrebu
Komandujućem generalu i komandantu u Srbiji
K.T.B.

U prilogu se dostavlja zabeleška o savetovanju koje je održano 19. i 20.4.

Za Operativni štab Borbene grupe »Bader«
načelnik štaba
Faferot
generalštabni potpukovnik

prilog

Zabeleška o savetovanju u Sarajevu 19. i 20.4.1942.

(Naknadno sastavljena prema podsetniku)

re svega prisutni su bili:

- Nemački general u Zagrebu (gen. fon Glez)
- Sekretar nemačkog generala u Zagrebu (konjički kapetan fon Pot)

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, . 333—8.
² Štambilj primaoca.

- Komandant 718. pd (general-major Fortner)
- Komandant Borbene grupe general »Bader«
- Načelnik štaba Borbene grupe »Bader«

Fon Glez:

- 1.) Pre svega saopštava da je, pismom feldmaršala Kajtela³ generalu fon Rintelenu⁴ od početka marta, generalu Roati data komanda nad »srpsko-hrvatskim područjem«. General Rintelen je sa svoje strane generalu Roati poverio samo komandu nad hrvatskom teritorijom.
- 2.) Može li se još sprečiti akcija »Trio I« pre no što Italijani dođu? *Upad Italijana u Sarajevo može da bude štetan ne samo za celokupnu nemačku politiku na Balkanu nego i za nemačku politiku prema Turskoj, pošto između Muslimana Bosne, Turske i Male Azije postoje snažne veze.*

General Bader:

Naređenje za čišćenje rejonu oko Rogatice je već izdato.⁵ Međutim, prvi italijanski transporti, navodno, sutra stižu u Sarajevo.

Rad na organizaciji uprave suštinski zaostaje za vojnim dejstvima, no prema svim dosadašnjim savetovanjima izgleda da su u tom pogledu Hrvati malo šta učinili.

U 17,00 časova stigao je glavnik Glavnog stožera u stanu poglavnika (general Prpić).

General Bader:

Operacija počinje 22.4.⁶ Kod nameravane akcije može se pretpostaviti da će se sprovesti brza organizacija uprave neposredno iza jedinica.

Ovaj će problem biti posle dogovora s političkim predstavnicima. Pred vojno rukovodstvo stavljam sledeće zahteve:

- a) Obrazovanje vojničkog težišta prebacivanjem delova jedinica na istočnu granicu.

³ Vilhelm (Wilhelm Keitel), načelnik štaba Vrhovne komande Vermahta.

⁴ Eno (Enno Rintelen), general-lajtnant a od 1. jula 1942. general pešadije. Nalazio se na dužnosti nemačkog generala pri italijanskoj Vrhovnoj komandi od 20. aprila 1940. do 1. septembra 1943. (Wolf Keilig, n.d., str. 272).

⁵, ⁶ i ' Vidi dok. br. 55 i 56.

- b) Efikasno preprečavanje na granici duž Drine, hrvatskim snagama.

General Prpić:

Ima da iznesem sledeće molbe maršala:

- a. Skori početak operacija.
- b. Temeljito čišćenje istočne Bosne.
- c. Uspostavljanje ustaških bataljona za obezbeđenje granice na Drini.
- d. *Dozvola za pojačanje Francetićevih bataljona, da bi tako Hrvati nosili težište predstojećih borbi. To je najvažnija molba maršala.*
- e. Grupisanje Francetićevih bataljona na Drini kao sigurno obezbeđenje prema Srbiji.
- f. Predaja jednog voda brdskih topova Francetiću od III hrv. korpusa.

Gen. Fortner:

Snagama III korpusa ja raspoložem. Brdski topovi su već raspoređeni na drugo mesto.

Gen. fon Glez:

Na osnovu svojeg razgovora s poglavnikom i maršalom Kvaternikom potvrđuje da general Fortner sam raspoložuje hrvatskim snagama. Po jasno izraženom mišljenju poglavnika, u istočnoj Bosni pravo naređivanja imaju u sadašnje vreme samo general Bader, u stvarima vojne prirode, i specijalni opunomoćenik hrvatske vlade Benak,⁷ u stvarima političke prirode. Iz Zagreba mogu se tim dvema instancama davati samo sugestije.

Gen. Bader:

Maršalove želje u vojnom pogledu biće uzete u obzir koliko to bude moguće.

Rezultat mnogostranih dogovora, međutim, teško da pokazuje da ima izgleda za efikasno umirenje.

U 18,00 časova priključili su se hrvatski ministar spolnih poslova (ministar Lorković) i državni sekretar za policiju (Kvaternik), kao i specijalni opunomoćenik hrvatske vlade za istočnu Bosnu (Benak).

Min. spolnih poslova:

Razlog moje posete je uglavnom uvođenje u rad specijalnog opunomoćenika, zatim poseta komandantu Bor-

⁷ dr Aleksandar

bene grupe Baderu. (Slede duže rasprave o nemirima koji su izbili).

Prva pretpostavka za umirenje istočne Bosne je zatvaranje granice na Drini, kuda stalno prelaze ljudi i materijal u znatnom broju, odnosno količini. Odaje se priznanje nemačkom Vermahtu za zatvaranje te granice. Zatvaranje granice je konačno i u srpskom interesu. Hrvatska hoće da uradi sve u cilju zatvaranja, ali joj nedostaju snage. Hrvatska vlada u' sadašnjem času ulaže napore da disciplinuje svoje trupe i grupacije.

Prema jednom državnom ugovoru koji je potvrđen od firera, desna (istočna) obala Drine je državna granica.⁸ Zbog toga se zahteva konfiskovanje svih čamaca na Drini.

Sadašnja celokupna situacija priklanja se umirenju, naročito tamo gde ne postoji neposredan oslonac na Srbiju. Za to postoji već više primera, npr. u Petrovoj gori. Isti razvoj je moguć i u istočnoj Srbiji.

Gen. Bader:

Operacija počinje 22.4. verovatno samo s nemačkim i hrvatskim snagama.

Operacija, međutim, zadobija vrednost samo umirenjem koje se nadovezalo. U tu svrhu treba brzo postaviti uređenu upravu. U vezi mog razgovora znam da uprava neće blagovremeno biti postavljena, pošto za to nisu učinjene nikakve pripreme a nedostaju odgovarajući ljudi.

Stanovništvu mora biti jasno šta namerava i šta obećava hrvatska vlada. Stoji li podatak Benalka da će i Srbi biti privučeni da učestvuju u upravi?

Min. sp. poslova:

Da. U Petrovoj gori već se pravoslavci i Hrvati zajedno bore protiv partizana. Uslov da se Srbi uključe u upravu je taj da oni ne stvaraju zavere protiv države.

Gen. Bader:

Nameravam da izdam jedan proglas stanovništvu. U njemu vlada mora da učini vidljive znake popuštanja. Kako stoji, npr., sa puštanjem iz zatvora pravoslavnih sveštenika?

Min. spoljnih poslova:

Onih 40 sveštenika koji uopšte postoje već su slobodni.

⁸ Vidi knj. 1 ovog toma, dok. br. 27, 75, 84, 92. i 93.

Gen. Bader:

Šta će se uraditi sa semenom i stokom koji su stavljeni na raspollaganje?

Min. spoljnih poslova:

Nešto ćemo staviti na raspolaganje. O vremenu kad će to biti ne mogu, na žalost, ništa da kažem.

Drz. sekretar:

Mnoge »izbeglice« su same poklale svoju stoku i zapalile svoja imanja da bi bez brige bile zbrinute u gradu. Zato je prilikom simeštaja izbeglica potreban oprez.

Gen. Bader:

Problem ustaša mi izgleda kao zapreka za umirenje. Naročito u ovdašnjem kraju. Zatvaranje granice od strane ustaša može da rezultira novim izvorima trvenja. Zbog toga je bolje upotrebiti domobranstvo.

Min. spoljnih poslova:

Ustaše su bolje, naročito u pogledu komandnog kadra, nego domobrani. To je razumljivo po njihovom postanku, jer su ustaše formirane već u emigraciji. Zato ustaše u borbi imaju više uspeha od domobrana. Izvlačenje ustaša nije moguće iz razloga prestiža.

Gen. Bader:

Odluku treba da donese hrvatska država. Ja nisam siguran da li će na taj način doći do umirenja.

- Dri. sekretar:

Pre 6 meseci Italijani su tražili udaljenje ustaša. Danas je tamo stopostotni ustanak i Italijani traže povratak ustaša. Oni su bolji nego što ih bije glas.

Gen. Fortner:

Izgleda da se ne postupa uvek s potrebnom oštrinom.

Fon Glez:

Mnogo je kriv i Hadži-Efendić.¹⁰ (H.[adži] je neki bogat musliman, koji je sa svojim pristalicama naoružan od hrvatske vojske, i sada vrši izrazita nedela protiv srpskog stanovništva, pa se teži za njegovim razoružanjem. Njegov rejon dejstva je oko Tuzle — Zvornika).

¹⁰ On je bio komandant »Domdo-postrojbe Tuzla«. Ove dorri'j-ranske dobrovoljačke jedinice, u pojedinim krajevima NDH formirane za lokalnu posadnu službu i osiguranje komunikacija, bile su potčinjene divizijama na čijem su se operativnom području nalazile.

Min. spoljnih poslova:

Hadži je manje disciplinovan. Ima oko 3000 pušaka. Vlada želi da njegove ljude postepeno zameni disciplinovanijim formacijama.

Gen. Bader:

Granica na Drini je zatvorena po mojem naređenju. U svakom slučaju, na raspolaganju mi stoje samo srpske snage, koje će, naravno, favorizovati svoje sunarodnjake.

Fon Glez:

Kako stoji sa žandarmerijom?

Dri. sekretar:

Jedan bataljon je na maršu.

20.4. u 8,30 časova došao je potpukovnik Francetić i izveštava:

U sadašnje vreme raspolazem sa više od pet ustaških bataljona sa ukupno 2.200 ljudi.¹¹ Po jedan bataljon se nalazi u Srebrenici, Bratancu i Vlasenici. Dva bataljona (I ustaški bataljon i ustaška železnioka milicija)¹² s 900 ljudi nalaze se na određenom mestu za planiranu operaciju.

Raspoloženje srpskih ustanika: Vrlo potišteno pri početku ustaške ofanzive i iznenadnom prodoru kroz trostruki položaj Srba. Pojava jedne nove grupe u Vlasenici koja je došla iz Srbije opet je položaj Srba vratila u pređašnje stanje. Grupa je od Nedića naoružana i opremljena. Kasnije su utvrđene i druge grupe iste vrste. Naoružanje i oprema vrši se putem takozvane »izbegličke pomoći« u Beogradu. Glavne su vođe major Dangić¹³ i kapetan Račić.¹⁴ Ustaše su disciplinovane. Nemačke instance mogu da započnu istragu o mom dosadašnjem držanju. Nasuprot tome, počinjena nedela su od Hadži-Efendićeve milicije. Njihovo razoružanje je već u više navrata traženo.

¹¹ Reč je o pripadnicima ustaške Crne legije.

¹² Odnosi se na 2. bojnu Ustaške željezničke vojnice, stacioniranu u Sarajevu. Ovoj ustaškoj vojnici je i pripadala 1. bojna u Zagrebu.

¹³ Jezdimir. On je, po naređenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, 11/12. aprila 1942. uhvaćen u Rogačici, pošto je sa predstavnicima Vermahta bio u stalnom kontaktu (AVII, NAV-T-312, r. 466, s. 8054505; Antun Miletić, n.č., VIG, br. 2/1972, str. 135—145).

¹⁴ Dragoslav

Nadovezujući na to, pojavili su se predstavnici hrvatske vlade kao i 19.4. i preneli su čestitke hrvatske vlade za firerov rođendan. Pri tom je za nameravani proglas odobrena sledeća formulacija:

Hrvatska vlada će se starati da obezbedi sve mere za jednakost pred zakonom svih državi vernih građana bez obzira na veroispovest i nacionalnost.—

Time je savetovanje zaključeno.

Faferot

BR. 61

IZVEŠTAJ NEMAČKOG OTPRAVNIKA POSLOVA U NDH OD 24. APRILA 1942. MINISTRU SPOLJNIH POSLOVA NEMAČKOG RAJHA O ITALIJANSKIM STAVOVIMA PREMA SRBIJI, NDH I BORBI PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE¹

Prvi primerak

Prema redovnoj raspodeli biće dostavljen prekontrolisani i eventualno ispravljani primerak.

Telegram

(Geh. Ch. V.)

Zagreb, 24. aprila 1942.

Prispeće: 24. aprila 1942.

16,40 časova

Vrlo hitno!

Br. 719 od 24. 4.

Gospodinu ministru spoljnih poslova Rajha

U Srbiji vlada mir. Nedić je uspeo da učvrsti svoj položaj. Može se računati na dalju konsolidaciju; mogući uticaji iz Crne Gore i Bosne mogli bi se suzbiti bez prevelikih teškoća. Za dalje unutrašnje umirenje u Srbiji značajan doprinos pruža reorganizacija francuske vlade. Sve u svemu, onože se smatrati da će se mir u Srbiji zadržati. Lojalnost Nedića prema nama u vezi s neprekidnim nastojanjima Italijana ponovo se potvrdila. Italijani nude Srbima podršku za uspo-

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-120, r. 200, s. 153598—600.

stavljanje Velike Srbije, i to na štetu Hrvatske. U tome pravcu njihov pritisak je veoma jak i otvoreno se zasniva na tome da novi poredak, kome Italija teži u ovom prostoru, mora biti sproveden pre sloma Rusije. Pokušavaju takođe da indirektnim putem ponovo izigraju Srbe u odnosu na Hrvate. S Nedićem i Ljotićem sam uspešno utanačio i osigurao da poslanik Bencler bude stalno obaveštavan. Mora se računati da će se ipojedini članovi srpske vlade i pojedine grupe približiti Italijanima, i na komplikacije u vezi s tim. Smatram ipak da će italijanska nastojanja pretrpeti neuspeh zbog uzdržljivosti Nedića i, bar privremeno, neće dobiti opasan karakter.

Hrvatska: Kao što sam predvideo, do italijanske saradnje u planiranoj akciji nije do sada došlo.² Štaviše, i posle ponovnog odlaganja početka prve akcije, mora se računati na potpuno defanzivno držanje italijanskih trupa. Situacija u područjima posednutim italijanskim trupama ponovo se pogoršala, naročito u Sloveniji, gde su nemiri zahvatili staru italijansku oblast u pravcu Gorica — Trst. I sam Roata je doprineo pooštravanju situacije u Crnoj Gori. Uprkos tome, sve jasnije se ispoljava namera da se veći italijanski trupni kontingenti prebace u Sarajevo, mada je to potpuno suvišno, jer su u međuvremenu Hrvati i Nemci zagospodarili situacijom.

Poglavnik mi je juče rekao da on predviđa veoma teške mesece i saopštio mi da su svi njegovi pokušaji da govori sa dućeom bili do sada od strane italijanskih međuinstitucija svim sredstvima sabotirani; da su dalji teritorijalni gubici za Hrvatsku nepodnošljivi; da on ima osnove za sumnju da Italijani, pored Sarajeva, hoće i Banju Luku da uključe u delokrug svoje vlasti.³ To isto rekao mi je i Lorković. Sva hrvatska nastojanja da se situacija konsoliduje lome se na otporu Italije.

U pogledu dalje borbe protiv ustanika, mišljenja sam, i sada kao i ranije, da velike akcije, kao ona preduzeta u Sušaku,⁴ nisu pogodne i da se moraju završiti beznačajnim

² Vidi dok. br. 69.

³ U izveštaju nemačkog generala u Zagrebu od 21. aprila 1942. Generalštabu Vrhovne komande Vermahta, između ostalog piše: »Italijanska divizija »Taurinenze«, sastava dva bersaljerska puka od po tri bataljona i brdske artiljerije, iskrcala se u jednom mestu ispred Sarajeva [...] Pojava Italijana pred Sarajevom usledila je za nemačku komandu iznenadno [...] Jedan italijanski oficir za vezu pojavio se u Banjoj Luci, koju, prema italijanskim izvorima, hoće da posedne, kao sledeći veći grad na nemačkoj okupacionoj teritoriji [...] (AVII, NAV-T-501, r. 266, s. 110—1).

⁴ U telegramu piše: Sušak.

rezultatima imajući u vidu nedovoljno italijansko angažovanje, kao i taktiku izmicanja koju primenjuje protivnik. U ponedeljak izjutra stižem u Berlin sa iscrpnim pismenim izveštajem.

Vezenmajer⁵

Trol⁶

Dostavljeno:

BR. 62

ZAPOVEST 718. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD 28. APRILA 1942. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA ORGANIZACIJU ODBRANE GRANICA ISTOČNE BOSNE OD UPADA PARTIZANSKIH SNAGA POSLE OPERACIJE »TRIO«¹

Komandujući general i komandant
u Srbiji

Prim. 2.5.42, br. gl. kancel. 3147/42
pov.

718. peš. divizija
Odelj. Ia

Br. 1419/42 pov.

Odelj. Ia, Zavedeno: br. 3350/42 pov.
Broj prim. 2 I Priloga: ./.

K-dno mesto div., 28.4.42, 12,00 čas.

Poverljivo

'Pozivom na: 1) Borbena grupa gen. »Bader«, Ia, br. 309/42 pov. od 19.4.42.³

⁵ Edmund (Veesenmayer)

⁶ Herbert (von Troll)

⁷ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, 304—7. Na margini prve stranice originala s leve strane rukom je popisano: »2. primerak je dostavljen na znanje 717. i 714. pd s tim da ga zadržati 717. pd«.

² Štambilj primaoca.

³ Reč je o zapovesti Borbene grupe »Bader« Komandi 718. pd da preduzme čišćenje doline Rogatice polazeći s kružne osnove, u cilju uništenja partizanskih snaga do r. Prače i r. Drine (AVII, NAV-T-315, r. 2268, s. 980—1).

2) **Borbena grupa gen. »Bader«, Ia, br. 353/42 pov. od 22.4.42.**⁴

1.) **Po okončanju operacije »Trio I« mora da se spreči dalji prelazak hrvatsko-srpske granice, kao i linije Prača — Drina od ustanika iz Srbije i italijanskog okupacionog područja u operacijsko područje istočne Bosne.**⁵

2.) **U tu svrhu se formiraju sektori obezbeđenja I, II i III. Granice:**

Desna granica sektora obezbeđenja I: Hlidska (uklj.) reka Željeznica do Trnova (uklj.). Granica između sektora obezbeđenja I i II: Rogatica (I) — Višegrad (II). Granica između sektora obezbeđenja II i III: reka Spreča od ušća r. Turije do kote 265, južno od Memića, na dru-

⁴ Odnosi se na zapovest Borbene grupe »Bader« Komandi 718. pd da formira granično obezbeđenje između Srbije i NDH na r. Prači i r. Drini da bi se sprečavao prelazak partizanskih snaga iz Srbije i iz italijanske okupacione zone (AVII, NAV-T-315, r. 2269, s. 993—4).

⁵ Komandant 718. pd je 28. aprila 1942. izdao zapovest za privremeno obezbeđenje r. Prače pp završetku operacije »Trio«, naglašavajući da je zadatak divizije da spreči povratak partizana u očišćeno područje istočne Bosne. U tu svrhu, on je naredio:

»[...] a) *Grupa »Sušnik«* vrši obezbeđenje, pošto stigne do Prače, u svojoj dosadašnjoj borbenoj zoni.

b) *Grupa »Vist«*, pošto stigne do Prače, vrši obezbeđenje u svojoj dosadašnjoj borbenoj zoni, a *preuzima* svojim delovima, od 1. 5. u 12,00 časova obezbeđenje na Drini u borbenoj zoni Grupe »Francetić« do zaključno Međeđe.

c) *Grupa komandanta Srbije* (III/737. pp.), pošto stigne na Drinu, vrši obezbeđenje u dosadašnjoj zoni a *preuzima*, svojim delovima, od 1. 5. u 12,00 časova, obezbeđenje u borbenoj zoni Grupe »Francetić« (Crna legija) do Međeđe zaključno.

Linija razgraničenja između Grupe »Vist« i Grupe komandanta u Srbiji od 1. 5. u 12,00 časova: Pešurići na drumu Rogatica — Višegrad (prema Grupi komandanta u Srbiji) — Hadrovići — Bursići — Međeđa (mesta prema Grupi »Vist«).

Leva granica: Od 1. 5. u 12,00 časova drum Rogatica — Višegrad (zaključno) — Višegrad varoš (isklj.).

d) *Grupa »Francetić«* vrši obezbeđenje u dosadašnjoj borbenoj zoni na Drini do 1. 5. u 12,00 časova. Pošto je smene Grupa »Vist« i Grupa komandanta u Srbiji, biće izvučena i preuzima obezbeđenje na sektoru Drine u smislu naređenja 718. pd, Ia, br. 1419/42 pov. od 28. 4. 42.

O izvršenoj smeni izvestiti diviziju. Zadatak za sve grupe angažovane za obezbeđenje: sprečavanje ustanika da pređu Praču i Drinu. Na prednjoj liniji obezbeđenja treba angažovati u prvom redu potčinjene hrvatske čete.

4.) *Artiljerija:*

668. art. divizion odlazi s 2. i 3. baterijom u Rogaticu meni na raspolaganje.

Brdski topovski vod 4. baterije ostaje potčinjen Grupi »Sušnik«. Hrvatski brdski topovski vodovi ostaju potčinjeni kao i do sada [...]« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 308—10).

mu Tužila — Zvornik (do II) — drum k. 265 — Zvornik (do II) — Zvornik (do II),

Leva granica sektora obezbeđenja III: reka Sava.

Prednja granica obezbeđenja: na jugu Prača — Drina, na istoku za sada Drina.

Južno od Zemljice, prema istoku do hrvatsko-srpske granice, snage obezbeđenja smeju da pređu Drinu samo po posebnom naređenju 718. divizije. Do tada obezbeđenja ima da ostanu na zapadnoj obali Drine.

3.) *Obezbeđenje granice na tim sektorima preuzimaju:*

Na sektoru obezbeđenja I:

III hrvatski [domobranski] armijski korpus, Sarajevo.⁶

Na sektoru obezbeđenja II:

Ustaška Grupa⁷ potpukovnika Francetića.

U tu svrhu potpukovnik Francetić će privući u istočnu Bosnu, po mogućstvu, jake ustaške snage. U Višegrad i Zvornik treba postaviti najmanje po jednu ojačanu četvu. Mostobran Zvornik, formiran naređenjem komandujućeg generala i komandanta u Srbiji, biće ukinut po preuzimanju od strane potpukovnika Francetića. Hrvatski bataljon koji je do sada bio potčinjen nemačkom komandantu mostobrana stupa u isto vreme ponovo pod komandu 3. hrvatske divizije u Tužili.⁸

O preuzimanju mostobrana Zvornik od strane pukovnika Francetića treba izvestiti 718. pd.

Na sektoru obezbeđenja III:

3. hrvatska [domobraska] divizija, Tuzla.

i.) *Izvršenje:*

Sektori obezbeđenja treba da se podele na podsektore. Za svaki podsektor opet mora da se odredi i jedan odgovorni komandant.

Posade sektora treba rasporediti ovako:

a) **Stalne granične straže treba postaviti na svim onim mestima gde je prelazak granice od ustanika moguć i verovatan.**

Zato treba od strane komandanta sektora takva mesta detaljno lično izvideti.

b) **Pogranične patrole treba da danju i noću patroliraju između graničnih stražara i delova sektora obezbeđenja koji nisu posednuti.**

⁶ Reč je o 3. domobranskom zboru.

⁷ Odnosi se na ustašku Crnu legiju.

⁸ Reč je o domobranskoj 3. pješačkoj diviziji 2. domobranskog zbora.

IZVOD IZ MESECNOG IZVEŠTAJA KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU OD 30. APRILA 1942. O TOKU OPERACIJE »TRIO« I DALJIM NAMERAMA U ISTOČNOJ BOSNI, IZMENI DOGOVORA U OPATIJI, ODNOSU S ČETNIČKIM MAJOROM JEZDIMIROM DANGIČEM I OBOSTRANIM GUBICIMA¹

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku H.Qu., 30.4.1942.
(Komanda 12. armije)
Odeljenje 11/42 str. pov. Ia

Izveštaj o radu
za vjerne od 1.4. do 30.4.1942.

•Prilog 2

Ratna formacija 714. i 717. pd
~KH/Gen.StdH/Org. odeljenje (I), na traženje Komande 12. mije (Ia, br. 686/42 pov. od 25.2.42, vidi prilog 93)³, izdalo naređenje o sledećim izmenama ratne formacije 714. i 717. i.

.) S pomeranjem 717. pd, iz sastava te divizije izlaze i preuze u sastav 714. pd: 737. pp, 4. brdska baterija 670. art. ika kao 2. vod (4. brd. div.) 661. art. puka i inž. čete 717.

.) Po stizanju 717. pd (bez ojačanog 737. pp) u rejon Solulazi u njen sastav 440. pp.

vremeno se prepotčinjavaju:

) 718. pd: Štab komandanta službe dotura 717 pd, transportkolone 1/717. i 2/717, 1/2 pekarske čete 717, 1/2 mesarske čete 717, Odelj. za vojnu poštu 717.

.) 714. pd (četi za vezu: 714): 1 odeljenje radio-stanica srednjeg dometa b (mot.), 3 odeljenja radio-stanica malog dometa b (mot.), 1 odeljenje za (radio) ometanje [razgovora], 17. mala auto-kolona, vojna polubolnica 717, 1 odeljenje iz voda vozila za prevoz bolesnika 717.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r. 465, S. 805313-388, „7, 23, 31, 45 Izostavljeni tekst se ne odnosi na Jugoslaviju.

Vidi AVII, NAV-T-312, r. 465, s. 8053918.

c) *Grupe za intervenciju* treba, 'kao kompletne borbeno moćne rezerve, odvojeno od graničnih obezbeđenja, tako pripremiti da mogu odmah sprečiti pokušaje upada većih grupa ustanika u istočnoj Bosni ili da mogu protivudarom opet preko granice odbaciti ili uništiti već upale ustaničke grupe.

5.) *Zadatak za sve sektore obezbeđenja* glasi: sprečavanje prelaska granice od ustanika, uništenje ustaničkih grupa koje su prešle, čišćenje i umirenje celog sektora obezbeđenja od nesigurnih elemenata.

6.) *Vođenje borbe:*

Granična obezbeđenja i granične patrole ima da prvo sopstvenim snagama i sredstvima spreče svaki pokušaj prelaska u svojem sektoru obezbeđenja i *da brane svoje položaje.*

Grupe za intervenciju treba povući unapred na ugroženim mestima u slučaju napada ustaničkih grupa, u cilju pojačanja graničnih posada.. Ako je neprijatelj uspeo da na nekom mestu probije granično obezbeđenje, zadatak je grupa za intervenciju da te neprijateljske snage koje su prodrle napadom unište.

Granična obezbeđenja treba da se ukopaju i da se maskiraju. Treba napraviti rezervne položaje, naročito za mitraljeze. Sva naseljena mesta koja grupe za intervenciju posedmi ima da budu izgrađena u vidu uporišta (kružni fortifikacijski položaj).

Mora se obezbediti brza spremnost na uzbunu grupa za intervenciju. Putevi za podilaženje do granice mora da budu izviđani.

Vatru otvarati samo na ciljeve koji su nesumnjivo prepoznati kao neprijatelj.

7.) Do 5.5. Komandanti sektora će izvestiti, uz ucrtavanje na karti razmere 1:100.000, raspored i obezbeđenja na sektorima obezbeđenja, naznačujući pojedina granična strážarska mesta, puteve graničnih patrola, podelu sektora sve do četa, grupe za intervenciju, komandna mesta četa, bataljona i komandanata.

8.) *Borbeno komandno mesto 718. divizije* od 28.4.42. u Rogatici.

Fortner

Dostavljeno:
9

¹ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi, grupa i jedinica kojima je ova zapovest dostavljena.

Prilog 4

4.4: Komandujući general i komandant u Srbiji

Zastupanje generala artiljerije Badera preuzima general-lajtnant dr Hingbofer, a u tekućim poslovima zastupa ga načelnik štaba generalštabni pukovnik Keviš.

Prilog 7

Premeštanje i formiranje landesšiccn-bataljona

287, 288. i 977. landesšiccn-bataljoni prebaciće se železničkn transportom u Beograd, te, kad stignu tamo, potčiniće se komandujućem generalu i komandantu u Srbiji.

Komandujućem generalu i komandantu u Srbiji dostaviće se u prepisu izvod iz naredenja zamenika komandanta II. armijskog korpusa (Komanda vojnog okruga II) o formaciji tih I landesšiccn-bataljona. Komandujući general i komandant u Srbiji izvestiće o pristizanju i angažovanju pomenutih landesšiccn-bataljona.

Prilog 14

Osiguranje Gvozdskih vrata

S pozivom na OKW/WFSt, oper. odelj, (H), br. 0010876/42 str. pov. od 27.3.42,⁷ komandant oružanih isnaga na Jugoistoku izveštava OKW/WFSt da je dovoljno osigurati tok katarakte i Gvozdna vrata, a želja je osigurati i ona udaljena mesta na rumunskoj obali čije obezbeđenje vrše rumunske jedinice.

9. 4:

O. B.:

Posedanje ušća r. Strumice od strane 659. inž. bat. i njegovo prebacivanje preko Strume.

Prilog 15

Pregled situacije na području k-ta oružanih snaga na Jugoistoku (zaključno sa 7.4.42)

Opšta situacija

Uz sopstveno živo patroliranje, u Srbiji je bilo samo lokalnih borbenih dejstava.

U Hrvatskoj i dalje živa aktivnost bandi u Bosni. Pripreme za nemačko-italijanskohrvatsku operaciju teku po planu.

262 ⁷ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

Pojedinosti

Srbija. U Beogradu je uspešno onemogućen rad nekoliko komunističkih rukovodilaca. Naše patrole koje su aktivno dejstvovale u severnoj i centralnoj Srbiji retko su nailazile na otpor neprijatelja. Kod Zvornika su naše snage vodile uspešne borbe. Pojedinačni prepadi komunističkih bandi kod Požarevca. U uspešnoj bugarskoj operaciji zapadno od Niša razbijena je veća banda i neprijatelju naneti znatni gubici.

[^] Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata ponovo su se istakle u dve manje borbe kod Zvornika i Krupnja. Situacija t u pogledu saobraćaja se poboljšala. Prosečan dnevni kapacitet pruge Beograd — Solun sada iznosi 7—8 vozova, a pruge k Solun — Atina 4—5 vozova.

; *Hrvatska.* 28/29.3. u Ljubljani je general Roata izdao prve žapovesti za Borbenu grupu »Bader«. Rezultat: o taktičkim > pitanjima saglasnost. Različita mišljenja o pitanju pregovora sa ustanicima. Nemci se čvrsto drže Sušačkog protokola: ' »(nikakvi pregovori«. General Roata je, naprotiv, izjavio da > pregovorima sa srpskim nacionalistima — ustanicima želi da ih isključi iz borbi za istočnu Bosnu, da bi ih tek kasnije savladao. Još nije poznato suprotno naredenje Komando Su- premo.

Nastavak borbi

-*Istočna Bosna:* Hrvatske jedinice su vršile čišćenje Fruške [^] gore (severno od Sr. Mitrovice), kojom prilikom je neprijatelj imao znatne gubitke. U rejonu Zvornik — Rogatica — Sarajievo i dalje traju, ponekad i vrlo dinamične, borbene ak- > oije Hrvata protiv ustanika. Hrvati su uspeli da zauzmu Vlasnicu, no već danima loše prolaze oko Rogatice. U rejo- a. nu Tuzla — Doboj ustanici vrše uspešne napade; pored osta- f- log, dvaput su napali na železničke vozove. Poljoprivredne objekte držimo mi.

/*Zapadna Bosna.* Neprekidni napadi ustanika kod Prijedora, u rejonu Bos. Novi — Petrinja i u rejonu severno od Banje Luke — Bos. Gradiške. Hrvatske trupe su pri tom naterane na odbranu i neprijatelj je u odnosu na njih nadmoćan. U dva slučaja ustanici su uspeli da razoružaju Hrvate bez otpora. Uspešno se napadaju pojedinačna žarišta nemira severno

od Save.

* Operativni štab Bobbene grupe »Bader« otpočeo je s radom u Sarajevu.⁹ Nemačke komande za vezu još nisu stigle u ita-

⁹ Vidi dok. br. 6.

lijanske divizije. Ubrzano dovođenje tih komandi za vezu hitno je potrebno.

Gubici u vremenu od 21.3. do uključno 5.4.1942:

Nemci: mrtvih: 3, ranjenih: 1, nestalih: 5
Hrvati: „ 53, „ 161, „ 110

Srpska pom. policija: mrtvih: 13, ranjenih: 13

Ustanici: 1262 ubijena u borbi, 66 streljanih ili obešenih za odmazdu. Tako je od 1.9.41; 11.522 ustanika ubijeno u borbi, 21.809 ubijeno za odmazdu.

Prilog 21

10.4:

Odlaganje operacije u istočnoj Bosni. Upućen je radiogram OKW/W.F.St i OKH/Oper. odelj.: Ital. K-da 2.A je saopštila da, zbog zakašnjenja transportnih brodova i zbog snega na planinama, operacija istočna Bosna ne može početi pre 25.4. Podnošenje izveštaja OKW o planu i izvršenju usledilo je pošto je stiglo konačno mišljenje generala artiljerije Badera k-tu oružanih snaga na Jugoistoku.

Prilog 22

Izmena Sušačkog protokola¹²

K-t oružanih snaga na Jugoistoku je, preko nemačkog generala pri Generalštabu ital. oružanih snaga, primio obaveštenje da Italijani imaju nov tekst za 8. tačku Sušačkog protokola (posjedanje područja i policijska služba). K-t oružanih snaga na Jugoistoku je, u telegramu upućenom OKW/W.F.St, (na znanje, nem. generalu pri Generalštabu ital. oruž. snaga, Borbenoj grupi »Bader« i komandujućem generalu i k-tu u Srbiji) ukazao na to da su još prilikom pregovora Italijani nastojali da ostanu kao posadne jedinice u istočnoj Bosni. Tada je na osnovu hrvatskog pritiska pošlo za rukom da se izbegne ostavljanje ital. posadnih jedinica u rejonu oko Sarajeva. Predloženi novi tekst mora se gledati kao novi pokušaj Italijana da se trajno učvrste severno od demarkacione linije i Oko Sarajeva. Ako se to odobri, onda treba saopštiti i Komandi oružanih snaga na Jugoistoku.

¹⁰ Vidi dok. br. 49, 50, 53, 57, 64, knj. - ovog toma, dok. br. 285.
; Mnu se na dogovor vojnih predstavnika Italije, Nemačke
n??a NQp fn V T ma rta 1942. o ^ dnji u operaciji »Trio« protiv
tom ga xii? P kAj DI dofbr V 1; 5 e) U IStoČnOJ BoSni (d0kn brn 39; Zhomik,
332

Na to je OKW odgovorila sledeće: da je u Sušačkom protokolu komandantu italijanske 2. armije data mogućnost da bez ikakvih ograničenja, u odnosu na oblasti koje su u pitanju, u rejonima koje treba očistiti od neprijatelja ostavi posadne trupe koje će tada, pored hrvatske žandarmerije, biti nadležne i za policijsku službu. Prema tome, predložena nova varijanta znači delimično. odstupanje od italijanskog stanovišta.

Prilog 24, veza prilog 14

Obezbeđenje dunavskog tesnaca i kanala Gvozdena vrata
-Nemačkom generalu u Rumuniji poslata je depeša u vezi s Jmestima pristajanja vučnih čamaca na rumunskoj obali, i to ' radi obezbeđenja od napada srpskih bandi na vučne čamce Ikoji se noću uikotVljavaju izvan pristaništa.

„Prilog 25

•14.4: *Slučaj Dangić*”

fliomandant oružanih snaga na Jugoistoku depešom javlja |OKW/W.F.St. da je slučajno saznao kako je vođa srpskih »tanika u Hrvatskoj Dangić boravio od 30.3. do 2.4. u Beogradu. Dangić je, dalje, odmah potom, po svemu sudeći, bio d srpskog sreskog načelnika u Valjevu pukovnika Lukića¹⁴ tamo je razgovarao s Nedićevim četnicima opominjući ih da ištaju red i mir. Time je dokazano da Dangić, pored toga to ima vezu sa Beogradom, verovatno ima vezu i s Nedićem. Comandujući general i komandant u Srbiji naredio je hapšenje.¹⁵ Na to je komandant oružanih snaga na Jugoistoku, jed- >m depešom upućenom komandujućem generalu i komandan- u Srbiji, ukazao na to da naređenje za hapšenje Dangića lije trebalo da se izda tek sada, to naređenje je još pre trebalo izdati svim (nadležnim) instancama. Pored toga, ponovljeno je i naređenje da se svim sredstvima spreči svaka veza ustanika s Nedićevom vladom, a, uz to, i svaka podrška usta- "nicima, uključujući i oblasti izvan srpskih granica, od strane •.Srba.

Hrvatska

Hrvatske trupe iz Drinjače zauzele Bratunac (18 km jugoistočno od Drinjače), te su 10.4. iz Bratunca ible u Srebrenicu

¹³ Vidi dok. br. 23 i 60.

¹⁴ Dragomira

¹⁵ i " Jezdimir Dangić je uhvaćen 11/12. aprila 1942. u Rogačici (AVII, NAV-T-312, r. 466, s. 8054505—6). Vidi dok. br. 60, nap. 13.

(8 km južno od Bratanca). Rejon južno od Bratanca hrvatske jedinice očistile. Borbenoj grupi »Bader« je depešom naredeno: ako je ikako moguće iskoristiti prodor i zajedno sa Hrvatima raščistiti situaciju u istočnoj Bosni severno od demarkacione linije pre početka zajedničke operacije.

Prilog 27, veza prilog 21

Planiranje operacije u istočnoj Bosni

OKW/W.F.St. je naredila da se pošalje na uvid plan operacije »istočna Bosna« ali to nije moglo stići na vreme zbog prisilnog sletanja aviona kojim je putovao kurir Borbene grupe »Bader«. Zbog toga je komandujući general i komandant u Srbiji dobio depešu da on plan operacije »istočna Bosna« neposredno pošalje na uvid OKW/W.F.St. Komandant oružanih snaga na Jugoistoku će poslati odgovarajuće objašnjenje OKW. Komandi oružanih snaga na Jugoistoku treba odmah, po specijalnom kuriru, poslati 2. primerak pomenutog plana.¹⁶ Poželjno je da se razgovara s načelnikom štaba (generalštabnim pukovnikom Faferotom), ukoliko je to moguće zbog naredenog prodora 718. pd u rejon istočno od Sarajeva.

Prilog 28a

Proslava oslobođenja grada Bitolja

11.4.42. u 18,50 časova komandant otputovao posebnim vozom iz Soluna radi učešća na proslavi oslobođenja Bugara u gradu Bitolju.

Prilog 28b

12.4: Dangić uhapšen

Nemačke trupe su uhapsile srpskog vođu ustanika Dangića. Dangić se predao bez ikakvog otpora.¹⁸

Prilog 29

Izmena 8. tačke Sušačkog protokola¹⁹

Pošto su Italijani pokrenuli i amenu te tačke i pošto su rešeni različiti prigovori nemačke strane, OKW dala pristanak za konačnu sledeću verziju 8. tačke:

a) Nemačka verzija:

»U oblastima koje budu očišćene prilikom operacije ostaviće se, prema proceni komandanta italijanske 2. armije, a ukoliko

¹⁴ Vidi dok. br. 54, 55, 56 i 58.

je to potrebno, posadne jedinice. Poslove na obnovi tih oblasti — naročito na obnovi unutrašnje uprave — mesne hrvatske vojne vlasti otpočće što je moguće pre, a te hrvatske vojne vlasti biće što je moguće pre zamenjene regularnom civilnom upravom. Generalu Lakši je stavljeno u obavezu da se pobrine za pojačanje hrvatske žandarmerije«,

b) Italijanska verzija:²⁰ Vidi prilog 29.

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je novu verziju 28. tačke Sušačkog protokola depešom preneo nemačkom generalu u Zagrebu (koji treba da o tome obavesti rukovodstvo ministarstva hrvatskog domobranstva), nemačkom generalu Rimu i Borbenoj grupi »Bader«.

Uputstvo za vezu pri italijanskim divizijama

Borbenoj grupi general »Bader« i nemačkom generalu u Zagrebu upućuje se depeša u kojoj se do 15.4.42. traži slanje uputstva za vezu u italijanske divizije.

Uputstvo za vezu pri italijanskim divizijama

komandujućem generalu i komandantu u Srbiji i Tvrdavskoj diviziji »Krit« je upućena depeša u vezi sa dodeljivanjem (službeno) na 1. kurs podoficirskih škola.

LA: Savetovanje kod načelnika štaba

3.4. održano je savetovanje kod načelnika štaba. O predmetu savetovanja vidi belešku u prilogu 32.²¹

Uputstvo o načinu borbenih dejstava Borbene grupe »Bader«.

Borbena grupa generala artiljerije »Badera« dostavila je uputstvo o načinu borbenih dejstava za razbijanje ustanika na srpskom području. Uputstvo je sastavio komandant italijanske armije general Roata.

²⁰ Prema saopštenju nemačkog Štaba za vezu pri Komandi italijanske 2. armije, general Roata je 13. aprila 1942. izneo sledeće stavove u vezi s 8. tačkom Opatijskog protokola:

»a) da italijanska 2. armija ima pravo da naredi da posadne trupe privremeno ostanu u već očišćenim područjima;
b) da za ponovno uspostavljanje normalnog stanja u očišćenim područjima treba razlikovati tri vremenska perioda:

1. period. Posedanje od strane italijanskih ili nemačkih trupa, punu vojnu vlast. Vreme njenog prestanka je u isključivoj nadležnosti italijanske 2. armije.

2. period. Predaja područja hrvatskim trupama ili žandarmeriji, dalje trajanje vojne vlasti.

3. period. Ponovno uspostavljanje civilne vlasti« (AVII, NAV-T-120, j.r. 200, s. 153593—4).

¹⁹ * » * » 44 j 480 Rcc|a|kci|ja ne raspolaže tim dokumentima.

Prilog 33

Zarobljavanje Dangića

Depešom su obavješteni OKW/W.F.St., OKW/odelj. za inostranstvo o zarobljavanju vođe srpskih ustanika Dangića. Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je naredio da se Dangić odmah transportuje u zarobljenički logor u Nemačku.

Prilog 34

14.4: Komandant: Povratak s proslave oslobođenja grada Bitolja.

Odredbe za primenu firerove direktive br. 40²²

14.4. su između načelnika štaba Komande oružanih snaga na Jugoistoku general-majora Ferča, operativnog oficira general-štabnog potpukovnika Mahera i mornaričkog oficira za vezu pri komandantu oružanih snaga na Jugoistoku mornaričkog kapetana Hajna ([Heyn] vođeni razgovori o planu Mornarice za odbranu morske obale (Prilog tekstu Odredbi za sprovođenje firerove direktive br. 40).

15.4: Naređenje OKW o Dangiću

OKW je naredila da se ispita da li se Dangić može iskoristiti za pacifikaciju Srbije.

Nastavak rada na »odbrani morske obale« (Odredba za sprovođenje firerove direktive br. 40).

Apeli generala artiljerije Badera

General Bader je apelovao na hrvatsku vladu da pripremi upravne organe za istočnu Bosnu, a italijanskoj Komandi 2. armije, generalu Roati: Napadati! Inače čitav poduhvat će propasti.

Prilog 35, 35a

16.4: Pitanje Dangića

Poseta načelnika štaba komandujućeg generala i komandanta u Srbiji povodom Dangićevog slučaja. Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je odlučio: Dangića poslati u zarobljeničvo u Nemačku. OKW/W.F.St. se obavještava da su procene pokazale da korišćenje Dangića u sprezi s Nedićem ne obećava nikakav uspeh. Zbog toga je komandant oružanih snaga na Jugoistoku naredio da se Dangić uputi u zarobljenički logor u Nemačku.

²² Vidi dok. br. 156 i 205.

S'lučaj Dangić je komandantu oružanih snaga na Jugoistoku dao povoda da komandujućem generalu i komandantu u Srbiji, kao i Borbenoj grupi »Bader«, naredi sledeće: za hvatanje kontakta i za vezu sa ustanicima, radi stvaranja uvida nad njima, angažovati samo poverljive ljude (agente) i kamufliranu službu otkrivanja preko kontraobaveštajnih i policijskih službenih instanci. Načelno se zabranjuje da takve zadatke izvršavaju ostali pripadnici Vermahta.

Završetak nacrtu »Praktičnih odredaba za primenu firerove direktive br. 40«.

Završeni su poslovi na nacrtu »Praktičnih odredaba komandanta oružanih snaga na Jugoistoku za primenu firerove direktive br. 40 od 23.3.42«, a koja se odnosi na komandna ovlašćenja u primorskim zonama.

17.4: Izašle su »Praktične odredbe komandanta oružanih snaga na Jugoistoku za primenu firerove direktive br. 40 od 23.3.42«, koje regulišu nadležnosti komandovanja u primorskim zonama. Za korisnike vidi prilog 36.

Prilog 36.

²³

.20. 4: Firerov rođendan

^Povodom firerovog rođendana u Solunu je, na trgu ispred izjane hale, 20.4. u 9.00 časova održan svečani skup Konde armije na kome je govorio načelnik štaba.

borbena grupa general »Bader« izveštava o svojoj proceni situacije i daljim namerama

tuacija hrvatskih trupa koje su opkoljene u Rogatici zah-teva neodložno angažovanje, ali se u tu svrhu planirano stizanje italijanske divizije i dalje odugovlači. 718. pd i hrvatske jedinice će ipak biti spremne za angažovanje počev od 20.4. Po naređenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku 718. divizija će dobiti zadatak čišćenja rejona od Rogatice do Prače i Drine. Predviđa se da će nastupanje s kružne osnovice Prača — Sokolac — Han-Pijesak — ušće Zepe otpočeti 22.4.²⁴ Trajanje nastupanja oko 14 dana. Italijanska Komanda 2. armije je zamoljena da angažovanjem raspoloživih smaga na deimarkacionoj liniji spreči izvlačenje ustanika u italijansku akupacionu zonu (Komanda 12. armije, Ia, 1432/pov. od 20.4.42).²⁵

i ³⁷ Vidi dok. br. 55 i 56.

Prilog 41

Komandant oružanih snaga na Jugoistoku se slaže s procenama situacije i namerama Borbene grupe general »Bader«, utoliko pre što je i italijanska Komando Supremo saopštila preko nemačkog generala pri Glavnom stanu itaiijanskih oružanih snaga da i italijanske jedinice južno od demarkacione linije već nekoliko dana vode žestoke borbe s neprijateljem koji se izvlači iz istočne Bosne.

21.4:

Savetovanje kod načelnika štaba: vidi prilog 42.²⁶

Predlog komandanta oružanih snaga na Jugoistoku za dalje vođenje borbe u istočnoj Bosni

Prilog 43

Depešom Ia, 1028/42. str. pov., komandant oružanih snaga na Jugoistoku²⁷ izveštava OKW/W.F.St., oper. odelj.: Borba za obezbeđenje slobodnog izlaska nemačko-hrvatskih jedinica na polazne položaje, kao i odugovlačenje Italijana s pokretima za razvijanje snaga doveli su do toga da je glavnina ustanika umak'la iz dela nemačke okupacione zone istočne Bosne u italijansku okupacionu zonu (Hrvatska i Crna Gora), te su nemačko-hrvatske trupe morale da produže dejstva i preko polaznih položaja radi sprečavanja proboja neprijateljskih snaga iz rejona oko Rogatice. Napadi su u toku. Prema izveštaju nemačkog generala u Rimu, italijanske divizije koje je trebalo dovesti radi izvođenja zajedničkog udara zadržane su u lokalnim žestokim borbama južno od demarkacione linije. Zbog toga se još uvek ne može računati na blagovremenu intervenciju itaiijanskih snaga radi ostvarenja zajedničkog udara. Time je stvorena nova situacija. Više nije nužno angažovanje itaiijanskih trupa u delu istočne Bosne Okupiranom od Nemaca. Zbog toga komandant oružanih snaga na Jugoistoku predlaže OKW sledeće:

- a) Nemačko-hrvatske trupe gone ustanike do demarkacione linije i tu zatvaraju povratak ustanika;
- b) Italijanske trupe, kao i do sada, vrše čišćenje južno od demarkacione linije, prema svom nahodanju;
- c) Ne stupa na snagu preuzimanje komande od strane generala Badera nad tri italijanske divizije. Ne treba više predviđati angažovanje Italijana severno od demarkacione linije;
- d) Nemačko-hrvatske snage Borbene grupe »Bader« zaposedaju, čiste i obezbeđuju istočnu Bosnu severno od demar-

²⁷ Vidi AVII, NAV-T-312, r. 466, s. 8054392—3.

kacione linije. Radi ovoga a i radi zaštite nemačkih vojno-političkih interesa, 718. divizija i dalje ostaje u istočnoj Bosni. Komandant oružanih snaga na Jugoistoku moli po gornjem saglasnost i brzu odluku, jer je Borbena grupa »Bader« u pokretu i u ovom momentu postoji mogućnost za generala Badera da se sastane sa generalom Roatom radi objašnjenja.

Prilog 44

- 7. četa (brd.) (mot.) školskog puka »Brandenburg«²⁸
- | OKW stavlja na raspolaganje za letnje angažovanje 7. četa
- ^ brd. mot. školskog puka »Brandenburg«. Komandant oru-
- ; žanib' snaga na Jugoistoku moli OKW da mu odobri da može imati odrešene ruke u pogledu pridavanja te jedinice ili Borbenoj grupi general »Bader«, ili komandujućem generalu i komandantu u Srbiji, već prema razvoju situacije za vreme
- ~ dok pomeinuta jedinica ne stigne.

22.4: Operacije u Hrvatskoj

- 21.4. je Borbena grupa general »Bader« saopštila preko radija da nije došlo do zajedničkih nemačko-italijanskih operacija zbog toga što nisu stigli Italijani. Čišćenje obru-
- ča oko Rogatice je u tolku. Više nije moguće naknadno ulk-
  - ; lapanje itaiijanskih snaga, jer je pomeranje snaga u stranu nemoguće zbog brdovitog terena. Pri sadašnjoj situaciji nije
  - > više potrebno čišćenje luka Drine i Gzrena. Nakon blokiranja 'granice na Drini i nakon čišćenja oba luka Drine (čišćenje ,obruča oko Rogatice u toku, Francetić već izvršio čišćenje luka Drine) vrlo je verovatno da je postignuta opšta pacifikacija. Ovome je bitno doprinela promena odnosa hrvatske vlade prema Srbima. Zbog toga nema više potrebe da se italijanske snage angažuju na nemačkoj okupacionoj zoni.
  - ... Predlog: Prekinuti s transportima u pravcu Sarajeva. Ita-
  - „• lajanske jedinice koje se nalaze u Sarajevu angažovati za čišćenje južno od Sarajeva i za marš natrag u italijansku okupacionu zonu (Komanda 12. armije, Ia, 1452/42 pov. od 21.4.42).²⁹

- Predlog komandanta oružanih snaga na Jugoistoku za dalje
- ; vođenje borbi u istočnoj Bosni
- " Taj izveštaj poslat depešom od strane Borbene grupe gene-
- J raJl »Bader« dao je povoda komandantu oružanih snaga na
- , Jugoistoku da 21.4. depešom predloži OKW sledeće:

Vidi dok. br. 92 i 117.

- a) Nemačko-hrvatske trupe goniče ustanike do demarkacione linije i zatvoriće im povratak;
- b) Italijanske trupe će, kao i do sada, vršiti čišćenje južno od demarkacione linije;
- c) Preuzimanje komande od strane generala Badera nad tri italijanske divizije neće stupiti na snagu. Angažovanje Italijana severno od demarkacione linije više se ne predviđa;
- d) Nemačko-hrvatske snage Borbene grupe »Bader« će zaposesti, vršiti čišćenje i obezbeđivati istočnu Bosnu severno od demarkacione linije.

Rezultati razgovora gener. Roata — gener. Bader u Mostaru
 22.4. general Bader je izvestio o rezultatima razgovora s komandantom italijanske 2. armije generalom Roatom. Razgovori su vođeni 21.4. u Mostaru. Roata je potvrdio da je u sadašnjoj situaciji zajednička operacija postala bespredmetna. No, i pored toga, on je za to da se sadašnji već otpočeti pokreti (transportovarije divizije »Taurinenze« želznicom prema Sarajevu, prikupljanje divizije »Kačatori« kod Kalinovika, »Pusterija« kao i do sada) izvrše do kraja, jer je moguće da se dolaskom leta situacija pogorša, te bi taj raspored italijanskih jedinica obezbeđivao pogodnije polazne položaje. Do tog vremena Borbena grupa »Bader« može da slobodno raspolaze poimenutim italijanskim divizijama. Potrebno je da OKW što pre donese odluku o tome, kako je to zahtevano 20.4 (Komanda 12. armije, Ia, 1466/42 pov. od 22.4).³⁰ Komandant oružanih snaga na Jugoistoku depešom je odmah potom izvestio OKW o rezultatima razgovora general Roata — general Bader u Mostaru i zamolio OKW za brzo dostavljanje odobrenja (o pravu Borbene grupe »Bader« da raspolaze italijanskim divizijama), jer bi se takvo rešenje moglo iskoristiti za čišćenje italijanskog područja i južno od demarkacione linije. Pod takvim okolnostima otpao bi predlog da general Bader ne bi trebalo da preuzima komandu nad trima italijanskim divizijama (predlog komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (Komande 12. armije), Ia, br. 1466/42 pov. od 22. 4.42³¹ u odnosu na predlog komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1028/42 str. pov. od 21.4.42).³²

23.4:

22.4. u 19,30 časova (primljeno 23.4. u 01,30 časova) Borbena grupa »Bader« je, u vezi sa depešom komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1466/42 pov. od 22.4.42, izvestila još i ovo o rezultatima razgovora sa generalom Roatom: General Roata je obrazlagao svoj zahtev za dalje na-

stavljanje započelih pokreta time da mu odustajanje od planirane operacije ne leži. U stvarnosti, pak, izgleda da su posredi politički razlozi. To potvrđuju i obimni planovi izgradnje baraka na aerodromu, organizovanje velike baze za snabdevanje, organizovanje sopstvenog mesta za korišćenje drveta. Otuda i pokušaj da se nastavi sa dOvoženjem 4 divizije na nemačko zemljište. Slobodno raspolaganje zamišljeno je tako da italijanski delovi praktično: zadrže rejon gde se budu našli. Ostavljanje italijanskih snaga u nemačkoj zoni više nije opravdano. Nemačko rukovođenje u italijanskoj zoni ne može se ostvariti, utoliko pre što je 718. divizija vezana za nemačku zonu. Predlažemo da se nemačko komandovanje proteže samo do demarkacione linije. OKW treba da izda nalog da italijanske snage napuste nemačku zonu (komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, 1488/42 pov. od 23.4.)³³

Odluka Vrhovne komande Vermahta — odbijanje predloga komandanta oružanih snaga na Jugoistoku

23.4. u 08,30 časova prispela je sledeća depeša od OKW/W.F.St. op. br. 001383/42 str. pov. od 23. 4.42:³⁴ Iz depeše komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (Ia, 1028/42 str. pov. od 21.4) proizilazi da, na žalost, nije uspelo da se ostvari planirano okruženje ustanika. I dalje se mora ostati pri odluci donešenoj u Sušaku u pogledu uništenja ustanika u jednoj zajedničkoj operaciji. Samo po sebi se razume da to treba izvršiti tamo gde se nalaze ustanici, a ne tamo odakle su se ustanici izvukli. Dalje operacije treba da se odvijaju prema opštim smemicania italijanske Komande 2. armije i imajući u vidu izmenjenu taktičku situaciju, ne uzimajući uopšte u obzir neke političke linije. Ne postoji nikakav razlog da se iz osnova odstupa od plana kao celine, pogotovu ikada sadašnja operacija predstavlja samo 1. fazu opšteg čišćenja. Polazeći od zadatka da se ustanici na bivšem jugoslovenskom području unište u zajedničkoj operaciji, te da se na taj način zemlja umiri i privredno koristi, operacije se imaju dalje izvoditi u sporazumu sa italijanskom Komandom 2. armije, a o daljim vašim namerama nas izvestite (Komanda 12. armije, Ia, br. 1039/42 str. pov. od 23.4).³⁵

Na ovo je komandant oružanih snaga na Jugoistoku izdao Borbenoj grupi »Bader« i nemačkom Štabu za vezu pri italijanskoj Komandi 2. armije odgovarajuća naređenja.

-Nemačka komanda za vezu je zahtevala od italijanske Komande 2. armije da joj na osnovu novonastale situacije saop-

šti^ svoje dalje namere, o kojima će, čim o tome bude obavešten komandant oružanih snaga na Jugoistoku, biti obavještena i OKW.

Prilog 45

Pregled situacije na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (zaključno sa 22.4.42)

Opšta situacija

a) U Srbiji, uopšte uzev, vlada mir. Kod Prokuplja Bugari izvršili uspešnu operaciju.

b) U Hrvatskoj je u toku čišćenje istočne Bosne od strane nemačkih i hrvatskih trupa Borbene grupe general »Bader«. Delovi ustanika izvukli se preko nemačko-italijanske demarkacione linije na jug i jugoistok.

36

24.4:

Operacije u istočnoj Bosni

Operacije u istočnoj Bosni se odvijaju po planu. 22.4. su nemačke (718. div.) i hrvatske trupe Borbene grupe general »Bader«, pošto su izbile na polazne položaje Prača — Sokolac — Žepa, otpočele nastupanje radi čišćenja rejona od Rogatice.³⁷ Čišćenje se vrši po odsecima, uz primenu detaljnog piročešljanja. Predviđa se da će trajati 14 dana. Neprijatelj pruža neznatan otpor. Terenske teškoće su znatne. Neprijatelj i dalje uzmiče prema jugu i jugoistoku, Italijanska 5. brdska divizija [»Pusterija«] nalazi se još 2 dnevna marša južno od Drine, zbog toga još nije obezbeđeno zatvaranje linije Višegrad — Foča.

Završena službena instrukcija za propagandnu službu

Jzdاتا od strane obavestajnog odeljenja (kontraobavestajni oficir).

25.4:

Operacije u istočnoj Bosni

Nemačke i hrvatske trupe Borbene grupe general »Bader« su, preduzimajući plansko čišćenje, opkolile Rogaticu sa severozapada, severa i severoistoka stvarajući obruč dužine od 12 km. Neprijatelj pruža neznatan otpor. Neprijatelj još uvek pokušava da umakne na jugozapad i jugoistok. Italijanska 5. brdska divizija je najzad prvim delovima izbila na Drinu između Višegrada i Goražda, te je time zatvoren prelaz preko Drine prema jugoistoku. Italijanska 22. alpska divizija [»Kačatori dele Alpi«] nastupa iz rejona Nevesinja prema severoistoku. Porušeni mnogi mostovi i prekinuti mnogi putevi.

342

Namere Borbene grupe general »Bader« u pogledu daljih operacija. Borbena grupa general Bader izveštava da ima sledeće namere u pogledu daljih operacija. Čišćenje rejona Rogatica uz zatvaranje prelaza preko Drine od strane italijanske divizije »Pusterija« i od strane snaga komandanta u Srbiji. Čišćenje Igman-planine od strane italijanske divizije »Taurinenze«, nakon njenog prikupljanja u rejonu zapadno od Sarajeva kao rejonu njenih polaznih položaja. Kao završna akcija predviđa se čišćenje rejona Sarajevo — Kalinovik — Goražde od strane divizija »Taurinenze« i »Kačatori«, kao i od strane delova 718. div. i div. »Pusterija« (Komanda 12. armije, Ia, br. 1052/42 str. pov. od 25.4. 42).³⁸ Komanda oružanih snaga na Jugoistoku moli Borbenu grupu general »Bader« da za izveštaj OKW dostavi Komandantu oružanih snaga na Jugoistoku saglasnost italijanske Komande 2. armije s planom operacije, i to odmah čim dobije tu saglasnost (Komanda 12. armije, Ia, br. 523/42 od 25.4.42).³⁹

Prilog 46

7 (mot.) četa 800. školskog puka »Brandenburg« za naročitu upotrebu doprema se u Beograd i pridaje komandujućem generalu i komandantu u Srbiji.

27.4:

40

Tok operacije u Hrvatskoj

Čišćenje luka Drine od strane nemačkih i hrvatskih trupa nastavlja se po planu. Neprijatelj ne pruža nikakav otpor. Neznatan plen. Neprijatelj se, posle zatvaranja linije Višegrad — Goražde od strane italijanske 5. brdske divizije, izvlači prema Foči. Nastupanje italijanske 22. brdske divizije prema Kalinoviku usporeno zbog [neprijateljskog] otpora i-zbog postojećih prepreka. Zbog toga nije obezbeđeno zatvaranje obruča na jugozapadu (Iz dnevnog izveštaja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1547/42 pov. od 25.4).⁴¹ Nemačke i hrvatske trupe Borbene grupe general »Bader« su izvršile dnevni zadatak uz mestimični otpor neprijatelja. Zaplenjeno oružje, municija, stoka, zalihe. Italijanska 5. brdska divizija, koja je angažovana za zatvaranje prelaza na Drini, javlja da je zarobila 473 neprijatelja i zaplenila oružje. Italijanska 22. peš. divizija nastupa od Nevesinja ka Gacku. Neprijatelj pruža jak otpor, Zbog snežnih nanosa vladaju velike terenske teškoće. Prema italijanskim izveštajima, neprijatelj ima velike gubitke (Iz dnevnog izveštaja Komanda

279

danta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, fer. 1559/42 pov od 27.4.42).

27.4. održano savetovanje kod načelnika štaba. Vidi prilog 48. 28.4:

Operacija u Hrvatskoj

Namere italijanske 2. armije

Komanda oružanih snaga na Jugoistoku izveštava depešom OKW o namerama italijanske 2. armije za dalje vođenje nemačko-italijansko-hrvatske akcije radi čišćenja istočne Bosne:

1.) Čišćenje rejonu Rogatice uz zatvaranje linije na Drini od strane divizije »Pusterija« i od strane snaga komandujućeg generala i komandanta u Srbiji.

2.) Čišćenje Igman-planine (14 km jugozapadno od Sarajeva) od strane divizije »Taurinenze« nakon prikupljanja ove divizije u rejonu zapadno od Sarajeva. Taj rejon će poslužiti kao polazni položaj te divizije.

3.) Odmah po izvršenim zadacima pod 1.) i 2.) preduzeti čišćenje rejonu Sarajevo — Kalinovik — Foča — Goražde pomoću divizije »Taurinenze«, »Kačatori«, delova 718. div. i divizije »Pusterija«.

Tok operacija

Nemačke i hrvatske trupe Borbene grupe general »Bader« su 27.4. preduzele dalje nastupanje, te su, uz slab otpor neprijatelja, zaposlele Rogaticu.⁴⁵ Neprijatelj i dalje uzmiče prema jugu i jugoistoku. Istočno od Prače ustanovljeni su neprijateljski položaji i radovi ukopavanja. Italijanska 5. brdska divizija [»Pusterija«] vrši čišćenje iza fronta kojim se zatvara odstupnica. Italijanska 22. pd [»Kačatori dele Alpi«] slomila je otpor neprijatelja, te se nalazi 9 km ispred Gacka. Italijanska 1. brd. div. [»Taurinenze«], kako se predviđa, 1.5. počće s nastupanjem iz rejonu zapadno od Sarajeva.

Namere italijanske Komande 2. armije za 28.4:

a) S nemačkim i hrvatskim snagama nastaviti čišćenje u pravou jugoistoka.

b) Sa italijanskom 5. brdskom divizijom očistiti rejon jugoistočno od Drine, uz zatvaranje prelaza preko Drine.

c) Sa italijanskom 22. divizijom izvršiti udar na Gacko. Komandant oružanih snaga na Jugoistoku izradio je kod italijanske Komande 2. armije da italijanska 1. i 22. divizija odmah budu potčinjene Borbenoj grupi general »Bader« radi opko-

⁴⁵ Posle petodnevnih borbi, 27. aprila 1942. je deblokiran domobranski garnizon u Rogatici (Zbornik, tom IV, knj. 4, dok. br. 135; Oslobođilački rat, knj. I, str. 202—203).

ljavanja neprijatelja za koga je javljeno da se nalazi zapadno od Foče i Goražda (Dnevni izveštaj komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1569/42 pov. od 28.4.42).⁴⁴ Nemačke i hrvatske trupe Borbene grupe general »Bader« izbile su po planu, uz neznatan otpor neprijatelja, u rejon Prače južno od Rogatice i na Drinu severno od Višegrada. Neprijatelj se povlačio prema Drini, pokušaje prelaza je onemogućila italijanska 5. brdska divizija. U oblastima istočne Bosne koje su ostale u pozadini naših trupa stanovništvo se vraća kućama. Italijanska 22. peš. divizija zaposela Gacko.

30.4:

Uspostavljanje italijanske baze za snabdevanje u Brodu

Prema obaveštenju nemačkog generala u Zagrebu i izveštaju generala Badera, Italijani su tražili dozvolu da u Brodu na Savi organizuju svoju bazu za snabdevanje s terena. Prema obaveštenju nemačkog generala u Zagrebu, nije u pitanju samo nabavka životnih potreba za italijanske jedinice u sastavu Borbene grupe »Bader«, nego i za druge jedinice italijanske 2. armije. Od Nemaca zaposednuti deo hrvatske teritorije nemačke trupe koriste u sporazumu sa hrvatskom Vladom. Ako se organizuje italijanska baza, onda, s obzirom na italijanske metode snabdevanja, postoji opasnost da Hrviti neće više biti u mogućnosti da isporuče nemačkim trupama dosadašnju količinu (snabdevačkih artikala). Italijani-fiba je već dozvoljeno da u rejonu Sarajeva organizuju snabdevačko uporište koje je nužno za operaciju u istočnoj jlosni.

spbog toga je komandant oružanih snaga na Jugoistoku, depešom od 27.4.42, upućenom OKW, ovu zamolila da utiče jifta italijansku Komandu 2. armije da odustane od organizovanja svoje snabdevačke baze severno od demarkacione linije (komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. "1066/42 str. pov. od 27.4.42)⁴⁶

>4. je stigla odluka OKW: »Pristanak na organizovanje sopstvene baze za snabdevanje u Brodu od strane Italijana, a po njihovoj molbi, nemačka strana ne može uskratiti ako taktički razlozi zajedničke borbe zahtevaju bazu u tom rejonu. Komandant oružanih snaga na Jugoistoku treba pre svega da kod hrvatske vlade i italijanske Komande 2. armije osigura svoje sopstvene potrebe (OKW/W.F.St., oper. odelj., br. 001465 str. pov. od 29.4.42).⁴⁷

Borbena grupa general »Bader« je obaveštena o toj odluci OKW. Nemačkom generalu u Zagrebu takođe je naloženo

da kod hrvatske vlade i italijanske Komande 2. armije u prvom redu ne izgubi iz vida snabdevanje nemačkih tropa (komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1080/42 str. pov. od 1.5.42).⁴⁸

Operacije u istočnoj Bosni

Iz dnevnog izveštaja od 30.4.42 (komandant oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, br. 1597/42 pov.):⁴⁹

Nemačke i hrvatske trupe Borbene grupe »Bader« u svom daljem nastupanju uhvatile kod Višegrada vezu sa italijanskom 5. brdskom divizijom. Neprijatelj se povlači na jug. Italijanska 22. pd odbila napad u rejonu Gacko. Veći broj prebeglica.

Namera za 30.4:

Završiti akciju čišćenja u istočnoj Bosni, obezbediti dostignutu liniju. Italijanska Komanda 2. armije odbila da odmah prida italijansku 22. pd (Borbenoj grupi »Bader«).

Iz dnevnog izveštaja od 1.5 (komandant oružanih snaga na Jugoistoku-, Ia, br. 1004/42 pov.):⁵⁰

Nemačke i hrvatske trupe Borbene grupe general »Bader« izvršile svoj dnevni zadatak (izbile na Drinu i Praču). Neprijatelj pružao neznatan otpor, zarobljeno oružje i municija. Neprijatelj zaposeo južnu obalu Prače jugoistočno od Sarajeva.

Italijanska 1. brdska divizija, koja vrši izvidanje južno od Sarajeva, dolazila u dodir s neprijateljem neznatne jačine. Italijanska 5. brdska divizija sprečila pokušaj prelaska ustanika prčko Drine. Neprijatelj pretrpeo velike gubitke. Italijanska 22. pd odbacila neprijatelja iz rejona Gacka na severoistok. Italijani javljaju da se u zahvatu puta Nevesinje — Gacko nalaze veće grupe ustanika.

Namera za 1.5:

Izvidanje južne obale Prače. Stvaranje mostobrana s one strane Prače.

Pacifikacija zauzete oblasti.

Prilog 50

Gubici u oficirima i ljudstvu prema izveštajima prispelim od 30.4.42:

704. pd:	poginulo oficira 1,	vojnika poginulo 1, bolesno 5
714. pd:		vojnika poginulo 9, ranjeno 3
717. pd:		vojnika poginulo 4, ranjeno 1
718. pd:	oficira nestalo 1,	vojnika poginulo 24, ranj. 28, nestalo 11, bolesno 14

Tvrđavska divizija »Krit«: vojnika poginulo 1, ranjeno 2
Ukupno: oficira poginulo: 1, nestalo: 1, vojnika poginulo: 33,
ranjeno: 34, nestalo: 11, bolesno: 19.

Za komandanta oružanih snaga na Jugoistoku
(Komandu 12. armije)

I. A.
Maher

BR. 64

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 30. APRILA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITIČKOJ SITUACIJI, AKTIVNOSTI PARTIZANA, PROTIVMERAMA SOPSTVENIH JEDINICA I OBOSTRANIM GUBICIMA U BOSNI I U SRBIJI¹

WB-841 b, K.T.B.²

Komandujući general i
komandant u Srbiji
Odelj. Ia, br. 3320/42 pov.

Prilog 80³
H- Ou., ^.4.42.

Predmet: ⁴ desetodnevni izveštaj
² priloga (samo komandantu oružanih snaga na Jugoistoku)

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU ,

I. SITUACIJA KOD NEPRIJATELJA

1. Opšti podaci

Na području Srbije uglavnom je mirno. Zabeleženi su i dalje pojedinačni prepadi na opštine, pretežno u području pod bugarskom Okupacijom.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 247, s. 2 1200—3.

² i ³ Dopisano rukom.

⁴ Redakcija ne raspolaže tim priložima.

U istočnoj Bosni, posle povlačenja proleterskih brigada i po prestanku opsade Rogatice, glavnina snaga je uglavnom uspjela da pravovremenim povlačenjem na jugu izmakne pritis-ku akcije čišćenja.⁵ Dolovi nemačkih i italijanskih jedinica na zapreonoj liniji na Drini pohvatali su pojedinačne neprijateljske grupe. Manje neprijateljske grupe postale su opet aktivne na zapadnoj obali. Po jedan napad na Bratunac i Srebrenicu ostao je bez uspeha. To je potvrdilo, da ostaci bandi Dangićeve grupe, koji još operišu u ovom području, nisu za sada u stanju da postignu ni lokalne uspehe.

Ličnost Draže Mihailovića sve više se ističe kao organizator jednog nacionalnog srpskog ustanika u jugozapadnoj Srbiji. Veza sa crnogorskim bandama se sasvim sigurno može pretpostaviti. Znaci i izveštaji govore o tome da Mihailović želi da privuče četnike verne vladi.⁶ One koji mu se u prostoru Novog Pazara nisu hteli 'podrediti u dva maha je napao i razoružao.

Pirotvitežu ovoj opasnosti koja preti od Mihailovićevih snaga treba tražiti u nacionalnim težnjama muslimana i Albanaca, jer su oni orijentisani protiv svega što je srpsko. Kao najbolji dokaz za takvu pretpostavku moglo bi se navesti da je među Albancima u okolini Kosovske Mitrovice i Novog Pazara zavladao veliko uznemirenje kada su delovi novoformirane Srpske državne straže bili angažovani u tome području.

2. Područje Srbije

U Beogradu se nastavlja plansko hvatanje komunista i ustanika. 22.4. je uhapšeno 128 bivših jugoslovenskih oficira i prebačeno u jedan zarobljenički logor tt Nemačkoj.

Severoizapadno od Mladenovca srpska pomoćna policija se uspešno tukla protiv ustanika. Uхваćena je jedna žena-vojnica.

⁵ Vidi dok. br. 58, nap. 5, 6 i 7.

j

⁴ Od strane komandujućeg generala i komandanta u Srbiji na teritoriji Srbije su priznati, pored Srpske državne straže, Ljotićevi dobrovoljački odredi, četnički odredi Koste Pećanca i samostalni četnički odredi Draže Mihailovića. Ovi odredi su bili potčinjeni nemačkim divizijama koje su za njih ustrojile spiskove ljudstva, naoružanja i vrste odreda. Svi četnički i dobrovoljački odredi su označeni brojevima: Ljotićevi dobrovoljački odredi od D-1 do D-20, a četnički odredi od C-21 pa dalje prema broju koliko ih je bilo (AVII, NAV-T-315, r. 2258, s. 498—511, r. 2241, s. 925, T-501, r. 247, s. 991, Minhen 6, s. 728—30, Nda, reg. br. 25/12—1, k. 33; Antun Miletić: Prilog proučavanju nemačkog sistema komandovanja i okupacionih snaga na jugoslovenskom ratištu u 1942. godini, VIG, br. 1/1974, str. 192—193).

Podunavlje

Bande za koje je javljeno kod Goujca i u HomOljskim planinama drže se pasivno.

U Okolini Niša, uprkos stalnim akcijama čišćenja od strane bugarskih Okupacionih trupa i bataljona srpskih dobrovoljaca, manje bande su i dalje aktivne u Svrljiškim planinama, kod Bele Palanke, na planini Pasjači i na južnim padinama planine Jastrepca.

Dve nove bande su se pojavile u prostoru između Niša i Rnjaževca. Kod Belog Potoka nadmoćna ustanička grupa je napala jače srpsko dobrovoljačke odeljenje, koje je imalo gubitaka. U više mahova je ustanovljeno da se banditske grupe, pod pritiskom akcija čišćenja, povlače na područje koje je odskora bugarsko⁷, da bi se kasnije opet vratile.

U preostalom delu Srbije banditi su ubili dva šumara t 13 km severno od Kraljeva, 25 km severozapadno od Vaf Ijeva jedina grupa četnika vernih vladi postala je nepouzdana i neposlušna, pa ju je Ruska grupa za zaštitu privrednih objekata pohvatala i razoružala.

3. Sabotaže i prepadi

Ukupan broj 62. Radi se pretežno o napadima na opštine (većinom u području pod bugarskom okupacijom), pri čemu se pretežno pljačkaju namirnice. Na postrojenja nemačkih oružanih snaga izvršeni su samo pojedini napadi.

II. DELATNOST SOPSTVENIH TRUPA

f 704. pd

Izvedeni su brojni izviđački poduhvati u prostoru istočno od Požarevca i u Đerdapu. Novoprispeli 288. landesšicenv-bataljon je angažovan za zaštitu železnice kod Ralje, a III/- 734. pp zapadno od Požarevca.

£.714. pd¹

Pri zatvaranju Obruča na Drini, kod Ljubovije su, kao pojačanje, angažovani štab i 3. četa 202. Oki. puka. Dva ba-

⁷ U izveštaju o aktivnosti 714. pešadijske divizije u toku aprila 1942. piše:

4—5. 4. je 1/741. pp zauzeo položaj ustanika na koti 342 (7 km južno-jugoistočno od Zvornika). Neprijatelj je odbačen ka zapadu i razbijen. Zaplenjeni su oružje i arhiva. Očišćena su mesta Drinjača, Đevanje i Glodi.

5. 4. Dangićevi četnici su zauzeli Drinjaču i manja mesta u okolini. 8. 4. Domobranske jedinice, pojačane ustašama, osvojile su u povlačenju Drinjaču ne upuštajući se u borbu.

9. 4. Pripadnici 924. landesšicenv-bataljona su uništili dva vazдушna balona kod Sipića, 10 km zapadno od Lapova.

taljona 721. pp su premještena na područje 717. pd da bi smenila 737. pp 'koji je povučen i angažovan u Hrvatskoj, na Drini.⁸ Kod Palanke i severozapadno od Mladenovca srpska pomoćna policija se u dva maha uspešno borila sa ustanicima. Neprijatelj 'je imao nekoliko ranjivih, vlastitih gubitaka nije bilo. Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata, su bile angažovane na Drini radi zaprečavanja. Pošto su izbeglice iz Hrvatske svuda na Drini bile odbijene, od 27.4. pritanje izbeglica je prestalo.

717. pd

Glavnina 737. pp je 21.4. prispela na dodeljeni sektor zaprečavanja na Drini (severozapadno i jugoistočno od Višegrada). Jedna četa 64. rezervnog policijskog bataljona je premeštena na prostor istočno od Višegrada radi preuzimanja i sprovođenja zarobljenika. Puk je dosad zarobio 108 ljudi i zaplenio 50 pušaka. I u ovom području su izbeglice iz Hrvatske upućene nazad.

Delovi 749. pp su angažovani u akcijama čišćenja kod Raške. Neprijatelj je izmakao u planine, zaplenjeno je oružje i municija. Zbog angažovanja novoformirane Srpske granične straže na području Kosova stanovništvo u. okolini Kosovske Mitrovice i Novog Pazara je veoma uznemireno. Dva bataljona 749. pp su otklonila opasnost od istrebljenja Albanaca u Novom Pazaru. Ni na jednoj strani nije bilo gubitaka.

10. 4. Kod Ašćerica, 10 km zapadno-jugozapadno od Zvornika, oko 150 razbijenih Dangićevih četnika je izvršilo napad na jednu izvidnicu 7/741. pp. Istog dana je jedan polubataljon Ruskog odreda za zaštitu privrednih objekata, pod komandom potporučnika Rana [Rahn], iz sastava 4/741. pp, uspeo da četničkog komandanta majora Dangića uhvati severno od Rogачice i da ga privede u Beograd.

11. 4. U akciji izvidanja koju su 3 odeljenja 7/741. pp i 2 odeljenja 3/741 pp. izvela zapadno od Velje glave došlo je do borbi sa Dangićevim četnicima i seljacima neprijateljski raspoloženim prema Hrvatima. Laki minobacači su obezbedili nemačkim jedinicama osetnu nadmoćnost u odnosu na protivnika koji je bio lošije opremljen i koji, pre svega, nije imao nikakvo teško naoružanje. Neprijatelj je imao 16 mrtvih, a osim toga mnogo ranjenih. Sopstvene jedinice su imale jedinog poginulog.

17. 4. je 1/447. landesšicen-bataljona, ojačana četnicima, došla kod Vlačke, 6 km severno od Mladenovca, u borbeni kontakt s partizanima i pri tom ubila jednog i zarobila dvojicu. Istog dana srpska žandarmerija je zarobila ustaničkog vođu Miloša Vujanovića.

29. 4. Oko 23,30 jedan neprijateljski avion je preleteo Badovince, 30 km severno-severoistočno od Loznice. Istovremeno su jedrilice pokušale da prelete planinu Cer i izgubile su se u pravcu Bijeljine. U jednoj borbi kod Dražnja, 15 km severno od Mladenovca, jedna neprijateljska grupa od 30 komunista imala je 4 mrtva i 4 zarobljena« (AVII, NAV-T-315, r. 2258, s. 498—511).

⁸ Vidi dok. br. 52, nap. 5.

718. pd

Sada je angažovana u borbama u istočnoj Bosni u sastavu Bobbene grupe general »Bader«. ⁹ Veza između 718. pd i delova 717. pd u borbama u istočnoj Bosni (operacija Trio I) uspostavljena je preko Francetićeve ustaške legije.

Bugarski okupacioni korpus

Izvedeno je više akcija na južnim padinama planine Jastrepa i kod Bele Palanke.¹⁰ Neprijatelj je imao nekoliko mrtvih. Srpski dobrovoljci su uspešno sadejstvovali u tim akcijama. Južno od Niša uhvaćeno je 38 članova bandi. Zaplenjeno oružje i oprema,

v Grupa nemačke Dunavske flotile

; Grupa je stalno angažovana na patrolisanju. Do sada nije bilo dodira s neprijateljem. Saobraćaj Dunavom odvijao se bez smetnji.

Angažovanje dežurne avijacije
Nije bilo moguće zbog loših vremenskih prilika.

III. VAŽNIJI DOGAĐAJI

'''ti. Neprijateljska aktivnost u vazduhu

> Južnu i jugozapadnu Srbiju su noću, u više mahova, >reletali neprijateljski avioni. Ustanovljeno je da su avioni -poduže kružili iznad Niša i rudnika Trepće kod Kosovske Mitrovice. Preduzete su odbrambene mere u rudniku Trepči (zamračenje, postavljanje mitraljeza za odbranu). Načelnik štaba je lično izvršio pregled.

t U prostoru između Pančeva i Rume ustanovljeno je da '''su britanski avioni bacali letke s pozivom na ustanak.

Vesti o ranije pojavljivanim vazдушnim balonima više nema. Kod Mekote (10 km zapadno od Sokolca) u Hrvatskoj pronađen je jedan britanski padobran.

Srpska državna straža je kod Raške uhvatila 3 Engleza, (koji su prebačeni u Beograd i upućeni u Nemačku.

- 3. Štete od poplava

Visoki vodostaj razorio je mnoge mostove između čakka i Kraljeva. Put čakak — Požega je podliskan i nije upotrebljiv. Skelski prelazak na Dunavu kod Kovina obustavljen je za izvesno vreme.

279

⁹ Vidi dok. br. 55 i 56.

¹⁰ Dejstva je izvodila bugarska 17. pd protiv Rasinskog i Jastrebačkog NOP odreda.

VI. SNABDEVANJE

23. 4. je 128 uhapšenih bivših jugoslavenskih aktivnih oficira transportovano u jedan nemački logor za ratne zarobljenike. Major Dangić, s adutantom, upućen je u oficirski logor XIII B.¹¹

Radovi u trofejnim skladištima se nastavljaju. Skladište Zabela kod Požarevca pripremljeno je za rušenje.

717. pd snabdeva santa svoje delove angažovane u Hrvatskoj.

V. SRPSKA DRŽAVNA STRAŽA

U periodu za koji se izveštava nisu nastupile nikakve bitne promene. Za osiguranje pruge u Ibarskoj dolini sada su angažovana sledeća dobrovoljačka odeljenja:

- a) četnici vemi vladi: 380 oficira, podoficira i vojnika
- b) Ljotićevi dobrovoljci: 296 oficira, podoficira i vojnika.

Naoružanje Srpske državne straže je utoliko odmaklo što je delu granične straže isporučeno oružje. Prenaoružanju državne straže uskoro će se energično pristupiti.

Gubitaka nije bilo.

VI. PODRUČJE VOJNE UPRAVE

Načelnik vojne uprave državni savetnik Turner bio je na inspekcijskom putovanju u Valjevu, Šapcu, Loznici i Užicu, a potom je posetio i Kosovsku Mitrovicu. Rezultati su bili zadovoljavajući.

U koncentracionim logorima se nalazi 189 talaca, 3503 lica uhapšena radi odmazde, 2974 Jevreja.¹²

VII. GUBICI I PLEN

za period od 15.4. do 24.4.42."

	<i>mrtvih</i> 2	<i>ranjenih</i> 1	<i>nestalih</i>
Nemci u Srbiji			
	(smrtno ranjeni)		
Srpska pomoćna policija	4	2	24
Gubici neprijatelja	11	2	zarobljeno 158

¹¹ Vidi dok. br. 63.

¹² i ¹³ Vidi dok. br. 57 i 72.

Zaplenjeno je nekoliko pušaka, pištolja i municija.

Za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji
načelnik štaba

I.V.

Kogard,

generalštabni pukovnik

%*s>stavljeno:
M

BR. 65

VEST KOMANDANTA BORBENE GRUPE »BADER« OD
. APRILA 1942. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA PREDU-
IMANJE OPERACIJE »FOČA« PROTIV NOP I DV JUGOSLA-
VIJE U ISTOČNOJ BOSNI¹

komandujući general i komandant
u Srbiji

im. 375.42, br. gl. kane. 68/42 str. pov.

ielj. Ia, Zavedeno: br. 240/42 str. pov.

imer. 1

Priloga:

;rativni štab Borbene grupe
general »Bader«

O.U., 30.4.42.

27 primeraka

i, br. 122/42. str. pov.

11. primerak

za: Borbena grupa generala/ »Badera«

br. 120/42. str. pov. od 29.4.42.³

¹ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandanta i ličnosti kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

² Snimak originala (pisanog na mašini), u AVII, NAV-T-501, 250, s. 910—1. Na margini originala rukom je dopisano nekoliko ~afā i oznaka.

³ Stambilj primaoca.

⁴ U toj zapovesti komandanta Borbene grupe »Bader«, za okru-
"nje reiona Foče, naznačeni su pravci dejstava pojedinih jedinica:
brd. div. Taurinenze: opšta linija Dobro Polje (uključno) — Delijaš
kota 1402; 22. pd »Kačatori«: opšta linija Ocrkavlje — Dobro Polje
ključno); 5. brd. div. »Pusterija«: opšta linija Goražde — istočna
aala r. Drine do Foče; 718. pd: opšta linija Golubinjak (k. 1421) —
jetlina — Goražde, s tim da vezu na spojevima uspostave do 12.
maja 1942. u 16,00 časova (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 912). Opširnije o
Sejstvima italijanske divizije »Pusterija« vidi Zbornik, tom XIII, knj.
dok. br. 41: Zapovest komande alpske divizije »Pusterija« od 4. maja
2. za operaciju »Foča«.

*Predmet: Operacija »Foča«.*⁴

*Zapovest za zauzimanje kružne osnovice i čišćenje re-
jona predstojećeg dejstva od strane ojačane 718. pd*

1.) *Neprijatelj.* Vidi obaveštajni bilten br. 2.⁵ o neprijatelj-
skim snagama.

2.) *Borbena grupa gen. »Bader«, nastupajući ka kružnoj
osnovici, 14.5. čisti rejon pl. Jahorioa — Trnovo — Kali-
novik — Foča — Goražde — Prača.*

3.) *718. pd* posle uspešnog čišćenja rejona Rogatice pregru-
pisaće borbeni poredak i, izvršivši međuzadatak naređen u
4. tački, do 12.5. u 16,00 raspoređiće se s kružne osnovice
opštom linijom: Golubmjak (US-CK) — Bare (VS-CF) —
Goražde.

4.) *Međuzadaci*

a) Treba sprečiti izvlačenje ustanika preko železničke
pruge Sarajevo — Podgrab i istočno odatle preko Prače u
pravcu severa (naročito na Romaniju). Južni deo Romanije
treba izviđačkim odredima jakog sastava stalno držati pod
kontrolom.

b) Oblast južno od Prače treba od neprijatelja očistiti
do opšte linije Podgrab — Bare — Goražde i obrazovati na-
ređeni front za okruženje. U Goraždu treba uspostaviti vezu
sa 5. bat. div. »Pusterija« i održavati je. Linija razgraničenja
sa 5. brd. div.: reka Drina.

c) Zemljište između linija razgraničenja sa 1. brd. div.
»Taurinenze« i železničke pruge Sarajevo — Podgrab treba,
u naslonu na 1. bat. div. »Taurinenze«, očistiti do visine
naređene kružne osnovice. U tu svrhu treba pod nemačku
komandu privući nemačke i hrvatske jedinice koje se na-
laze u Sarajevu i oko Brusa i Pala.

Dnevni cilj 1. brd. div. »Taurinenze«, koja nastupa juž-
no od linije razgraničenja, biće naknadno saopšten.⁶

⁴ Vidi dok. br. 68 i 78.

⁵ Redakcija ne raspolaže tim prilogom.

⁶ Komandant Bobbene grupe »Bader« je 24. aprila 1942. oba-
vestio nemački Štab br. 2 za vezu sa italijanskim snagama: »Komanda
kopnenih snaga Vermahta je naredila da se i dalje vode zajedničke
operacije. U tom cilju tražim saglasnost Komande italijanske 2. armije,
u sledećem:

- a) Čišćenje rejona Rogatice uz preprečavanje na Drini od strane
divizije »Pusterija« i snaga komandanta u Srbiji
- b) Čišćenje Igman-planine od strane divizije »Taurinenze« posle kon-
centracije zapadno od Sarajeva, kao polaznog položaja za c).
- c) Nadovezujući na a) i b) čišćenje rejona Sarajevo — Kalinovik —
Goražde od strane divizija »Taurinenze« i »Kačator«, kao i od de-
lova 718. pd i divizije »Pusterija« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 342).

5.) *718. pd* će 5.5.42. dostaviti izveštaj o merama koje na-
nierava preduzeti i o borbenom rasporedu snaga i sredstava.⁷

Razrez u nacrtu.

Bader

BR. 66

NAREĐENJE KOMANDANTA ORUŽANIH SNAGA NA JU-
GOISTOKU OD 1. MAJA 1942. POTČINJENIM KOMANDA-
MA ZA ORGANIZACIJU KOMANDOVANJA I UPRAVE NA
JUGOISTOKU¹

Strogo poverljivo!

JPomandant oružanih snaga na Jugoistoku

i komandant 12. armije

H. QU., 1.5.1942.

Ia, str. pov. br. 1000/42

*redmet: Organizacija komandovanja
na Jugoistoku² (3. sastav)*

40 primeraka
35. primerak

'9. priloga

1.) Da bi na celom Jugoistoku bila jasna i jedinstvena or-
ganizacija komandovanja, firer i vrhovni komandant
oružanih snaga je direktivom br. 31 od 9.6.41. naime-
novao komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.³

Njegovo sedište je u Solunu.

⁷ Vidi dok. br. 68.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-312, r.
S, s. 8054791—801.

² Vidi dok. br. 156 i 205.

³ Ovom Hitlerovom direktivom br. 31 od 9. juna 1941. reguli-
ani su komandni odnosi na okupiranoj teritoriji Balkana. Za koman-
nta oružanih snaga na Jugoistoku (Wehrmachtbefehlshaber in Sii-
sten) imenovan je general-feldmaršal Vilhelm List. Njemu su bili
tcinjani: Komandant u Srbiji, komandant Soluna—Jegeja i koman-
t južne Grčke. Prema toj direktivi List je imao široka ovlašće-
ja i sveukupnu vlast u okupiranim teritorijama koje su proglašene
jta operativno područje. U oblastima koje su pripale Italiji, a u ko-
jftia su se nalazile i nemačke snage, List je imao vojnička ovlašće-
kao najstariji predstavnik Vermahta, ukoliko su to iziskivali voj-
jni zahtevi. Ovom direktivom je stavljena van snage Hitlerova direk-

- 2.) Komandant oružanih snaga na Jugoistoku je najviši predstavnik nemačkih oružanih snaga na Jugoistoku i kao takav je neposredno potčinjen fireru i vrhovnom komandantu oružanih snaga.

On ima izvršnu vlast u oblastima koje su posele nemačke jedinice (uporedi tačku 6) i tu ima sva ovlašćenja teritorijalnog komandanta.

Oblasti koje su isključivo posele nemačke jedinice su operacijska zona.

- 3.) Komandant oružanih snaga na Jugoistoku ima zadatak da sagleda sva vojna pitanja oružanih snaga koja za sva tri vida iškrnu na okupiranom Jugoistoku u pogledu posade, Obezbeđenja, snabdevanja, transporta i službe veze, a zatim da ih rešava u smislu opšteg zadatka kojim je postavljen oružanim snagama na Jugoistoku. Time se pojednostavljuje komandovanje i rasterećuju vidovi oružanih snaga i OKW od pojedinačnih pitanja koja se pojavljuju u radu nadležstava svih delova oružanih snaga na istom području.

- 4.) Od ove jedinstvene organizacije komandovanja izuzeti su:

a) Operativno vođenje vazdušnog rata nad istočnim delom Sredozemnog mora. Ono se vrši po naređenju komandanta Juga.

b) Pitanja izvođenja pomorskih operacija na istočnom delu Sredozemnog mora, saradnja Komande pomorske grupe Jug sa italijanskom, rumunskom i bugarskom ratnom mornaricom, kao i zadaci transporta ratne mornarice u crnomorskom saobraćaju. To se vrši po direktivama k-ta mornarice.

Ti izuzeci ne menjaju ništa u načelima jedinstvenog komandovanja oružanim snagama za koje je odgovaran komandant oružanih snaga na Jugoistoku. K-da X avio-korpusa i Komanda pomorske grupe Jiig treba s njime tesno da saraduju u oblastima navedenim u tački 4.

357
tva br. 29 od 17. maja 1941; Međutim, pošto se u međuvremenu na području Balkana izmenila vojno-politička situacija, komandant oružanih snaga na Jugoistoku Aleksander Ler (List je bio komandant do 29. oktobra 1941, general inžinjerije Valter Kunce od 29. oktobra 1941. do 8. avgusta 1942) uputio je Vrhovnoj komandi Vermahta 2. novembra 1942. predlog za izmenu direktive br. 31, s novim tekstom te direktive i odlukom za njeno sprovođenje. Opširnije o tome vidi knj. 1, ovog toma, dok. br. 230; tom I, knj. 1, dok. br. 106 i 107; AVII, NAV-T-312, r. 468, s. 8057504-41.

pod a) i b) i da obaveštavaju o načelnim direktivama koje donose u tim pitanjima. Naređenja K-de X avio-korpusa i K-de pomorske grupe Jug za izvođenje "vazdušnih i pomorskih operacija koja dotiču zadatke k-ta oružanih snaga na Jugoistoku treba povremeno sa njime usaglasiti, shodno' firerovom naređenju od 3.10.41.⁴

- 5.) Komandant oružanih snaga na Jugoistoku ima sledeće zadatke:

a) Obezbeđenje jedinstvene odbrane od napada i nemšra na teritorijama Srbije, Hrvatske i Grčke (uMjur čujući grčka ostrva) koje su posele nemačke Jedinice.

Za pripremu i izvršenje odbrane obalske zoine merodavno je naređenje komandanta oružanih snaga na Jugoistoku, Ia, str. pov. br. 900/42 od 17.4.42.⁵

b) Jedinstveno rukovođenje pomorskim transportima na Jegejiškom moru, uključujući Krit, i njihovo obezbeđenje.

c) Regulisanje saradnje sa italijanskim, bugarskim i hrvatskim višim komandama oruž. snaga na Jugoistoku.

d) Regulisanje snabdevanja kopnenim i pomorskim putem za sve nemačke jedinice angažovane na Jugoistoku.

e) Nadzor nad upravom u oblastima koje su posele tae-mačke jedinice.

- f6.) Komandantu oružanih snaga na Jugoistoku su potčinjeni:

a) Za područje stare Srbije (granice vidi u prilogu 1): komandujući general i komandant u Srbiji. Službe^no uputstvo vidi u prilogu 2.

b) Za područje Soluna i ostrva Lemnos, Mitilena, Hios i Strati, kao i za neutralnu zonu prema Turefcog u Trakiji (granicu vidi u prilogu 3):⁶ komandant Soluna — Jegeja.

c) Za područje luke Pirej (granicu vidi u prilogu 4),^T smeštaje i područja nemačkih jedinica na Atici (granicu vidi u prilogu 5),⁸ kao i za ostrva Melos i Krit: komandant južne Grčke.

d) Admiral Jegeja u pitanjima iz tačke 3.

279

↳ " i ³¹ Redakcija ne raspolaže tim dokumentima i pri-lozima.

↳ ⁷ i ⁸ Redakcija je ove priloge izostavila jer se ne odnose na teritoriju Jugoslavije.

7.) Komandanti su odgovorni za *jedinstvenu odbranu svog područja* i za *obezbeđenje od unutrašnjih nemira*. U tu svrhu treba da izrade planove za odbranu, vazдушnu zaštitu i obezbeđenje i da organizuju i nadgledaju izgradnju stalnih odbrambenih objekata. Komandant južne Grčke treba da u plan italijanske K-de 11. armije uvrsti odbrasnu nemačkih utvrđenih rejonu, uporišta i svih smeštaja na grčkom kopnu i području lučke Pirej. Sve dok se Operativni štab komandanta oružanih snaga na Jugoistoku nalazi u Arsakli, kod Soluna, njegov je zadatak da obezbedi vezu sa ital. K-doim 11. armije.

Ti komandanti imaju na svojim područjima ovlašćenje *teritorijalnih komandanata*. Oni u pomenutim područjima vrše *izvršnu vlast* i vode, odnosno nadziru upravu prema priloženim direktivama (vidi prilog 6).⁹ Na Atici izvršnu vlast imaju italijanske oružane snage.

Komandanti rešavaju sva pitanja u vezi sa *smeštajem* i sa *izgradnjom puteva* na svojim područjima i izdaju potrebne odredbe za garnizonu službu, ukoliko ona zahteva jedinstveno regulisanje.

Komandanti Soluna — Jegeja i južne Grčke treba da se staraju i o nemačkim odeljenjima, jedinicama ili nadležstvima koja su raspoređena u italijanskoj i bugarskoj okupacionoj zoni (upravnom području).

U tom pogledu linija razgraničenja između k-ta Solima — Jegeja i k-ta južne Grčke je demarkaciona linija između područja Solun — Jegeja i italijanske okupacione zone.

U slučaju opasnosti od odlaganja, svaki komandant jedinice je obavezan da samostalno i neodložno interveniša potrebnim snagama.

S.) *Ostrvo Krit* ima na Jugoistoku specijalan položaj. Ono je od posebnog značaja za operativno vođenje vazdušnog rata na Sredozemlju. Za njegovu odbranu odgovoran je komandant oružanih snaga na Jugoistoku. U tu svrhu se naređuje:

⁹ U ovom prilogu su date smernice za obavljanje potpune vlasti i uprave na području Jugoistoka. Za teritoriju Jugoslavije piše:

»1.) Područja koja su isključivo zaposednuta od nemačkih jedinica su *operacijska područja*.

2.) *V Srbiji*, koja se nalazi pod nemačkom vojnom upravom, izvršnu vlast vrši komandujući general i komandant u Srbiji po naređenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku« (AVII, NAV-T-312, r. 466, s. 8054763—4).

- a) *Komandant tvrđave Krit* potčinjen je komandantu južne Grčke.
- b) Sve jedinice *nemačkih i italijanskih oružanih snaga* koje su angažovane za odbranu Krita potčinjene su komandantu tvrđave u svim taktičkim pitanjima (o potčinjavanju vidi u tački 12).

Italijanska posada se dodeljuje istočnom delu ostrva (razgraničenje vidi u prilogu 7).¹⁰

- c) U svojstvu *k-ta Štaba vazdušne zone*, komandant tvrđave Krit je potčinjen komandantu Juga u svim pitanjima *vazdušne zone*.
  - d) Komandant tvrđave Krit ima istovremeno na celom ostrvu *izvršnu vlast* i vrši *nadzor nad upravom* prema opštim s-mernicama komandanta južne Grčke.
- 9.) a) *Admiral Jegeja* je, prema tački 6d, potčinjen komandantu oružanih snaga na Jugoistoku. Njegovim naređenjem u sastav Štaba k-ta oruž. snaga na Jugoistoku premešta se jedan oficir za vezu.
- b) *Zadatak admirala Jegeja* je da po direktivama i nalogu komandanta oruž. snaga na Jugoistoku reguliše pomorski transport i obezbeđuje ga od napada s mora i iz vazduha, i to na komandnom području K-ta oruž. snaga na Jugoistoku. Taj zadatak obuhvata tranzitni i priobalski saobraćaj, kao i saobraćaj između ostrva.
  - c) U pogledu stručnog izvršenja tog zadatka admiral Jegeja je potčinjen Komandi Pomorske grupe »Jug«.
  - d) *Admiral Jegeja* usaglašava sa *operativnim zadacima Komande Pomorske grupe »Jug«* one zadatke koje treba da izvrši po nalogu k-ta oruž. snaga na Jugoistoku i za njegovo područje, kao i zadatke u pogledu transporta koje dobija od drugih komandi, ali "koji, kao tranzitni saobraćaj unutar komandnog područja k-ta oruž. snaga na Jugoistoku, u pitanju hitnosti zahtevaju njegovu saglasnost. Ukoliko operacija protivnika zahtevaju hitne operacije s naše strane uz odustajanje od svih drugih zadataka, odluku će doneti admiral Jegeja uz punu odgovornost, izveštavajući komandanta oružanih snaga na Jugoistoku i Komandu Pomorske grupe »Jug«. Ukoliko iskrсну teškoće u usaglašavanju zadataka, admiral Jegeja će na vreme obavestiti k-ta oruž. snaga na Jugoistoku i K-du Pomorske grupe »Jug«, tako da se uspostavljanjem neposredne veze može doneti odluka. Pri tom admiral

- Jegeja treba da predoči posledice eventualnog odlaganja i da K-di Pomorske grupe »Jug« iznese mišljenje k-ta oruž. snaga na Jugoistoku.
- e) *O redosledu hitnosti za pomorske transporte* na komandnom području k-ta oruž. snaga na Jugoistoku odlučuje komandant južne Grčke prema direktivama k-ta oruž. snaga na Jugositoku.
- f) Prijave tekućih potreba u pogledu transporta upućuju potražiocima (kopnena vojska, mornarica, vazduhoplovstvo, civilna uprava) admiralu Jegeja, a pojedinačne prijave štabovima za pretovar koji su potčinjeni komandantu južne Grčke. Admiral Jegeja, preko Komande Pomorske grupe »Jug«, priprema transportni prostor prema podnetim prijavama, kao i njegovo obezbeđenje, odnosno izveštava k-ta oruž. snaga na Jugoistoku ukoliko se može odgovoriti zahtevima.
- g) *Admiral Jegeja* je odgovoran za *obuku i upotrebu obalske artiljerije* protiv ciljeva na moru na komandnom području k-ta oruž. snaga na Jugoistoku. Odluku i odobrenje za raspored donosi komandant oružanih snaga na Jugoistoku. Admiral Jegeja se pri tom pojavljuje kao inspektor, dajući stručne savete i vršeći kontrolu.
- h) Admiral Jegeja će o operacijama i transportu na moru redovno referisati komandantu oružanih snaga na Jugoistoku i obavestavati komandanta južne Grčke.
- 10.) a) Komandant oružanih snaga na Jugositoku reguliše saradnju sa italijanskim, bugarskim i hrvatskim višim komandama na Jugoistoku po svim načelnim pitanjima.
- b) Pitanja *lokalnog značaja* regulišu komandanti i nemački general u Zagrebu neposredno s lokalnim komandama italijanskih i bugarskih oružanih snaga.
- O tome treba dia Obaveštavaju snage na Jugoistoku. On reguliše i upućivanje *oficira za vezu*.
- c) Komandujućem generalu i komandantu u Srbiji potčinjen je *nemački Štab za vezu pri ital. 2. armiji* (službeno uputstvo vidi u prilogu 8).¹¹
- d) *Nemački nastavni štab pri bugarskoj K-di kopnene vojske* upućuje se na saradnju s komandantom oružanih snaga na Jugoistoku (službeno uputstvo vidi u prilogu 9).¹² Razgraničenje zadataka za nemački nastavni štab pri bugar. K-di kopnene vojske, bugarskog oficira za vezu pri k-tu oruž. snaga na Jugoistoku, bugarski Okupacioni korpus i vojnog izaslanika u Sofiji vidi u prilogu 10.¹³
- e) *Nemački general u Zagrebu* je potčinjen komandantu oružanih snaga na Jugoistoku u pitanjima navedenim u prilogu 11, tačka 2. Službeno uputstvo vidi u prilogu 11.
- f) *Vojni izaslanici u Zagrebu* (za sada nemački general u Zagrebu), Sofiji i Atini treba redovno da obavestavaju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku o svim pitanjima koja dotiču njegove zadatke.
- 11.) *Položaj i zadaci komandanta 12. armije* ne menjaju se naimenovanjem komandanta oružanih snaga na Jugoistoku. Mornarički i vazduhoplovni oficiri za vezu pri komandantu oružanih snaga na Jugoistoku preuzimaju zadatke stručnih saradnika u njegovom štabu za pitanja mornarice, odnosno vazduhoplovstva (vidi podedu poslova komandanta oružanih snaga na Jugoistoku i K-de 12. A).
- K-di 12. A su potčinjene sve jedinice kopnene vojske koje su angažovane na Jugoistoku.* Pojediniosti su sadržane u »Formacijama k-ta oruž. snaga Jugoistoka i K-de 12. A« (AOK, 12 — Ia, str. pov. br. 1620 od 20.7.41).¹⁴
- 2.) U vezi sa *organizacijom komandovanja* na komandnom području komandanta oružanih snaga na Jugositoku treba razlikovati:
- a) *Službenu potčinjenost* (Npr. divizije kopnene vojske komandi korpusa, a dalje K-di 12.A; PAA na Krilu k-tu tvrđave Krit kao k-tu Štaba vazdušne zone Krit, a dalje komandantu Juga; mornarička artiljerija admiralu Jegeja, a dalje K-di Pomorske grupe »Jug«.)
Za Krit vidi tačku 8 b).
- b) *Teritorijalna potčinjenost* (Npr. divizije kopnene vojske komandantu armije, a dalje k-tu oružanih snaga na Jugoistoku).

¹⁴ R.,X, c 0 grafičkim prikazima formacije svih komandi u sastavu komandanta Oružanih snaga, na Jugoistoku kao i otuženih korpusa 65 i 18 i njihovih potčinjenih jedinica (AVII, NAV-14M, s. -T-455, s. 8041072—3, 79—84).

O svini pitanjima načelnog značaja, koja zbog službene potoinjenosti treba rešavati, naređivati i donositi odluke po njima službenim putem, propisanim za vidove, podnosi se izveštaj komandantu oružanih snaga na Jugoistoku.

- 13.) O političkim pitanjima, službi Abvera i duhovnom Vaspitanju vidi u prilogu 12.¹⁵
- 14.) O inženjerskoj službi, održavanju puteva i upravljanju sredstvima za izgradnju u Grčkoj vidi u prilogu 13.¹⁶
- 15.) O službi transporta vidi u prilogu 14.¹⁷
- 16.) O sredstvima veze vidi u prilogu 15.¹⁸
- 17.) O pitanjima vojne privrede vidi u prilogu 16.
- 18.) O sudstvu vidi u prilogu 17."
- 19.) O patrolnoj službi vidi u prilogu 18.²⁰
- 20.) O dostavljanju dopisa i izveštaja vidi u prilogu 19.²¹
- 21.) Posebno će biti izdata specijalna naređenja za snabdevanje.
- 22.) Naređenje k-ta oruž. snaga na Jugoistoku (K-de 12.A) — Ja — str. pov. br. 0303/41 od 5.11.41. stavlja se van snage i treba da se uništi.²²

I. V.
Kunce,
general inženjerije

Dostavljeno:

" Redakcija objavljuje samo dodatak (a) ovog priloga a izostavlja prvi deo ovog priloga o političkom i duhovnom vaspitanju (s. 8054769—70).

"^m,²¹ Redakcija je ove priloge izostavila zbog ograničenog prostora. Prilozi nemaju nekog bitnog značaja za teritoriju Jugoslavije.

²² Vidi AVII, NAV-T-312, r. 455, s. 8041025—64. Reč je o naređenju kojim je regulisana nadležnost komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.

²³ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i komandanata kojima je ovo naređenje dostavljeno.

Prilog 2

uz akt Odeljenja Ia, komandanta
oružanih snaga na Jugoistoku (Koman-
de 12. armije)

str. pov. br. 1000/42 od 1.5.1942.

*Službeno uputstvo
za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji*

- 1.) Komandujući general i komandant u Srbiji je najviši za-
stupnik Vermahta i vojne uprave na svom području. On
dejstvuje kao ustanova podređena OKW a potčinjena ko-
mandantu oružanih snaga na Jugoistoku.

Komandujući general i komandant u Srbiji je predstavn-
nik izvršne vlasti na osnovu izdatih direktiva komandan-
ta oružanih snaga na Jugoistoku ('komandant oružanih
snaga na Jugoistoku, Ia, str. pov. br. 1954/41. od 18.9.
1941).²⁴

Njegove dužnosti su:

Potpuno slamanje ustanika u Srbiji kao i na po-
: dručjima Hrvatske u sporazumu sa hrvatskim državnim
•rukovodstvom.

Održavanje neospornog nemačkog autoriteta, javnog
mira, sigurnosti i reda; staranje za ispravnu upravu i ne-
ometan tok privrede; saradnja sa italijanskim komandama
u pitanjima zajedničkih zadataka pacifikacije.

Komandujući general i komandant u Srbiji ima položaj
i nadležnost komandanta korpusa. On je teritorijalni ko-
mandant svim ustanovama i jedinicama nemačkog Ver-
mahta stacioniranim na njegovom područj'ii i prvopret-
postavljeni svim jedinicama kopnene vojske koje su mu
po ratnoj formaciji potčinjene. — Bugarske okupacione
jedinice su mu, na osnovu specijalnog naređenja, potčinje-
ne u taktičkom pogledu.

U vojne zadatke komandujućeg generala i komandanta
- u Srbiji naročito spadaju:

- a) Slamanje srpskog ustaničkog pokreta.
- b) Osiguranje saobraćaja i sredstava veze.
- j) Obezbeđenje svih važnih vojnih i vojno-privrednih ob-
jekata.
- d) Snabdevanje svih delova nemačkog Vermahta anga-
žovanih u Srbiji i Hrvatskoj uiz najveće moguće ko-

²⁴ Vidi knj. 1 ovog toma, dok. br. 155.

rišćenje sredstava sa same teritorije a prema direktivama izdatim od komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.

e) Staranje, duhovno zbrinjavanje i vojina propaganda.

- 5.) Vojna uprava je potčinjena komandujućem generalu i komandantu u Srbiji. Instanca koja obavlja tu funkciju je upravno odeljenje njegovog štaba. On daje direktive i vodi nadzor nad, od njega postavljenom, srpskom vladom i njenim radom. Glavne odluke treba prethodno podneti na uvid komandantu oružanih snaga na Jugoistoku, koji u datom Slučaju traži odluku OKW. Za sve policijske zadatke, komandujućem generalu i komandantu u Srbiji lično i neposredno je potčinjen i komandant SS i policije. Njegovi zadaci i ovlašćenja regulisana su specijalnim firerovim naređenjem.
- 6.) Ekonomsko iskorišćavanje teritorije spada u zadatak generalnog opunomoćenika za privredu, koji uputstva za rad neposredno prima od opunomoćenika za četvorogodišnji plan.
- 7.) Naređenja koja mogu imati vojno-političke reperkusije zahtevaju tesou saradnju sa opunomoćenikom za spoljne poslove pri komandujućem generalu i komandantu Srbije. Ona podležu prethodnom odobrenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.

Ovamo uopšte ne spadaju čisto vojne mere koje proizilaze iz suzbijanja ustaničkog pokreta — takođe i u hrvatskom graničnom rejonu — kao i iz saradnje sa delovima oružanih snaga savezničkih država.

U svim pitanjima koja se odnose na Hrvatsku treba usko saradivati s nemačkim generalom u Zagrebu.

Prilog U

uz akt Ia komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (Komande 12. armije) str. pov. br. 1000/42 od 1.5.1942.

*Službeno uputstvo
za nemačkog generala u Zagrebu*

- 1.) Nemački general u Zagrebu potčinjen je načelniku OKW kao opunomoćenik nemačkog Vermahta u Hrvatskoj.
On zastupa interese nemačkog Vermahta u Ministarstvu hrvatskog domobranstva a zajedno s nemačkim poslanikom u Zagrebu kod hrvatske vlade.

On, dalje, pomaže Ministarstvu hrvatskog domobranstva u formiranju novih hrvatskih jedinica.

Na tom području nemački general u Zagrebu neposredno saobraća s Ministarstvom hrvatskog domobranstva i s komandama vidova oružanih snaga. On je obavezan da komandantu oružanih snaga na Jugoistoku istovremeno podnese izveštaj o zadacima koje je u vezi s tim dobio, o svojim namerama i o razvoju situacije na tom području.

Najaktuelniji zadatak nemačkog generala u Zagrebu je da kod Ministarstva hrvatskog domobranstva zastupa zahteve nemačkog Vermahta za slamanje ustaničkog pokreta na Jugoistoku i da želje Ministarstva hrvatskog domobranstva dalje prosieđuje.

U ovim pitanjima nemački general u Zagrebu potčinjen je komandantu oružanih snaga na Jugoistoku i obavezan je da mu redovno podnosi izveštaje.

Službeno opštenje u ovim pitanjima obavlja se samo preko komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.

Neophodna je prisna saradnja s komandujućim generalom i komandantom u Srbiji.

*Dodatak a
uz prilog 12
naređenja k-ta oružanih
snaga Jugoistoka (K-de 12.
armije), Ia, str. pov. br.
1000/42 od 1.5.1942.*

*Ustanove Abvera
Dostavljanje izveštaja*

Ustanove Abvera 'koje se nalaze na području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku potčinjene su teritorijalnim komandama, i to:

- a) *Rukovodeća ustanova Abvera pri k-tu oružanih snaga na Jugoistoku, u Atini (nezavisno od njenog svojstva rukovodeće ustanove Abvera za područje Jugoistoka):
komandi Južne Grčke,*
- b) *ustanova Abvera u Solunu:
komandi Soluna — Egeja,*
- c) *ustanova Abvera u Beogradu:
komandujućem generalu i komandantu u Srbiji.*

2.) *Izveštaje* Ikoje 'podnose ustanove Abvera treba pre nego što se upute pretpostavljenim ustanovama podnetd na uvid nadležnom komandantu radi saglasnosti. Saglasnost se daje *supotpisivanjem* načelnika štaba nadležnog komandanta. To naročito važi za procene opšte i političke situacije, kao i za raspoloženje stanovništva. Predloži u odnosu na mere koje se smatraju korisnim ne spadaju u dornen ovih 'izveštaja. Ustanove Abvera treba 'da se ograniče samo na izveštavasnje o činjenicama.

Konkretni *podaci* o agentima i njihovim vezama treba u izveštajima da se izostave iz razloga kamuflaže, pošto izveštaji često mora da budu dostavljeni širem krugu o'brađivača. Ustanove Abvera treba da se ograniče na podatke kao »proveren, bezuslovno pouzdan, neproveren agent«, ili slične. U izveštajima mora jasno da dođe do izražaja da li su dostave agenta proverene ili ne, kako bi se mogla da oceni verodostojnost.

Ustanove Abvera dostavljaju izveštaje isključivo:

- a) Odeljenju Ic/AO, komandanta oružanih snaga na Jugoistoku,
- b) nadležnom teritorijalnom komandantu,
- c) OKW, A. Ausl./Abp.,²⁵
- d) rukovodećoj ustanovi Abvera u Atini,
- e) u slučaju potrebe i *susednim* ustanovama Abvera.

Da li i koliko, u celini ili izvodno, treba da se s ovim izveštajima upoznaju upravne službe komande, službe ministarstva spoljnih poslova, služba bezbednosti itd. odlučuje načelnik štaba nadležne komande.

Pojedinačni izveštaji o rezultatima izvidanja itd. izuzimaju se od postupka regulisanog u tač. 2. Oni se neposredno dostavljaju OKW, A. Ausl./Abw. i drugim zainteresovanim ustanovama.

4.) Saglasnosti, shodno tač. 2, važe prema sadržaju i za dostavljanje izveštaja od strane grupa GFP²⁶, i ustanove za cenzure vojnih pismonosnih pošiljaka. /

Grupe GFP svoje mesečne izveštaje, pre nego što ih dostave OKW, A. Ausl./Abw. III — načelniku vojne policije Vermahta, odn. OKH/Gen. Ou — načelniku vojne policije kopnene vojske, podnose na supotpisivanje nadležnoj ustanovi Abvera.

²⁵ Oberkommando der Wehrmacht, Abteilung Ausland, Abwehr (Vrhovna komanda Vermahta, Odeljenje za inostranstvo, Abver)

²⁴ Geheime Feldpolizei (tajna vojna policija)

Načelnik vojne policije pri komandantu oružanih snaga na Jugoistoku svoje mesečne izveštaje na supotpisivanje podnosi odeljenju Ic/AO komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.

Ustanova za cenzuru vojnih pismenih pošiljaka svoje mesečne izveštaje dostavlja OKW i OKH preko odeljenja Ic/AO komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.

Dodatak b

uz prilog 12
naređenja komandanta oružanih snaga na Jugoistoku (K-de 12. amrije)
Ia, str. pov. br. 1000/42
od 1.5.1942.

lužbeno uputstvo komandanta oružanih snaga na Jugoistoku

propagandne jedinice na komandnom području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku

Propagandne jedinice

području komandanta oružanih snaga na Jugoistoku na-e se:

propagandna četa 690.

Propagandno odeljenje Jugoistok, Beograd, sa propagandnim ešelonom Srbija, Beograd, i propagandnim ešelonom Grčka, Solun, sa podešelonima:

Solun, Egej, Solun,

Južna Grčka, Atina.

Propagandni vod Krit, Hanija.

Ispostava OKW Beograd.

Opunomoćenik Rajha nacionalsocijalističkog društva »Snaga kroz radost«,²⁷ Beograd, sa sekcijama »Snaga kroz radost« u Beogradu, Solunu i Atini.

Opunomoćenik RPL²⁸ za pokretne kino-aparature ustanove za propagandu Rajha na celom komandnom području.

²⁷ i ³⁰ »Kraft durch Freude« (skraćeno: »KdF«)

²⁸ Reichspropagandaleitung (ustanova za propagandu Rajha)

II. *Zadaci* (dopis OKW, WFSt, WPr. Ib)²⁾ br. 31460/42 od 9.4.42)

1.) *Propagandna četa 690:*

- a) Ratni dopisi o jedinicama potčinjenim komandantu oružanih snaga na Jugoistoku (K-di 12. armije).
- b) Obezbeđenje jedinica sredstvima propagandne čete (frontovske novine, filmske predstave, zvučnici).
- c) Za vreme borbenih dejstava: aktivna propaganda među neprijateljem.

2.) *Propagandno odeljenje Jugoistok*

- a) Specijalni vojno-politički zadaci OKW i komandanta oružanih snaga na Jugoistoku.
- b) Propagandno delovanje na stanovništvo okupiranog područja (štampa, radio, aktivna propaganda među stanovništvom plakatama, lecima, zvučnicima, požarištem itd.).
- c) Saradnja u obezbeđenja jedinica i ratne štampe u reči i slici.
- d) Cenzura.

3.) *Propagandni vod »Krit«*

Propagandni vod »Krit« nadležan je da na Kritu obezbedi izvršavanje zadataka iz oba domena shodno pod tačkama 1. i 2.

4.) *Ispostava OKW Beograd*

Isporuka materijala za obezbeđenje jedinica i angažovanje umetničkog društva KdF.³⁰⁾

5.) *Sekcija KdF*

Angažovanje pozorišnih grupa pri stalnim požarištima KdF i kod jedinica u dogovoru s komandantima.

6.) *Opunomoćenik ustanove R.P.L.*

Potpomaganje obezbeđenja jedinica pokretnim kino-aparaturama ustanove za propagandu Rajha prema direktivama komandanta.

III. *Odnos potčinjenosti* /)

1.) *Propagandna četa 690.*

U operativnom pogledu potčinjena Komandi 12. armije, a u službenom pogledu 521. armijskom puku veze.

Od slučaja do slučaja komandant oružanih snaga na Jugoistoku predviđa potčinjavanje pojedinih delova u ope-

²⁹⁾ Oberkommando der Wehrmacht, Wehrmachtpropaganda (Vrhovna komanda Vermahta, Generalštab, Odelj. za vojnu propagandu)

rativnom i službenom pogledu komandantima. Tim načinom se ništa ne menja u pogledu disciplinskog potčinjavanja.

2.) *Propagandno odeljenje Jugoistok*

U operativnom pogledu potčinjeno je komandantu oružanih snaga na Jugoistoku.

U službenom pogledu potčinjeni su: štab odeljenja i propagandni ešalon Srbija komandujućem generalu i komandantu u Srbiji; u materijalnom pogledu potčinjeni su: podešelon Solun — Egej Komandi Soluna — Egeja; podešelon Južna Grčka Komandi Južne Grčke.

Komandant propagandnog ešalona Grčka je ujedno i oficir za vezu pri komandantu oružanih snaga na Jugoistoku.

3.) *Propagandni vod »Krit«*

U operativnom i službenom pogledu potčinjen je Komandi tvrđave Krit.

JA.) *Ispostava OKW Beograd*

U operativnom pogledu potčinjena je odeljenju OKW »Inland«.

Opunomoćenik Rajha za nacionalsocijalističko društvo »Snaga kroz radost«

Potčinjen je Ispostavi OKW Beograd. Pravni status regulisan shodno naređenju odeljenja Ic/AO komandanta oružanih snaga na Jugoistoku br. 623/42 od 6.4.1942, saglasno naređenju AWA, Az. 31/J (IIc) br. 7036/41 od 28.1.42 (list dopuna).³¹⁾

.) *Predstavnik ustanove za propagandu Rajha za angažovanje pokretnih kino-aparatura ustanove za propagandu Rajha.*

Potčinjen je ispostavi OKW Beograd. Pravni status kao pod 5.

V. *Sprovođenje odredaba komandanta oružanih snaga na Jugoistoku*

1.) *Propagandni ešalon Srbija, podešeloni Solun — Egej i Južna Grčka, u svim pitanjima propagande koja se odnose na nadležnost komandanta u pogledu operacija, uprave na području, obezbeđenja jedinica, obaveštajne službe, politike, podnošenja izveštaja, potčinjeni su komandantima.*

2.) a) *Za rukovođenje radio-stanicom oružanih snaga Jugoistoka (vojna radio-stanica Beograd, sa kratkotalas-*

nom radiostanicom Zemun, vojna radio-stanica Solun i Atina),

- b) Za raspodelu filmova za civile i za cenzuru filmova odgovornost isključivo pada na Propagandno odeljenje Jugoistoka.
- 3.) Na italijanskom okupacionom području sprovođenje svih zadataka iz domena propagande treba da usledi uz neposrednu saglasnost opunomoćenika Rajha za Grčku.
  - 4.) U slučajevima potrebe mogu propagandni ešloni prema direktivi komandanta da se koriste za vojnu publicistiku, U tom slučaju oni su shodno tač. IV pod 1) potčinjeni komandantima.
  - 5.) Propagandni ešlon Srbija reguliše snabdevanje filmovima jedinica koje su dislocirane u Srbiji, u koju svrhu i pokretne kino-aparature propagandne čete, a prema naređenju komandujućeg generala i komandanta u Srbiji, mogu da se koriste; dalje angažovanje pokretnih kino-aparatura ustanove za propagandu Rajha u saglasnosti sa opunomoćenikom ustanove za propagandu Rajha. Ona je istovremeno odgovorna za angažovanje svih stalnih bioskopskih ustanova i pozorišta »Snaga kroz radost« u Beogradu.
  - 6.) Propagandnom ešlonu Srbija spada u nadležnost kontrola prodaje i rasturanje celokupne štampe u Srbiji.
  - 7.) Propagandnom ešlonu Srbija spada u nadležnost cenzura i rukovođenje celokupnom publicističkom delatnošću na nemačkom i drugim jezicima u Srbiji.
  - 8.) Propagand. četa 690. izdaje časopis »Straža na Jugoistoku«³²
  - 9.) Propagandna četa 690. stavlja povremeno na raspolaganje »Donau Cajtungu« otiske, odn. kopije svojih izveštaja koji, shodno naređenju OKW, dolaze u Obzir za neposredno korišćenje u »Donau Cajtungu«. Cenzura ovih priloga spada u nadležnost propagandnog ešlona Srbija.
  - 10.) Podelon Južna Grčka vrši nadzor i obezbeđenje lista »Nemačke vesti u Grčkoj«,³³ koji izlazi u Atini, prema direktivi komandanta Južne Grčke.
  - 11.) Propagandni ešlon Grčka obrađuje svrsishodno korišćenje štampanih stvari u saradnji sa opunomoćenikom

³² »Vacht im Siidosten«

³³ »Deutschen Nachrichten in Grieehenland«

Rajha za Grčku. U prvom redu treba da obezbedi potrebe u vojnoj štampi.

Prilog 16

uz naređenje k-ta oruž. snaga na Jugoistoku (K-de 12.A), Ia, str. pov. br. 1000/42 od 1.5.1942.

Organizacija vojne privrede na Jugoistoku

Za područje k-ta oružanih snaga na Jugoistoku (K-de 12.A) formiran je Vojnoprivredni štab Jugoistok sa sedištem u Beogradu.

Načelnik Vojnoprivrednog štaba Jugoistok potčinjen je k-tu oružanih snaga na Jugoistoku (K-di 12.A) i njegov je savetnik u svim opšteprivrednim pitanjima oružanih snaga, naročito u pogledu angažovanja privrede za potrebe nemačkih oružanih snaga koje su angažovane na području k-ta oružanih snaga na Jugoistoku.

Na polju vojne 'industrije i naoružanja načelnik Vojnoprivrednog štaba Jugoistok prima direktive od OKW/Wi—Rii. Amt.³⁴

Stalna praćenja situacije na polju vđjme privrede i njenih mogućnosti vrše se prema direktivama načelnika Odeljenja Wi i OKW/Wi.Rii Amt.

Njen stalni predstavnik pri k¹tu oružanih snaga na Jugoistoku je VO.³⁵ Wi. Rii Amt.

Vojnoprivredni štab Jugoistok neposredno obrađuje područje komandujućeg generala i k-ta u Srbiji.

'Područje komandanta Soluna — Jegeja obrađuje
nemački Vojnoprivredni štab u Solunu
[WO Saloriiki]

Solun, Aja Sofija 2/II, tel. br. 6450 ili 5840.

On je potčinjen Vojnoprivrednom štabu Jugoistok.

Područje komandanta južne Grčke obrađuje

nemački Vojnoprivredni štab u Atini
[WO Athen]

Atina, Americis 8, tel. 'br. 30065.

On je potčinjen Vojnoprivrednom štabu Jugoistok.

³⁴ Oberkommando der Wehrmacht, Wirtschafts und Rüstungst (Vrhovna komanda Vermahta, Uprava za privredu i naoružanje)
³⁵ Verbindungsoffizier (oficir za vezu)

- e) Načelnik Vojnoprivrednog štaba Jugoistok i načelnici štabova u Solunu i Atini su savetnici i stručni saradnici teritorijalno nadležnih komandanata u vajnaprivrednim pitanjima.
- f) Vojnoprivrednom štabu Jugoistok su, osim toga, potčinjeni:
- 1) u *Kraljevini Bugarskoj*
nemački vojnoprivredni oficir u Sofiji [W0 Sofia],
cd. Graf Ignatico, 29/1, tel. br. 31379, Sofija
  - 2) u *Hrvatskoj*
nemački vojnoprivredni oficir u Zagrebu [W0 Agram],
Zagreb, Zrinjski pl., 7/1, tel. br. 9117 ili 22312.

BR. 67

PREGLED DISLOKACIJE KOMANDI I JEDINICA 704. PEŠADIJSKE DIVIZIJE OD 1. MAJA 1942. GODINE¹

Prilog 1 uz propratni akt Op. odelj. 704.
pd br. 337/42. pov. od 1.5.1942. god.²

Spisak razmeštaja jedinica 704. pešadijske
je

ŠTAB DIVIZIJE: POŽAREVAC.

1. *Pešadija*

štab 724. pp s vodom za vezu	Beograd
Konjički vod bez jednog odeljenja	Beograd
Štab 1/724. pp	Beograd
1—4/724. pp	Beograd
štab 11/724. pp	feograd
5—8/724. pp	Beograd
Štab II/724. pp	Beli Potok
Jedno odeljenje konjičkog voda	
724. pp	Beli Potok
9/724. pp	Beli Potok

262

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-315, r. 2241, s. 944—7.

² Zbog ograničenog prostora taj propratni akt je izostavljen.

10/724. pp

11/724. pp

12/724. pp

Štab 734. pp s vodom za vezu

Konjički vod 734. pp (bez jednog odeljenja)

Muzika

Štab 11/734. pp

Jedno odelj. konj. voda 734. pp

1/734. pp

2/734. pp

3/734. pp

4/734. pp

Štab 11/734. pp

5—8/734. pp

Štaib III/734. pp

9/734. pp

10/734. pp

11/734. pp

12/734. pp

2. *Artiljerija*

Štab 654. art. divizona s vodom za vezu

1/654. art. div.

2/654. art. div.

3/654. art. div.

4 (brd) 654. art. div.

3. *Inžinjerija*

Inžinjerijs'ka četa 704. pd

(bez 1:3:33)

Rudarsko odeljenje inž.

čete 704. pd (1:2:20)

Rudarsko odeljenje 'inž.

čete 704. pd (1:10)

Rudarsko odeljenje inž.

čete 704. pd (3 čoveka)

Sarajevo
(potčinjena
Borbnoj grupi »Bader«)

Beli Potok

Rakovica

Požarevac

Požarevac

Požarevac

Gvozdna
vrata

Gvozdna
vrata

Gvozdna
vrata

Bor

Gvozdna
vrata

Bor

Požarevac

Požarevac

Osipaonica

Skobalj

Mala Krsna

Vranovo

Osipaonica

Beograd

Beograd

Požarevac

Beograd

Beograd

Požarevac

KostOlac

Klenovnik

ćirilkovac

4. <i>Jedinice veze</i>			
Geta veze 704. pd (bez 2 radio-odeljenja)	Požarevac Kostolac Klenovnik		
1 Radi'oodeljenje			
1 Rad'io-odeljenje			
5. <i>Služba dotura</i>			
Divizijsko odeljenje za snabdevanje 724. pp	Beograd Požarevac Beograd Beograd		
1. transport, kolona 724. pp (bez 1/3)			
1/3. 1. transport, kolone 724. pp			
2. transport, kolona 724. pp			
Mala auto-kolona 704. pd (bez 2 kamiona)	Požarevac Oršava		
2 kamiona Male auto-kolone 704. pd			
6. <i>Intendantska služba</i>			
Intendantska uprava 704. pd	Požarevac		
Ispostava Intendant, uprave	Zaječar		
Ispostava Intendant, uprave	Beograd		
Pekarska polučeta 704. pd	Požarevac		
Odeljenje pekar, polueete 704. pd	Zaječar		
Mesarska polučeta 704. pd	Požarevac		
7. <i>Sanitetska služba</i>			
Vojna bolnica 704. pd	Požarevac		
8. <i>Veterinarska služba</i>			
Veterinarska četa 704. pd	Požarevac		
9. <i>Vojna pošta</i>			
Uprava vojne pošte 704. pd	Beograd		
Ispostava uprave vojne pošte 704. pd	Požarevac		
Ispostava uprave vojne pošte 704. pd	Koraljevo		
10. <i>Landesšicen-jedinice</i>			
štab 288. landesšicen-bataljona	Ralja		
1/288. landesšicen-bat.	Ripanj, tunel		
2/288. landesšicen-bat.	Ralja, ždl. stan		
3/288. landesšicen-bat.	Beli PotOk		
4/562. landesšicen-bat. ('bez jednog odeljenja)	Požarevac		
		Jedino odeljenje 4/562. landesšicen- Jbataljona 2/920. landesšicen-ibataljona (bez jednog odeljenja) "edno odelj. 2/920. landesšicen- ">ata)ljiana _edan ojačani vod (80 ljudi) /514. landesšicenJbataljona JI. <i>Oklopne jedinice</i> i 2. vod. 12. tenk. čete naročitu namenu 2. vod 12. tenk. čete za x>oitu namenu vod 12. oki. čete za „ očitu namenu "2. <i>Železnički oklopni vozovi</i> 202 203 106	Most na Mora- vi 3 km zap. od Požarevca Smederevo Mala Krsna Tekija Požarevac Beograd Beli PotOk Beograd Požarevac Požarevac

ZAPOVEST KOMANDANTA 718. PEŠADTTSKF NN/TR.TR ^
^MAJA 1942. POTCINJENIMJEDIN^C^IA^
MANJE OPERACIJE PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJ^ JA
PODRUČJU FOČE¹

718. pešadijska divizija

Odelj. Ia Kom. general i komandant u Srbiji²
Br. 124/42, str. pov. Div. kam. mesto, 2.5.42.

Predmet: Operacija Foča.³ 22 časa STROGO POVERLJIVO!

15 primeraka
8. primerak

Div. zapovest b r. I⁴

Zapovest za obrazovanje kružne osnovice⁵
(Karta 1:100.000)

1.) *Neprijateljske snage* nepoznate jačine bile su operacijom »Trio I« potisnute glavnim snagama preko Prače u pravcu jugozapada.

One su se verovatoo spojile sa ustničkim grupama na prostoriji Prača — Dobro Polje (25 km jugozapadno od Prače) — Kalinovik — Goražde.

2.) *Borbena grupa generala »Badera«* čisti ovu prostoriju.

U vezi s tim treba 12.5. do 16,00 časova zauzeti kao kružnu osnovicu sledeće polazne položaje:

a) *Italijanska 1. brd. div. »Taurinenze«*:

Dobro Polje (dključ.) — Delijaš — kota 1402 (6 km severoistočno od Delijaša).

b.) *Italijanska 22. pd »Kačatori«*:

Ocrkavlje (12,5 km zapadno od Foče) — Dobro Polje (is'ključ.).

c.) *Italijanska 5. brd. div. »Pusterija«*:

Goražde — istočna obala Drine do Foče.

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 904-7.

² i ⁴ Dopisano rukom.

³ O rezultatima ove operacije vidi dok. br. 78. Vidi dok. br. 65.

d.) 718. pd:
opšta linija GouMnja'k, k. 1430 (10 km zapadino-
-jiugozapadno od Podgraba) — Prača — Goražde.

3.) 718. pd raspoređice se po sledećem:

Grupa »Sušnik«

Komandant: pukovnik Sušnilč

Jedinice: I/738. pp

II/738. pp

2/668. art. div.

1 vod hrvat. IX topničkog sklopa⁷

1 vod brd. topova hrvat. III granič.
bojne

Vod oklopnih kola Šter [Sterr] (bez
2 oki. kola)

Grupa »Štreker«

Komandant: kapetan Štreker

Jedinice: III/738. pp

Folksdojčerska četa pri 738. pp

Delovi 10/724. pp (stražarska četa Sa-
-rajevo)

Vod brd. topova 4/668. art. div.

Delovi 501. vojne žandarmerije (mot).
E.P.⁸ 103 Sarajevo

Delovi čete Urbah [Urbach] A.N.Rgt⁹
521.

Grupa »Vist«

Komandant: potpukovnik Vist [Wüst]

Jedinice: II/750. pp

III/750. pp

1 vod hrvat. 3. IX topničkog sklopa

1 vod brd. topova hrvat. IV granič.
bojtae¹⁰

Grupa »Rajman« (hrvat.):

Komandant: potpukovnik Rajman¹¹

⁴ Gustav (Suschnig), pukovnik, od 1. februara 1943. general-ma-
-jor, komandant 738. pp, 718. pd od 23. aprila 1941. do 1943, od 1. apri-
-la do 31. jula 1943. komandant poligona za obuku u SI. Brodu, a 1944.
komandant garnizona u Beogradu (Wolf Keilig. n.d., str. 335).

¹⁰ i ¹² Ove granične domobranske bojne (bataljoni) pripadale
su Vojnoj krajini Sarajevo za obezbeđenje granice prema Srbiji i
Crnoj Gori.

⁸ Eisenbahnpanzerzug (oklopni voz)

¹ Armeenachrichtenregiment (armijski puk veze)

¹¹ Stjepan

Jedinice: 1 samost. konj. sklop
Zagrebački konjički puk
hrvat. -II granič. bojna"

Grupa »Humel«

Komandant: potpukovnik Humel [Hummel]

Jedinice: 1/750. pp

III/737. pp

1/668. art. div.

3/668. art. div.

Hrvatske čete koje su do sada bile potčinjene pukovima ostaju angažovane na odsecirna osiguranja na Prači i Drini. Od 4.5.42. čete dolaze pod komandu komandanta hrv. 13. pp¹³ u Rogatici.

4.) *Zadaci*

Grupa »Štreker«

prikuplja se u Sarajevu i odatle 5.5. preduzima nastupanje na širokom frontu s linije Trebević — raskrsnica puteva kod k. 769 (10 km istočno od Sarajeva — centar) radi čišćenja južnog dela Romanije.

12.5. u 16 časova mora biti dostignuta sledeća linija: k. 1430, Golubinjak — železnička pruga Vrhprača (2 km jugoistočno od k. 1430) — Podgrab (isklj.,).

Grupa »Rajman«

zatvara na Prači odsek Podgrab — Prača (naseljena mesta uključno) što je moguće jačim snagama. Dosadašnja osiguranja na Trebeviću, k. 1629, Borovcu, k. 1208, Brdu i na železničkoj pruzi za Podgrab moraju i dalje ostati na svojim mestima.

Grupa »Sušnik«

4.5. u svitanje dana prelazi Praču kod Mesića i, pošto zajedno sa Grupom »Vist« izvrši čišćenje prostorije Renovica — Goražde — Ustiprača — Mesići — (prema posebnim zapovestima), treba da do 12.5. u 16. časova dostigne liniju: kota 678 južno od Prače — k. 1120 — Pogled — Romanija — k. 1176 — k. 1154 — k. 120 — k. 1298.

Grupa »Vist«

4.5. prelazi Praču kod Ustiprača i, pošto zajedno sa Grupom »Sušnik« izvrši čišćenje prostorije (kao i kod Grupe

380

¹³ Ovaj puk je pripadao 6. pješačkoj diviziji 3. domobranskog zbora.

»Sušnik«), treba da do 12.5. u 16 časova dostigne liniju: Debeli Međa k. 1087 (9,5 km zapadno — severozapadno od Goražda) — Oštro, k. 1004 — k. 629 — k. 529 — Goražde (uključno).¹⁴

Za čišćenje gore pomenutih rejona za prikupljanje snaga izdaće se posebne zapovesti.

Grupa »Humel« osmatra prelazak Grupe »Sušnik« preko rače kod Mesića.

Grupa će kasnije dobiti poseban zadatak.

5.) *Linije razgraničenja*

a.) Između ital. 1. brd. div. »Taurinenze« i Grupe »Štre-

ker«:

A'lipašin Most (6 fcm zapadno od Sarajeva — centar)

Trebević — k. 1430, Golubinjak (za Grupom »Štreker«) — Grovac, tt. 1749 (za Grupom »Štreker«) — Stolac, tt. 1519 fesa. ital. 1. brd. div.) — Drina kod Zebine Šume.

b.) Između Grupe »Štreker« i Grupe »Rajman«:

put Sarajevo — Podgrab (isklj.) — k. 1119 (3 1/2 km falcno — jugoistočno od Podgraba) uključno.

c.) Između Grupe »Rajman« i Grupe »Sušnik«: r. Prača Bi kote 603 (2,5 km istočno od Renovice) do kote 678 (južno od Podgraba) — k. 1119 (3 1/2 km južno — jugoistočno

Bf'v' d.) Između Grupe »Sušnik« i Grupe »Vist« (tek posle Bacanja prostorije Mesići — Goražde — Ustiprača — r. fttča):

put Crvljivac — Hranjen (za Grupom »Sušnik« — Debeli Međa k. 1087 (za Grupom »Vist«) — k. 1144 (za Grupom f'vist«).

e.) Između Grupe »Vist« i ital. 5. brd. div. »Pusterija«:

reka Drina od Ustiprača do Goražda.

6.) *Inžinjerija*

Inž. četa 718. pd stavlja se 3.5. na moje raspolaganje. Mesićima i tamo svojim delovima preuzima mostovsku Htražu i regulisanje saobraćaja preko mosta,

7.) *Organizacija veza*

Četa veze 718. pd organizovaće divizijski istureni centar veze u Mesićima i uspostaviće sledeće veze:

a.) Telefonsku vezu sa Grupom »Humel« i sa centrom

veze u Mesićima.

Rukom dopisano preko precrtane reči »isključno«.

b.) Radioveze-sa grupama:

»Sušnik«, »Vist«, »Štreker«¹⁵ i »Rajman«.

8.) *Divizijsko komandno mesto* ostaje za prvo vreme u Rogatici.

Podela u konceptu.

Fortner

BR. 69

IZVEŠTAJ OPERATIVNOG ŠTABA BORBENE GRUPE »BADER« OD 4. MAJA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O REZULTATIMA OPERACIJE PROTIV NOP I DV JUGOSLAVIJE »TRIO — ROGATICA«¹

Operativni štab Borbene grupe 0. U., 4.5.42.

general »Bader«

9 *primeraka*

Ia, br. 130/42 str. pov.

4. *primerak*

Predmet: Zaključni izveštaj »čišćenje rejonu oko Rogatice«/

*Priloga:*³

Komandujući general i komandant⁴

u Srbiji

br. 247/42 str, pov.

zaved. 8.5.42.

¹⁵ Artur (Strecker)

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 130—53. Na margini prve strane originala nalazi se nekoliko parafa, verovatno korisnika izveštaja.

² Vidi dok. br. 55 i 56.

³ Zbog ograničenog prostora redakcija ne objavljuje sve priloge, ali ih dati izvodno u redakcijskim objašnjenjima.

⁴ Štambilj primaoca.

⁵ Tačnicama je izostavljen tekst pod »I Predistorija« tj. nemačke godine VOJNOPOHITNE Situacije u istočnoj Bosni 20 godina pre 1942.

2.) Akcija »Trio I«

U cilju uklanjanja tih neodrživih okolnosti, početkom marta 1942. u Sušaku su,⁶ između predstavnika OKW, K-do Supremario⁷ i hrvatske vlade, zaključene i protokolima regulisane zajedničke nemačkoitalijanske akcije. Komanda je prenet na Komandu italijanske 2. armije, a sprovođenje na jedan njemački štab. Kao posledica tih i daljih dogovora usledile su:

»Orijentacija i uputstva za celu operaciju u Bosni« Komandi italijanske 2. armije, Štabu Borbene grupe generala »Badera«.⁸ Operacije su kao cilj predviđale uništenje ustanika u Bosni i umirenje čitavog kraja. Trebalo je da operacije počnu u istočnoj Bosni i da postignu čišćenje sledećih područja: prva faza (Trio I): područje Rogatice, druga faza (Trio II): luk Drine — Vlasenica — Srebrenica,⁹ sledeće faze (Trio ...): pripremljene instrukcije.

„Početak operacija »Trio I« bio je predviđen 15.4, odnosno neki vremenski momenat po mogućstvu oko 15.4.¹⁰

Jod trupa je bilo stavljeno na raspolaganje:

718 (nemačka) pd

1 (ital.) brd. div. »Taurinzenze«

5 (ital.) brd. div. »Pusterija«

22 (ital.) pd »Kačatori dele Alpi«

delovi hrvatske vojske (oko 5 bataljona i 3 baterije)

delovi hrv. ustaša (oko 2 bataljona), milicija (oko 1 Jjon).

rmaciju vidi u prilogu I.¹¹

Ona vrednost nemačke 718. pd bila je poznata. Uprkos ojoj malobrojnosti, ona se do sada u svim prethodnim 'rbama afirmisala i iskustvom, stečenim u toku 8 meseci, znala karakteristike gerilskog rata u Hrvatskoj. Italijanka 1. brd. div. označena je od italijanskog oficira za vezu kao najbolja divizija italijanske vojske. Nasuprot tome, 5 italijanskoj) brd. div. nije se mogla pridati naročita borbena snost, kako po sopstvenim obaveštenjima tako i po izjavama italijanskog oficira za vezu. Ona i 22 (ital.) pd pripa-

Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 25: Zapisnik s konferencije vojnih predstavnika Italije, Nemačke i NDH 3. marta 1942. U Opatiji.

⁷ Vrhovna komanda italijanskih oružanih snaga

⁸ Vidi dok. br. 46, 48, 52, 54 i 60.

⁹ i ¹⁴ Vidi dok. br. 53, nap. 10.

¹⁰ Operacija je počela 21. aprila 1942.

¹¹ U prilogu je dat grafički pregled nemačkih, italijanskih i domobransko-ustaških jedinica koje su učestvovala u borbi protiv partizana na području Rogatice (ssimci: 140—4 i 148—9).

dale su dalmatinskim okupacionim trupama, koje su već odavno postale neslavne. Hrvatske jedinice su bile poznate kao malovredne, slabo opremljene i delimično demoralisane. Pod nemačkom komandom hrvatsko je ljudstvo ipak pokazalo pozitivne rezultate. Nasuprot tome, bataljon ustaške milicije pod komandom 32-godišnjeg potpukovnika Francetića bio je naznačen kao odlučna i dobro disciplinevana jedinica. Te su ocene kasnije — koliko su te jedinice uopšte učestvovalе — uglavnom i potvrđene.

Komanda je prenetá komandujućem generalu i komandantu u Srbiji, generalu artilerije Baderu, kome je bio stavljen na raspolaganje naročito u tu svrhu formirani Operativni štab Borbene grupe general »Bader« (načelnik generalštabni potpukovnik Faferot, načelnik Ia generalštabni major Gem, načelnik Qu generalštabni K.z.G.¹² major Lemán, načelnik Ic generalštabni K.z.G. kapetan Gajtner.

Do 15.4. trebalo je zauzeti polazne položaje (vidi kartu).” Trebalo je da divizije iz polaznog položaja, uz čišćenje terena kojim su maršovale, formiraju opkoljavajući front na opštoj liniji: Han-Pijesaik — Sokolac — Prača — Goražde — Višegrad — Han-Pijesak i koncentričnim maršem na Rogaticu stisnu neprijatelja i konačno ga unište. Sredinom aprila su nastupili nepredviđeni događaji koji su situaciju izmijenili iz temelja.

1.) *Prodor u luk Drine Vlasenica — Srebrenica*, koji su izvršile ustaše pod potpukovnikom Francetićem, slomio je tamošnju dominaciju ustanika i doveo do ponovnog osvajanja najvažnijih mesta na ovom području. Taj prodor je na taj način učinio nepotrebnim jednu veću akciju — predviđenu akciju »Trio II«.¹⁴

2.) *Crnogorske komunističke brigade*,¹⁵ koje su svojevremeno, bez zapreka od strane Italijana, bile upale s juga u područje Rogatice, povukle su se prema jugu, očigledno o predstojećim događajima obavestene od hrvatskih *oficira*. Pošto su garnizoni Goražde i Foča bili napušteni od Italijana, one su se povukle na područje italijanske okupacije, naročito u Crnu Goru, ponevši sa sobom opljačkanu robu i stoku.

Opsadu Rogatice, koja je trajala od 10.3, nastavili su, međutim, bosansko-srpski ustanici (komunisti i četnici). Sop-

¹² kommandiert zur Generalštab (prekomandovan u Generalštab)

¹³ Zbog nepreglednosti ova karta 1:200.000 se ne može objaviti. Na njoj je prikazan raspored nemačkih, italijanskih i ustaško-domobranskih snaga u širem rejonu Rogatice.

¹⁵ Reč je o 1. i 2. proleterskoj NOU brigadi.

stvena neaktivnost, glad, nedostatak municije i boleštine činile su situaciju hrvatske posade, koja je bila snabdevana samo iz vazduha, sve težom.¹⁶ Hitna intervencija je postala potrebna, naročito da se ne bi dopustio nikakav nov uspeh Ustanicima.

3.) *Zvanični zaokret hrvatskog državnog vodstva* u verskom jednako kao i nacionalnom pitanju doveo je na mnogim područjima Bosne, npr. Ozren, Varcar-Vakuf, Kozara, do Situacije koja je bila manje zategnuta i tako davala mogućst da se Okrene uništenju pravih komunista. Bojazan u gledu daljeg jačanja ustaničkog pokreta koja je vladala na ratskoj strani prilikom odlaska nemačkih trupa iz njihovih dotadanih garnizonih područja nije se u tom pogledu tvarila.

f.) Dolazak italijanskih divizija sve više se odugovlačio. Dok u novoodređenom roku — 25.4 — od divizije »Pusterija« 'gla na Drinu samo 4 bataljona, dotle je divizija »Taurinen« (bez 1 bataljona) tek 30.4. bila zapadno od Sarajeva. Divizija »Kačatori dele Alpi« mogla je najranije 9.5. da bude Kalinovika.¹⁷

U međuvremenu je po mnogim znacima postalo jasno je Komandi italijanske 2. armije manje stalo do uništenje ustanika. Glavno interesovanje je bilo koncentrisano na aciju i na konačni ostatak italijanske vojske na nemačdkupacionom području u Bosni.

, svega je nastala sledeća slika:

Situacija Oko Rogatice zahteva skotru intervenciju kako ; cilju osujećenja uspeha ustanika, tako i u cilju sprečavaldaljeg povlačenja ustanika i koji 'bi sa sobom poneli ostoke i druge zalihe.

Povoljna situacija koja je stvorena uspešnim prodorom pukovnika Francetića treba da bude brzo iskorištena.

Ne treba računati sa blagovremenim stizanjem italijandivizija.

ed toga je 11.4.42. komandant oružanih snaga na Jugoisizdao naređenje Borbenoj grupii generala »Badera«: je ikako moguće, iskoristiti prodor Francetića, da bi zajedno s Hrvatima prečistila situacija u istočnoj Bosni :rno od demarkacione linije pre početka zajedničkih opeja«.

¹⁴ Vidi dok. br. 53 i dok. br. 58, nap. 6. i 7.

¹⁷ Vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 33: Direktivu komandita italijanske 2. armije za izvođenje zajedničkih italijansko-nemačkih i ustaških operacija »Trio« u istočnoj Bosni.

II. Izvršenje čišćenja rejonu oko Rogatice

19.4. je izdalo potrebno naređenje (vidi prilog).¹⁸ Zadatak glasi: »Ojačana 718. peš. divizija, po stizanju u naredene rejone, obrazovaće front okruženja oko blokirane Rogatice. Polazeći s kružne osnovice očistiti rejon do Prače i Drine od neprijatelja i deblokirati Rogaticu«.

Podaci o neprijatelju

U Sarajevu vlada mir. Na okolnim visovima su ustanici koji noću prodiru sve do ivice grada. Izvori vode za snabdevanje grada su delom razoreni od ustanika. U 21 čas sve ulice treba da su prazne. Red i mir održavaju stalne patrole nemačkih tenkova, nemačkih, hrvatskih i folksdojčerskih snaga. U sirotinjskim nastambama među 20.000 samima sebi prepuštenih izbeglica vlada pegavac. Čitav grad od 100.000 stanovnika gladaže. U toku dana vode ima samo po nekoliko časova.

Čitava okolina vrvi od nesigurnih elemenata. Grad Rogatica je od 10.3. opsednut od ustanika, pri tom pritisnut jakim komunističkim snagama iz Crne Gore. Može da se snabdeva samo oskudno, i to iz vazduha, ali je pri tom 14 hrvatskih aviona već Oboreno od ustanika. Snabdevanje hrvatskih bataljona koji se nalaze na severozapadu (Sokolac, Han-Pijesak) moguće je samo po naročito sastavljenim, snažno obezbeđenim konvojima (tj. nemačkim tenkovima). Planina Romanija, vrlo blizu Sarajeva prema istoku, neograničeno je područje ustanika, iako je tek u januaru očišćeno nemačkim trupama. Čitav južni predeo od Sarajeva (Igman-planina, Jah-

¹⁸ U ovom naređenju Operativnog štaba Borbene grupe »Bader« od 19. aprila 1942. piše:

- »1.) Neprijatelj i dalje vrši *pritisak* na Rogaticu.
- 2.) Odugovlači se još uvek sa dolaskom *italijanskih snaga*.
- 3.) Kada dostigne naredeni rejon, ojačana 718. *pd* će obrazovati obruč oko kotline Rogatica. S tog fronta će vršiti čišćenje neprijatelja u kotlini do Prače i Drine i deblokirati Rogaticu.
Vreme trajanja akcije je oko 14 dana.
Diviziji se prepušta da odredi vreme *polaska* i mesta koja treba dnevno *dostizati*.
- 4.) Angažovanjem hrvatskih/snaga (bataljon Ilidža) do Prače treba obezbediti *priključak na desnom krilu* divizije, umesto predviđenih *italijanskih snaga*. Na te hrvatske snage treba istovremeno preneti bočno osiguranje i obezbeđenje na Prači.
- 5.) Kada se *dostigne* odsek Prača — Drina treba formiranjem obezbeđenja sprečiti prebacivanje ustanika. Pored toga treba smiriti očišćeno područje.
- 6.) Od *italijanskih snaga* će se tražiti da zapreče demarkacionu liniju« (AVII, NAV-T-501, r. 250, s. 141—2).

rina-planina, Trebević) zaposednut je od ustanika. Na području Doboj — Tuzla — Vareš stalni prepadi jedne veće grupe ustanika, za koju se pretpostavlja da joj je sedište na Ozren-planini.

Sopstvene snage

Na raspolaganju su bile:

718 (nemačka) *pd*; oko 4 hrvatska bataljona, koji su, međutim, bili upotrebljivi samo raspodeljeni među nemačke bataljone; 3 ustaška bataljona, za zatvaranje na srpskoj obali r. Drine s jednim nemačkim bataljonom (III/737. *pp*) i 5 bataljona ital. brd. div. »Pusterija«. Ukupno 16 bataljona, 5 baterija i, pored toga, 4 hrvatska bataljona s nekoliko brdskih topova.

Izvršenje akcije

Uz čišćenje rejonu predstojećeg dejstva, pri čemu je u više navrata trebalo slomiti otpor neprijatelja uz neznatne sopstvene gubitke, delovi 718. *pd*, ojačani hrvatskim četama, feStigli su iz svoje koncentracijske prostorije oko Sarajeva, Olova i Tuzle 20.4. na polazne položaje na opštoj liniji Podložnik — Sokolac — Han-Pješak (vidi kartu).

Ustaška grupa potpukovnika Francetića i III/737. *pp* komandanta u Srbiji zatvorili su do 21.4. kružnu osnovicu. 22.4. nastupilo se sa svim nemačkim i hrvatskim snagama. Ciljevi koje je svakog dana trebalo postići bili su postignuti u s/kladu s planom, uz delimično neznatan otpor neprijatelja. Počev od 25.4. 2. bataljon 737. puka i delovi divizije »Pusterija« zaposeli su jednu nepotpunu zaprečnu liniju na |Drini od Goražda preko Višegrada do Slapa. Delovi ustaški su se izvukli preko Prače, koja usled nedostatka snaga trnje bila preprečena, i preko slabo obezbeđene Drine.

situaciji sa snabdevanjem za vreme čišćenja rejonu oko Rogatice, gubicima, ciframa zarobljenika i trofeja kao i uvedenih Upravnih mera vidi prilog 6.¹⁹

¹⁹ Prema ovom prilogu, u toku »operacije Rogatica« a prema izveštaju nemačkog Operativnog štaba Borbene grupe »Bader«, gubici (U ljudstvu su bili sledeći: mrtvih — Nemaca 4, ustaša i domobrana 9, Italijana 3; ranjenih — Nemaca 11, ustaša i domobrana 11, Italijana 1; 8 pripadnika jedinica NOP odreda i DV i ostalog stanovništva istočne 33osne: 80 mrtvih i 786 zarobljenih i uhapšenih (kod nemačke 718. " sš. divizije 298 — i 169 ih je odmah upućeno u Beograd — a italijanske divizije »Pusterija« 488). Od opreme, obe divizije su zaplenile 266 pušaka, 4 mitraljeza, delove ostalog naoružanja i municije. 718. Peš. divizija je opljačkala 307 goveda, 72 teleta, 835 ovaca, 206 jagnjića, 39 koza i 101 konja, od čega je, navodno, nešto podelila izbeglicama (snimci 145—7).

III.

Pri zajedničkim akcijama u italijanskom okupacionom području treba računati s daljim političkim teškoćama. Nemački cilj je jačanje hrvatskog državnog autoriteta da bi se omogućio nesmetan privredni razvoj. Tome nasuprot očigledna je težnja Italijana da se nemiri stvore na mestima koja su predviđena za italijansku okupaciju i upravu. Odgovarajući tome, sve italijanske mere su upravljene na slabljenje hrvatske države. Italijani, stoga privlače na saradnju, a delom i plaćaju, sve snage koje su neprijateljske prema Hrvatima, naročito bosansko-hercegovačke četnike.

Nemački Vermaht, isto kao i hrvatska država, smatra četnike ustanicima. Nije verovatno da bi se Italijani priključili tom gledištu. Akcija »Foča« bi tu mogla da dade neko razjašnjenje.²⁰

Akcija »Foča«, koja počinje 2.5, mogla bi da naide na jednake teškoće²¹ kao i čišćenje rejona oko Rogatice. Po raznim znacima već sada se može razabrati da će divizija »Pusterija« učestvovati u operacijama samo sa oko 4 bataljona a divizija alpskih lovaca (»Kačatori«) neće učestvovati od časa kad operacija treba po naređenju da počne. Sada se namerava da se ostane u frontu opkoljavanja dotle dok svi učesnici budu stigli. Posledica toga će verovatno biti dalje odstupanje prema jugu i jugoistoku.

Poste akcije »Foča«, dalje učešće 718. pd u operacijama na italijanskom okupacionom području ne može se više zastupati, Diviziju treba ponovo staviti na njen pravi zadatak, zaštitu industrijskog područja, tim više što vrednost hrvatskih snaga obezbeđenja i situacija na Ozrenu i Majeveci ne dozvoljavaju trajnu odsutnost nemačkih snaga.

PREDLOŽI

IV.

U cilju održanja mira i reda na sada očišćenom nemačkom okupacionom području, potrebne su sledeće mere od strane hrvatskih vladinih instanca:

1.) *Upravne:*

- a) Slobodno ispovedanje vere. Prekid versike i nacionalne borbe.

i²¹ Vidi dok. br. 78.

- b) Povratak i ponovno naseljenje izbeglica.
- c) Čvrsto vršenje uprave, pomoć u izgradnji, pravna i aktivna zaštita stanovništva od žandarmerije.
- d) Sprečavanje izgreda od strane ustaša, u slučaju potrebe primerno kažnjavanje.
- e) Zapošljavanje.

Svi su zahtevi saopštani hrvatskoj vladi i ona je na njih pristala. Da li će isključivo s nemačke strane započete mere i nakon prestanka nemačkog nadzora biti pošteno i lojalno dalje vođene ne izgleda sigurno.

? 2.) *Vojne:*

- a) Temeljito zaprečavanje na srpsko-hrvatskoj granici, odnosno na nemačko-italijanskoj demarkacionoj liniji pouzdanim trupama. Izgradnja poljskih položaja, nastambi u vidu uporišta.
- b) Prebacivanje u granična područja dobrih, aktivnih i u nacionalnom pogledu pouzdanih trupa.
- c) Poboljšanje stanja jedinica kopnenih snaga koje se nalaze u istočnoj Bosni u pogledu morala, u materijalnom pogledu i u pogledu obuke. Organizovanje kurseva za oficire svih činova i podoficire.
- d) U organizacijskom pogledu jasna formacija, potčinjavanje i teritorijalna podela jedinica vojske, policije i ustaša.
- e) Uređenje vojnih vežbališta, nastavnih centara za obuku itd. u istočnoj Bosni.

dela u konceptu

Bader

ZABELEŠKA S KONFERENCIJE NEMAČKIH GENERALA U SARAJEVU 6. MAJA 1942. O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI O SARADNJI S USTAŠAMA I ITALIJANIMA I O DALJIM MERAMA U ISTOČNOJ BOSNI¹

Zabeleška s konferencije u Sarajevu
6.5.42.²

Prisutni: general artiljerije Bader, general Varlimont, general fon Glez, general Ferč, generalštabni pukovnik Keviš, generalštabni potpuk. Faferot.

Gen. Bader: Namera hrvatske Vlade bila je istrebljenje svih Srba u Hrvatskoj. Pošto se to pokazalo kao nemoguće, ona je sada spremna na zaokret i ustupke. Ovo u stvari ostaje samo teorija pošto volja Vlade nema uticaja na potčinjene. Zverstva, naročito ustaša, i dalje traju. Ja ću ubuduće narediti da se puca na ustaše koji vrše zločine, ne iz obzira prema Srbima, već da bi se uspostavio mir i što ustaše u luku reke Drine to čine pod nemačkom komandom.

Gen. Varlimont: predlog: ubuduće nijednog Hrvata pod nemačku komandu, dati im određene odseke.

Gen. Bader: Ja uopšte nisam želeo nijednog ustašu u istočnoj Bosni. Hrvatska vlada je to odbila.

Gen. fon Glez: Ako ne prestanu grozote u Hrvatskoj, neće nikad biti mira. Dok se na teritoriji Ozrena pregovara i daju ustupci³ (priznavanje srpske manjine, sloboda veroispovesti, učešće u borbi protiv komunista), nastavlja se klanje srpskog stanovništva u istočnoj Bosni.

Gen. Bader: Francetić je dobar komandant.⁴ Više puta je garantovao za svoje jedinice ali još bez potpunog re-

484 ¹ Snimak originala (pisanog rukom, goticom) u AVII, NAV-T-312, r. 466, s. 8054938—43.

² Vidi dok. br. 83.

³ Reč je o pregovorima komandanta Ozrenskog četničkog odreda Cvijetina Todića, komandanta Trebavskog četničkog odreda Save Božića i komandanta Majevičke četničke brigade Radivoja Kerovića sa predstavnicima NDH. Opširnije o tome vidi AVII, Ca, reg. br. 1/2, 2/2 i 3/2, k. 234; reg. br. 1/8 k. 233; reg. br. 1/13 i 5/4, k. 235; Petar Kačavenda, Saradnja četnika i ustaša u Bosni 1942. godine, VIG, br. 5/1966, str. 44—64.

⁴ Odnosi se na Jurja Francetića potpukovnika, komandanta ustaške Crne legije.

zultata. Posledioe toga: nemačke jedinice za zatvaranje granice i dalje puštaju srpsike izbeglice preko Drine. Mi smo trenutno upućeni na uistaše pošto nedostaju druge snage. Francetić je nacionalni heroj.

* *Gen. Ferč:* Ako treba da ostane demarkaciona linija, potrebne su nam hrvatske snage.

Gen. Bader: Jedna divizija treba da sačuva nemačke interese u Hrvatskoj. Italijani imaju 12.⁵ Nemački uticaj očigledno gubi. Mi se ograničavamo na osiguranje glavnih komunikacija, zaštitu industrije na području Tuzle, Zavidovića, Vareša, Sarajeva. Operacija u istočnoj Bosni nije postigla uspeh.⁶ Ustanci su proterani, područje je očišćeno. Sada nedostaje hrvatska uprava, žandarmerija. Vrhovna komanda Vermahta naredila je novu operaciju, dok još područje Rogatice nije smireno. Operacije suviše česte, jedna za drugom, a u očišćenom području se više ništa ne događa. Nemačke jedinice bi morale da ostanu kao zaštita u smirenom području.

t *Gen. fon Glez:* Hrvati su učestvovali u operaciji samo da bi se Italijani zadržali. Unapred su znali da sopstvenim snagama područje ne mogu da smire.

| *Gen. Varlimont:* Mogu li se ustaše upotrebiti kao žandarmerija i u upravi?

. *Gen. Bader:* Pokušaji su u toku. Treba više meseci da bi se videlo kako će se to odraziti.

Gen. Ferč: Kad bi imali Više snaga, nemački vojnoupravni organi mogli bi da obuču Hrvate.

Gen. Varlimont: Nama treba da bude svejedno ko ili kako uspostavlja mir.

t *Gen. Ferč:* Nama su Srbi potrebni kao radna snaga. Imaćemo mira alko 718. peš. div. ostane u istočnoj Bosni.

Gen. Bader: Italijane ne interesuje borba. Teže samo da postignu političke ciljeve (drvo iz istočne Bosne). Potpomažu ustanak. Oni sami izbegavaju okršaje, borbu vode četnici.

% *Gen. Ferč:* Najbolji primer su Bugari. Besprekorna saradnja.
485

⁵ O dislokaciji potčinjenih italijanskih ustanova i jedinica Više komande oružanih snaga »Slovenija—Dalmacija« vidi Zbornik, tom XIII, knj. 2, dok. br. 117.

⁶ Vidi dok. br. 49, 58, 62 i 69.

Gen. Bader: Italijani imaju na raspolaganju 12 divizija. A sada još nemačke jedinice treba da stvore red na njihovom području pošto to Italijani nisu postigli.

Gen. Varlimont: Ja sam obavezan da saopštim da sa Italijanima i dalje mora da se saraduje. Firer prepušta Italijanima političke ciljeve. Istina je da se severne Hrvatske nećemo nikada odreći. Operacija »Foča« smatra se kao nastavak operacije »Trio I.« Posle toga vraćanje 718. peš. divizije u istočnu Bosnu.

Gen. Ferč: Hrvatsku vladu treba zamoliti da novoformirane brdske brigade angažuje na nemačkom području. Mi ih možemo obučiti.

Gen. Varlimont: U Rusiji i Africi Italijani bez ograničenja pod nemačkom komandom. Tamo čine sve što mi želimo.
Na jugoistoku treba Italijani da komanduju. Potvrđeno od strane firera i ministra spoljnih poslova. Pridržavanje dogovorenih granica ostaje.

Gen. fon Glez: Italijani koriste pretovarnu stanicu Brod za formiranje obaveštajnog punkta (ne Beograd). Veza prema Mađarskoj.

Gen. Ferč: Ako se držimo demarkacione linije, i bez sušačkog protokola,⁷ nema razloga razmiricama

Gen. fon Glez: Nemački poslanik želi da Prijedor opet krene s radom.⁸

Gen. Ferč: Ako je SS divizija spremna za dejstvo,⁹ možda je moguće da se tamo prebaci jedan landesšoen-bataljon.

Gen. Bader: Situacija u Srbiji je mirnija. Da li stalno, neizvesno je. Razlazi za mir: velika pokretljivost naših jedinica, surova zima, nedostatak municije i hrane. Engleski uticaj jači nego ruski. Četnici ostaju u našoj službi dok se ne formira Srpska državna straža (16.000).¹⁰ Posle rasformiranja i razoružanja četnika. Nedostatak snaga delimično izravnat uključivanjem folksojčera.

⁷ Vidi dok. br. 39, nap. 2 i 3.

⁸ Reč je o željama Zigfrida Kašea da se nastavi eksploatacija rudnika Ljubije za potrebe Vermahta.

⁹ Misli se na SS dobrovoljačku div. »Princ Eugen«. O tome vidi dok. br. 105, 110, 116, 120, 127, 139, 140 i 173.

¹⁰ Odnosi se na četnike Koste Pećanca i Nedićevu Srpsku državnu stražu.

Puk. Keviš: Povećanje Ruskih jedinica za zaštitu privrednih objekata značilo bi veliko olakšanje. Vrlo pouzdani. Molim odobrenje za dalje vrbovanje (do Francuske) i za obuku. Mogao bih dobiti 25.000 ljudi.

Gen. Bader: Još koliko dugo treba da ostane Borbena grupa »Bader«?

Gen. Ferč: Dok se ne završi operacija »Foča«.¹¹

- *Gen. Bader:* 718. peš. div. nije opremljena za planinsko ratovanje. Samo 1. četa svakog puka opremljena je brdskim čizmama. Molim da Vrhovna komanda Vermahta opet prenese ovlašćenje za dodeljivanje odlikovanja.

F.d.R.

BR. 71

ĐENJE KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDAN- U SRBIJI OD 10. MAJA 1942. GOD. 714. I 717. PESA JSKOJ DIVIZIJI DA SUZBIJU NOP U JUŽNOJ SRBIJI'

»mađnujući general i

»iandant u Srbiji

elj: Ia, br. 3426/42 pov.

H. Qu., 10.5.42.

P o v e r i j i v o.

edmet: Suzbijanje ustanika u južnoj Srbiji.

714. PEŠADIJSKOJ DIVIZIJI

717. PEŠADIJSKOJ DIVIZIJI

Pogoršanje situacije na prostori Sjenica— Novi Pa— Kos. Mitrovica zahteva pojačanu pripravnost nemačsnaga u južnim delovima zone 717. pd. S tim u vezi se eđuje:

1.) *Bataljon 749. pp* koji se nalazi u Kraljevu preme- ti u pravcu navedene granice. Za zatvaranje s tim u vezi

¹¹ Vidi dok. br. 68. 76 i 78.

¹² Potpis nečitak.

• Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501 r. 1, s. 178. Na margini originala rukom je nečitko dopisano nekoliko »parafa i zabeleški.

nastale praznine, 717. pd potčiniće se odmah jedan bataljon 721. pp².

Nemačke trupe koje su u navedenim rejonima držane u pripravnosti kao rezerve za zaštitu industrijskih objekata, od sada će se koristiti samo za borbene zadatke. Dosadašnje zadatke preuće Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata.

Najoštrijim sredstvima suzbiti prelazak ustanika preko granice, kao i pokušaje uznemiravanja svih vrsta. *Ustanike* treba uništiti gde god se bude na njih naišlo. Blagost prema ovim elementima ne treba primenjivati.

Razoružanje i nadalje treba vršiti.

2.) Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata

I polubataljon 3. bataljona, potčinjen 714. pd, treba odmah ustupiti 717. pd i uputiti vojnim transportom u Kos. Mitrovicu. Prijavu transporta izvršiti preko 714. pd.

III. polubataljon 3. bataljona biće, posle završene obuke, 16.5.42. vojnim transportom prevezen u 717. pd i upotrebiće se za službu osiguranja. Prijavu transporta izvršiti preko Ia, komandujućeg generala i »komandanta u Srbiji.

3.) Što se tiče albanske žandarmerije, ona ostaje kod 717. pd, koja će preduzeti potrebne mere za osiguranje južnog dela divizijske zone.

Za komandujućeg generala i komandanta u Srbiji
šef štaba

Na uvid:

Keviš
generalštabni pukovnik

1. bug. okup. korpusu preko
nem. oficira za vezu

Odlučeno.³

General, opunomoć. za privredu

Komand. gen. i k-tu u Srbiji Telefonski razgovor majora
Ia Ic i 0 Qu Lihteneka (Lihteneck) 13.5.42:

Kopija KTB, dobro.⁴ Transportovanje III bataljona

Prepis za kom. SS i policije u 9 čas. u Kos. Mitrovicu
dostavljen.⁶

² Toj diviziji je bio potčinjen 1. bat. 721. pp 714. pd i bio angažovan na r. Drini oko Bijeljine. Vidi dok. br. 72.

⁴ i " Dopisano rukom.

⁵ i ⁷ Rukopis nečitak.

DESETODNEVNI IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 10. MAJA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O VOJNO-POLITICKOJ SITUACIJI, AKTIVNOSTI PARTIZANA, SOPSTVENIM PROTIVMERAMA I OBOSTRANIM GUBICIMA NA TERITORIJI SRBIJE¹

-Komandujući general

Prilog 33²

• i komandant u Srbiji

WD-876³

KTB⁴

Odelj. Ia, br. 3439/42 pov.

H.Qu., 10.5.42.

Predmet: Izveštaj o situaciji.

Poverljivo!

•5 priloga-(samo k-tu oružanih snaga na Jugoistoku)

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

I. SITUACIJA O NEPRIJATELJU

1.) Uopšte

Za izveštajni period je karakteristično ponovno oživljavanje sabotaža na komunikacijama sredstava za vezu koje jfjodsecaju na početak nemira kojii su se zbili u jesen 1941. i koji su doveli do znatnih poremećaja. Većina diverzija izvršena je u istočnobosanskoj Oblasti Hrvatske. Telefonsko-f^telegrafaska veza Beograd — Rajh više puta je bila prekinuta usled razaranja ovih vodova kod Zemuna. Blagovremeno su osujećene 2 diverzije T-minama na prugu Beograd — Solun u novobugarskoj oblasti između Niša i Skoplja.

Jedno nađeno naređenje Mihailovićevo, kojii se sada nalazi u planini Goliji (severozap. od Novog Pazara), iz prve polovine marta odaje plan da sa udarnim grupama prode kroz crnogorski prostor radi uspostavljanja veze s Jadranskim morem.⁵ U planini Kapaoniku navodno se prikupilo vi-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 1248, s. 266-470.

² i ⁴ Dopisano rukom.

⁵ Redakcija ne raspolaže tim naređenjem. Reč je o pripremanju za italijansko-četničke operacije protiv partizanskih snaga u Crnoj Gori i Sandžaku.

še hiljada ustanika. Za vođu planiranog ustanka u jugozapadnoj Srbiji treba kao i ranije smatrati Mihailovića.

Zategnutost između Srba i Albanaca na albanskom području Srbije zaoštrila se zbog lokalnih povoda. Do stvarnih razmirica do sada još nije došlo. Angažovanjem delova 717. pd do sada je na ovom području mogao biti održan red i mir.

Sve se više ispoljava aktivno učešće i uticaj Engleske na ustanički pokret. Veza sa Engleskom se održava preko izbačenih padobranaca, agenata iskranih iz podmornica na dalmatinskoj obali i radija. Koliko je engleskih oficira upućeno na ustanička područja za sada se ne zna. Treba smatrati da postoji veza Engleske s Mihailovićem kao što je postojala u jesen i zimu 1941.

2.) *Srpski prostor*

U Beogradu veća sabotaža na telefonskom vodu kod Aleksandrovog mosta, pri čemu su presečene sve veze s Rajthom. Dalja planska hvatanja i hapšenja komunista i ustanika.⁶ Sada je, navodno, počela organizacija jedne nove Mihailovićeve grupe u Beogradu. Organizacija do sada još nije otkrivena.

U dunavskom prostoru jugoistočno od Požarevca, između Petrovca i Kučeva, još dejstvuju male lokalne grupe bandita. One vrše prepade na sela i pojedina domaćinstva. Dunavski saobraćaj je neometano održavan.

U prostoru oko Niša i u području severno-severozapadno od Niša još uvek su aktivne manje bande. Bande su privremeno posele pojedina naselja i vrše napade na opštine. Pri tom vrše razbojništva, pljačkaju i terorišu.

U poslednje vreme grupe ustanika koje dolaze iz novobugarskih oblasti prelaze preko srpsko-bugarske granice na mnogim mestima istočno od Svrliuga i Knjaževca.⁷

U prostoru oko Prokuplja razvijala se življa delatnost bandi jugoistočno od Brusa. Bande između Brusa i Blaca (25 km zapadno-severozap. od Prokuplja) jačine su do 200 ljudi. Posle uspešnih borbi bugarskih trupa neprijatelj se povukao u planinu Kopaonik.⁸

Severno od Zapadne Morave, u planinama, 20 km severozapadno od čačka, navodno se od razbijenih delova

³ i " Specijalna policija je u Beogradu u martu i aprilu 1942. uhapsila oko 200 članova KPJ i SKOJ-a i aktivista NOP-a (Jovan Marjanović, Beograd, 1964, Nolit — Prosveta, Beograd, str. 225).

¹ U tom rejonu akcije je izvodio Timočki NOP odred (Hronologija, str. 276).

⁸ Reč je o Rasinskom i Jastrebačkom NOP odredu.

ranijih Mihailovićevih formacija formirala jedna jača grupa. Ljudstvo je, navodno, na prolećnoj setvi, a postoji za sada štab i stražarsko odeljenje.

Povećava se zategnutost u albanskom području oko Kosovske Mitrovice. Množe se izveštaji da se u Kopaoniku koncentrišu Mihailoviću verni četnici. Kao napadni cilj ove grupe treba smatrati Kos. Mitrovicu. Mihailović se, navodno, i dalje nalazi u Ostatiji (27 km severno-severozap. od Novog Pazara). Prema najnovijim izveštajima vrše se prikupljanja Mihailovićevih četnika severoist. od Nove Varoši i severno od Sjenice. Jedno manje odeljenje Mihailovićevih četnika izvršilo je prepade na 2 naselja severoist. od Sjenice. Njega je razbila albanska milicija.

Zbog lokalnih događaja i dalje traje zategnutost između Srba i Albanaca. Akcija novoformirane granične straže izazvala je albanske demonstracije i prikupljanja. Zategnutost je pojačana zbog ubistva jednog Albanca od strane Srba. -Upad muslimana iz Okoline Sjenice na srpsku teritoriju izvršen je uz pljačkanja i razbojništva. Uz ovo su vršeni i prepadi na srpsku graničnu stražu i granična sela. Pojačana komunistička propaganda na tamošnjem području. Izgleda da je komunistička centrala u crnogorskom području uspostavila vezu s terorističkim grupama u južnoj Srbiji.

U srpsko-hrvatskom graničnom području je usled akcije čišćenja »Trio I« Borbene grupe »Bader« nastupilo smirenje.⁹ Jedan deo neprijatelja umakao je ka jugoistoku i ka jugozapadu. Na Drini su zarobljeni i razoružani Dangićevi četnici koji su prešli na srpsku teritoriju. Kod Bajine Bašte i Rogачice ustanici su više puta vršili vatrene prepade na naša obezbeđenja koja se nalaze na Drini. Neprijatelj se u većini slučajeva brzo povlačio ili bivao rasteran.

" 3.) Sabotaže

Ukupan broj: 36. U prilogu se nalaze tri primerka Uputstva za četničko vođenje borbe (sabotaže i prepadi) koje je izdala jugoslavenska vojska.

II. AKTIVNOST SOPSTVENIH TRUPA

§- 704. *pd*: 2 uspešne borbe srpske pomoćne žandarmerije sa 5 ustanicima istočno od Požarevca. 704. *pd* vršila izviđačke akcije u prostoru Dunava.

⁹ Vidi dok. br. 69 i 78.

714. *pd*¹⁰: Uspješna borba srpskih dobrovoljaca kod Mladenovca. Granična osiguranja koja se nalaze na Drini zarobila i razoružala ustanike koji su prelazili u Srbiju. Bite su uspješne akcije čišćenja delova 714. *pd* kod Umke i Gornjeg Milanovca. Uhvaćena su 23 ustanika, zaplenjeno je oružje, materijal i dokumenti. Mostobran Zvornik predat hrvatskim ustašama. Jednu zloupotrebu ustaša, koji su nedozvoljeno poseli srpsku teritoriju i neovlašćeno uhapsili jednog nemačkog carinskog službenika, raščistio je 1/741. *pp*. Komandant ustaša kod Zvornika zvanično je izrazio žaljenje zbog incidenta. Deloyi 741. *pp* koji su bili angažovani u rejonu 717. *pd* povučeni su. Štab puka i 1/721. *pp* angažovani su na donjoj Drini prema Bijeljini radi sprečavanja prelaza izbeglica i ustanika koji se tamo vrše.

¹⁰ U izveštaju o aktivnosti ove divizije u maju 1942. između ostalog, piše:

»10.5. Kratak mitraljeski prepad sa hrvatske obale na stražu Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata kod Okletac polja, 6 km severno-severozapadno od Rogačice. Protivnik se brzo i neznanu povukao.

12.5. Telefonska linija Valjevo — Loznica, 2,5 km jugoistočno od Osečine, prekinuta je isecanjem vazdušnog voda u dužini od 1,5 km.

15.5. Jedanaest ustanika opremljenih puškama i bacačima opljačkali su udaljene seoske salaše zapadno od Markovca. U noći između 20. i 21.5. izvršen je vatreni prepad na četničko sklonište Bukovik, 4 km severozap. od Arandelovca. Gonjenje je ostalo bez rezultata.

23.5. Sabotaže na vezama Ruma — Vrdnik rezanjem telefonskih stubova i pokušajem dizanja u vazduh mosta na putu.

28.5. U rejonu Badljevića — V. Krsna — Rabrovac, 12 km severoistočno, 8 km istočno i 11 km severoistočno od Mladenovca, konstatovane su dve ustaničke grupe u jačini od oko 20 ljudi. Jedna grupa od 4 lica opljačkala je Rabrovac, streljala predsednika opštine, razoružala seosku stražu i streljala njenog komandira. Uhapšena je seoska straža koja je zanemarila svoju službenu dužnost.

29.4. Kod Zabrana, 21 km severno-severozapadno od Novog Pazara, spustila su se dva padobranca koji su pripadali jugoslovenskoj legiji u Egiptu i koji su od jednog engleskog oficira u Kairu dobili zadatak da u Srbiji iskoče iz aviona padobranom. Trebalo je da se oni, ne uspostavljajući vezu sa srpskim organizacijama, obaveste o Mihailoviću i njegovom pokretu, kao i o jačini i naoružanju partizana. Kako je pokazalo saslušanje i kako su potvrdile izvesne okolnosti, oba padobranca nisu imala nameru da izvrše zadatak. Radio-predajnik, koji su nosili sa sobom i koji je trebalo da ih povezuje sa naredbodavcem, ostavili su na mestu gde su se spustili padobranom.

Jedinica je unutar divizijskog područja u aprilu prikupila od plena: 8 puškomitraljeza, 188 pušaka, 968 metaka, 1 radio-predajnik, 7 radio-aparata, 1 sanduk sa arhivom, 2 čamca. Divizija je u mesecu maju imala 6 mrtvih« (AVII, NAV-T-315, r. 2258, s. 567—76).

717. *pd*: I i II batalj. 737. *pp* kao i inž. četa 717. *pd* s teškim naoružanjem izvučeni iz osiguravajućeg rejonu severno i južno od Višegrada i ponovo premešteni u područje 717. *pd* dok je III/737. *pp* i dalje ostao pod komandom Borbene grupe general »Bader«. 1/749. *pp* prebačen je u Dugu Poljanu (26 km severozapadno od Novog Pazara) radi održavanja mira. Kod Raške zaplenjeno oružje, municija i dokumenti. Mir treba da bude održan prebacivanjem trupnih delova na albansko područje. Planirano je pojačanje trupa u ovom području jednim bataljonom. Uhvaćeni su nepouzdati i nesigurni elementi.

718. *pd* učestvuje i dalje u akcijama čišćenja u istočnoj Bosni. Divizija se sada prikuplja za operaciju »Foča«.¹¹

I kraljev, bugar. okupacioni korpus: Više uspješnih borbi sa srpskim dobrovoljcima kod Kuršumlije, Blaca i Svrlijskih planina.¹²

Grupa nemačke dunavske flotile: Grupa i dalje obezbeđuje saobraćaj Dunavom i u kataraktama na Đerdapu. Saobraćaj se odvija bez zastoja. Dozvoljena akcija mađarske dunavske *iv* Elotde u srpskom prostoru. Ona će početi sredinom maja. *Vazduhoplovna jedinica*: Avioni su više puta upotrebljeni za *I?* izviđačke i propagandne letove (bacanje letaka).

Ruske jedinice za zaštitu privrednih objekata: Jedinice angažovane u području 714. *pd* na svojim odsecima. Obezbeđeraja na Drini uhvatila su mnogo ustanika koji su hteli da 'f. pređu u Srbiju. Ona su silom oružja sprečila jedan pokušaj prelaza jačeg ustaničkog odreda. Prilikom akcije čišćenja *4* jedno pododeljenje je u planini Ceru uhvatilo više ustanika. *fc*

III. POSEBNO

1.) *Neprijateljska vazдушna delatnost*

Neprijatelj je izvršio više nadletanja srpskog prostora. Prvi put su na planini Ceru osmotrene neprijateljske jedinice. Iz jednog motornog aviona sa 3 jedrilice izbačeni su na tamošnje područje leci s pozivima na ustanak. Gde se vazduhoplovne jedinice nalaze nije poznato. Kod Duge Poljane uhvaćena 2 engleska padobranca iz Aleksandrije. Obojica pripadaju jugoslovenskoj legiji u Egiptu. Kod Duge Poljane su Englezi, osim toga, bacili oružje, materijali i jednu

¹¹ Vidi dok. br. 68.

¹² Akcije na Svrlijskim planinama izvodio je Svrlijski (Nišavski) *i* NOP odred.

radio-stanicu. Padobranci su imali zadatak da uspostave vezu sa ustanicima i da radio-telegrafski izveste Kairo.

2.) Štete od poplava

Zbog poplave su privremeno bile prekinute železničke pruge Grdelica — Sikoplje i Mala Krsna — Kučevo. Put Čačak — Požega je za duže vreme zatvoren zbog odronjavanja brega. Između Zajčara i Vratarnice poplava je znatno oštetila jedan železnički most.

IV. SNABDEVANJE

Ništa naročito».

V. SRPSKA DRŽAVNA STRAŽA"

Ukupna jačina 3.5.42: 610 oficira i 15.175 vojnika. Od ovih, 218 oficira i 7.957 vojnika je posećivalo okružne, odnosno državne policijske škole. U borbama protiv komunista dosada je poginulo 20 ljudi Srpske državne straže.

Snage dobrovoljačkih odreda angažovanih na osiguranju ibarske železnice pojačane su. Angažovano je:

a) Vladi vernih četnika	433 oficira i vojnika
b) Ljotićevih dobrovoljaca	400
c) Arnauts'ke žandarmerije	99

Počelo je preoružavanje Srpske državne straže.

VI. UPRAVNO PODRUČJE

25.4. upućeni su prvi zarobljenici (1700 ljudi) u severnu Norvešku na rad. Uputiće se još 2.000 ljudi. U koncentracionim logorima ima još 183 taoca, 2135 zatvorenika za odmazdu i 1184 Javrejina.¹⁴

VII. GUBICI I PLEN

u vremenu od 26.4. do 5.5.42.¹⁵

	Poginulo	Ranjeno	Nestalo
Nemaca u Srbiji	V		
Nemaca u Hrvatskoj	3	7	
Srpska pomoćna policija	13	12	
Svega:	17	19	

¹³, ¹¹ i ⁵ Vidi dok. br. 64.

Poginulo Ranjeno Uhvaćeno

Ustanika u srpskom prostoru 75 200

U Beogradu 180 hapšenja.¹⁶

Plen u srpskom prostoru:

41 puška, 2 puškomitraljeza, 2 pištolja, 19 ručnih bombi, municija i dokumenti.

Za komand. generala i k-ta u Srbiji, načelnik štaba Keviš
generalštabni pukovnik

Dostavljeno:

¹⁷

BR. 73

OBAVEŠTENJE ZIGFRIDA KAŠEA OD 13. MAJA 1942. MINISTARSTVU SPOJNIH POSLOVA NEMAČKOG RAJHA O ČETNICKO-NEMAČKIM PREGOVORIMA U DUBROVNIKU¹

Telegram
Geh. Ch. V.)²

^xgreb: 13. maja 1942. u 23,10 •
titlov: 14. maja 1942. u 1.50 č

Rukovodilac SS nadleštva u Sarajevu šturmbanfirer •Hajnril³ vodio je nekoliko dana pregovore u Dubrovniku sa četničkim komandantom Jevđevićem.⁴ Ovdašnji državni sekretar Vrančić⁵ doznao je to lično od Jevđevića. Razgovaralo se

¹⁷ Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena komandi i ustanova kojima je ovaj izveštaj dostavljen.

¹ Snimak telegrama (pisanog na mašini) u AVII, London 5, s. 400433.

² Geheimes Chiffrierverfahren (poverljivo — šifrovano)

³ Alfred Heinrich, specijalni referent nemačke Ajnzac-komande -policije i službe bezbednosti u Sarajevu. Opširnije o njegovom radu u Sarajevu vidi Holm Sundhausen, Obaveštajna služba i policijski

• aparat⁴ Hajnril³ Himlera u NDH 1941—1945, VIG, 2, 1972, str. 98—105.

⁴ Dobrosavom

⁵ Vjekoslav

o pitanjima ustanika, srpsko-hrvatskoj granici i političkoj situaciji. Ministarstvo spoljnih poslova je zadržalo pravo da donese odluku o toj stvari. Posle ovih koraka ne bi bilo poželjno da to nadležstvo i dalje ostane. Taj postupak je kod hrvatske vlade izazvao veliko iznenađenje.⁶ Ni Italijani nisu mogli preći preko toga.⁷

Kaše

Dostavljeno:

⁶ Vidi Zbornik, tom XIII, knj./Ž, dok. br. 2: Izveštaj o pregovorima između četničkog predstavnika Dobrosava Jevđevića i izaslanika vlade NDH logornika Poljaka 30. decembra 1941. u Splitu.

⁷ Opširnije o kontaktima predstavnika italijanskih okupacionih vlasti i Dobrosava Jevđevića vidi u izveštaju Komande 6. armijskog korpusa od 5. januara 1943 (AVII, I-a, reg. br. 1/5—19, k. 425).

^a Zbog ograničenog prostora izostavljena su imena ustanova i ličnosti kojima je dostavljeno ovo obaveštenie.

BR. 74

IZVEŠTAJ KOMANDUJUĆEG GENERALA I KOMANDANTA U SRBIJI OD 18. MAJA 1942. KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU O UTVRĐIVANJU NEMACKO-ITALIJANSKE DEMARKACIONE LINIJE U JUGOZAPADNOM DELU SRBIJE'

N NACRT »Granica sa Italirom«"

Komandujući general i komandant u Srbiji, odelj. Ia
3rT3480/42 pov.

Poverljivo

Veza: Komandant oružanih snaga na Jugoistoku H.Gu., 18.5.42.

Odelj. Ie, br. 1740/42 pov.
od 5.5.42.³ i FS⁴
br. 2220/42 pov. od 16.5.42.⁵

Sadržaj: Jugozapadna granica Srbije

Priloga: 3 (samo za komandanta oružanih snaga na Jugoistoku)

KOMANDANTU ORUŽANIH SNAGA NA JUGOISTOKU

Na karti Ministarstva spoljnih poslova koju dostavljam; mo crnom bojom je unesena sada važeća i stvarna nemačko-italijanska demarkaciona linija.⁶ Ona od »Bečke linije«⁷ bitno odstupa u korist Srbije.

Komandant u Srbiji nema primedbi ukoliko bi se, na odseku Višegrad do mesta gde se crvena linija susreće sa demarkacionom linijom, 11 km zapadno-severozapadno od Kos. Mitrovice, morala izabrati italijanska linija. Iako bi trebalo sprečiti dalje smanjenje srpske teritorije, na ovom od-

¹ Snimak originala (pisanog na mašini) u AVII, NAV-T-501, r. 254, s. 219—20.

² Dopisano rukom.

³ Reč je o obaveštenju komandanta oružanih snaga na Jugoistoku komandujućem generalu i komandantu u Srbiji da pripremi redlog za modificiranje demarkacione linije određene u Beču (AVII, " -V-T-501, r. 254, s. 223—4).

⁴ Fernschreiben (telegram)

⁵ Redakcija ne raspolaže tim dokumentom.

⁶ Redakcija ne raspolaže tom kartom.

⁷ Vidi knj. 1 ovog toma, dok. br. 27.